

Monitorizarea locurilor de detenție: ghid practic

R0

Monitorizarea locurilor de detenție

ghid practic

APT, Geneva 2004

© Geneva, Aprilie2004

ISBN 978-2-940337-31-6

Tiparit de „Vicandis-Lux” SRL

Manualul dat a fost publicat pentru prima data in varianta engleza de catre APT
in 2004 cu titlul original: "Monitoring places of detention – a practical guide".
Traducere: Catalina Cataraga, Sergiu Bufteac.
150 ex.

Monitorizarea locurilor de detenție

ghid practic

MULȚUMIRI

În primul rând, APT dorește să-și exprime recunoștința față de Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (ODIHR) pentru acordul oferit de a publica acest ghid sub formă de actualizare a publicației noastre comune anterioare „Monitorizarea locurilor de detenție: un ghid practic pentru ONG-uri” (Geneva, decembrie 2002). Dorim să exprimăm mulțumirile noastre D-rei Annette Corbaz, care a scris primul ghid.

Versiunea actualizată a fost supusă dezbaterilor în cadrul unei întruniri de experți, organizate la Geneva pe data de 20 octombrie 2003 și dorim să exprimăm mulțumirile noastre experților care au participat la acea întrunire, după cum urmează: D-lui Paul English (Reforma Penală Internațională), D-ei Mary Murphy, membru al Comitetului Independent al Marii Britanii de Monitorizare a Penitenciarelor și fost cercetător al Amnesty International, D-lui André Picot, Comitetul Internațional al Crucii Roșii (ICRC), D-lui Jean-Pierre Restellini, membru al Comitetului European pentru Prevenirea Torturii (CPT), D-ei Margaret Sekaggya, Președinte al Comisiei pentru Drepturile Omului din Uganda și D-lui Morris Tidball-Binz, Oficiul Apărătorilor Drepturilor Omului al Serviciului Internațional pentru Drepturile Omului (ISHR). Comentariile lor relevante și fructuoase cu privire la proiect au constituit contribuții esențiale pentru elaborarea versiunii finale a acestui ghid.

De asemenea, APT dorește să-și exprime recunoștința următoarelor persoane și instituții: „Instituto de estudios comparados en ciencias penales y sociales” din Argentina, D-ei Maria Noel Rodriguez, din cadrul Oficiului Națiunilor Unite al Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului (UN OHCHR) Oficiul din Columbia, și D-lui Andrew Coyle, Director al Centrului internațional pentru studii în domeniul penitenciarelor, pentru comentariile lor utile asupra proiectului. D-na Mary Murphy a efectuat o redactare și corectare excelentă a versiunii finale.

De asemenea, mulțumirile noastre sunt aduse D-lui Theo van Boven, Raportor Special al ONU privind tortura, care și-a dat acordul să scrie prefața la această publicație.

În final, publicarea acestui ghid nu ar fi fost posibilă fără suportul financiar generos al donatorilor noștri.

NOTA REDACTORULUI

Timp de mai mult de un sfert de secol, Asociația pentru Prevenirea Torturii (APT) a apărut ideea simplă, dar inovatoare, exprimată de către fondatorul său Jean-Jacques Gautier, că efectuarea vizitelor la locurile în care persoanele sunt private de libertate este una din cele mai eficiente metode de a preveni tortura și maltratarea. APT continuă să promoveze această idee atât la nivel național, cât și la cel internațional.

APT a fost activ implicată în elaborarea instrumentelor internaționale bazate pe vizitele preventive la locurile de detenție. Astfel, organizația a stat la originea Convenției europene pentru prevenirea torturii (1987), precum și a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii, adoptat pe 18 decembrie 2002 (OPCAT). OPCAT-ul este în mod particular un instrument inovator, deoarece se bazează pe efectuarea unor vizite preventive de către un organ internațional și de „unul sau mai multe mecanisme de prevenire”, pe care statele-părți sunt obligate să le creeze în urma ratificării.

Această abordare „bipolară” reflectă viziunea împărțită de APT, care a încurajat timp de mulți ani monitorizarea locurilor de detenție la nivel național. Anume în acest context APT a elaborat în anul 2000 un proiect comun cu ODIHR pentru „Încurajarea ONG-ilor locale să monitorizeze locurile de detenție”. Acest proiect a rezultat într-o publicație comună, intitulată „Monitorizarea locurilor de detenție: un ghid practic pentru ONG-uri”, și publicată în decembrie 2002 în limba engleză și în septembrie 2003 – în limba rusă. Acest ghid comun a fost elaborat de către Annette Corbaz, consultant al APT, care deține, în cadrul Comitetului Internațional al Crucii Roșii (ICRC), o experiență de vizitare a locurilor de detenție de peste zece ani.

Acest ghid nou reprezintă o adaptare a versiunii precedente, și a fost elaborat în scopul includerii elementelor OPCAT, care a fost recent adoptat, spre a lărgi spectrul de audiență și a include orice persoană sau instituție împuternicită să efectueze vizite la locurile de detenție la nivel

local. Ghidul va fi publicat în limbile engleză, franceză, portugheză, spaniolă și posibil rusă.

Noi sperăm că ghidul va fi de un ajutor real în cadrul pregătirii, efectuării vizitelor de bază și a vizitelor ulterioare de evaluare de către persoanele implicate în monitorizarea locurilor de detenție și că va contribui, în final, la îmbunătățirea condițiilor de detenție și prevenirea torturii și a relelor tratamente din lume.

Geneva, februarie 2004

ESTHER SCHAUFELBERGER
Coordonator de programe APT
Programul de efectuare a vizitelor

BARBARA BERNATH
Coordonator de programe APT
Programul european

PREFAȚĂ

De regulă, tortura și maltratarea persoanelor private de libertate are loc în cadrul centrelor de detenție care nu sunt accesibile nici unei forme de control public. Acesta este un context ideal pentru ca tortura să fie aplicată cu impunitate totală.

În calitatea mea de Raportor Special al ONU privind tortura, am susținut, la fel ca și cei doi predecesori ai mei, viziunea că monitorizarea locurilor de detenție de către organe independente ce dispun de o calificare relevantă este unul din cele mai eficiente moduri de a combate practica aplicării torturii și a relelor tratamente. Însă organele de monitorizare necesită să fie pregătite, calificate și echipate adecvat spre a face față unei sarcini deosebit de dificile, în condiții adesea anevoioase. Mai mult, aceste persoane trebuie să dispună de capacitatea de a face recomandări care vor fi luate în serios și vor duce la îmbunătățirea tratamentului persoanelor deținute.

Salut elaborarea acestui ghid al Asociației pentru prevenirea torturii, deoarece acesta constituie un instrument practic pentru orice persoană care intenționează să viziteze locurile de detenție în scopul prevenirii torturii și a relelor tratamente. Ghidul oferă recomandări privind modul de monitorizare care să sporească eficiența, și călăuzire în problemele care necesită o atenție deosebită, cum ar fi asistența medicală sau măsurile de protecție. Mai mult, ghidul conține o explicație clară privind diversele tipuri de mecanisme de monitorizare și natura complementară a acestora.

De asemenea, manualul este oportun, deoarece este publicat cu puțin timp înainte de intrarea în vigoare a Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii, recent adoptat. Organele preventive stipulate în cadrul Protocolului, în special cele la nivel național, vor beneficia de acest ghid, care este un manual de referință extrem de util. Din aceste motive, îmi exprim sincera speranță că acest ghid va încuraja multe state să semneze și să ratifice Protocolul. Această inițiativă internațională nouă și importantă promite să rezulte într-un impact real în protecția persoanelor private de libertate de ororile torturii și a relelor tratamente.

8 martie 2004

PROFESOR THEO VAN BOVEN

Raportor Special al ONU privind tortura

ABREVIERI SELECTATE

ACHR	Carta Africană pentru drepturile omului ^o i a popoarelor
APT	Asociația pentru Prevenirea Torturii
BPP	Set de Principii privind protecția tuturor persoanelor aflate sub orice formă de arest sau detenție
BPTD	Principii de bază pentru tratamentul deținuților
CAT	Comitetul împotriva Torturii
CPT	Comitetul European pentru Prevenirea Torturii
ECPT	Convenția europeană pentru prevenirea torturii
EPR	Regulamentul european al penitenciarelor
ICCPR	Pactul internațional al ONU privind drepturile civile ^o i politice
ICPR	Convenția inter-americană pentru prevenirea ^o i sancționarea torturii
ICRC	Comitetul Internațional al Crucii Roșii
ONG	Organizație non-guvernamentală
ODIHR	Oficiul pentru Instituții Democratice ^o i Drepturile Omului al OSCE
OHCHR	Oficiul Înaltului Comisar al ONU pentru Drepturile Omului
OPCAT	Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii
OSCE	Organizația pentru Securitate ^o i Cooperare în Europa
ONU	Organizația Națiunilor Unite
UNCAT	Convenția ONU împotriva torturii

Abrevierile pentru standardele utilizate doar în capitolul IV, secțiunea privind standardele, sunt prezentate la începutul aceluiași capitol.

CUPRINS

MULȚUMIRI.....	4
NOTA REDACTORULUI.....	5
PREFAȚĂ.....	7
ABREVIERI SELECTATE.....	8
CUPRINS.....	9
INTRODUCERE.....	13
 Capitolul I. Monitorizarea locurilor de detenție în context.....	 19
1. Protecția persoanelor private de libertate.....	21
1.1.Privarea de libertate.....	21
1.2.Protecția persoanelor private de libertate.....	22
2. Monitorizarea locurilor de detenție prin efectuarea vizitelor.....	24
2.1. Ce se subînțelege prin monitorizarea locurilor de detenție?.....	24
2.2. Importanța monitorizării.....	24
2.3. Vizitarea locurilor de detenție – instrumentul principal al monitorizării.....	26
3. Principiile de bază ale monitorizării locurilor de detenție.....	27
 Capitolul II: Organele de monitorizare a locurilor de detenție.....	 33
1. Efectuarea vizitelor la nivel național.....	35
1.1. Inspecțiile interne.....	36
1.2. Controlul judecătoresc.....	36
1.3. Monitorizarea independentă externă.....	37
2. Mecanismele de efectuare a vizitelor la nivel internațional și regional.....	38
3. Protocolul Opțional la Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii.....	42
3.1. Subcomitetul la CAT.....	42
3.2. Mecanismele naționale de prevenire în baza OPCAT.....	44
3.2.1. Crearea sau desemnarea mecanismelor naționale de prevenire.....	44
3.2.2.Forma mecanismelor naționale de prevenire.....	45
3.2.3. Mandatul mecanismelor naționale de prevenire.....	46

3.2.4. Garanțiile mecanismelor naționale de prevenire.....	47
3.2.5. Accesul la locurile unde persoanele sunt private de libertate.....	50
3.3. Evaluarea ulterioară a vizitelor în baza Protocolului Opțional.....	51
3.3.1. Prezentarea rapoartelor și recomandărilor.....	51
3.3.2. Acțiunea preventivă complementară.....	52
3.3.3. Contactul direct cu Subcomitetul.....	52
4. Coordonarea dintre diferite organe de efectuare a vizitelor.....	53
4.1. Coordonarea dintre organele naționale de efectuare a vizitelor.....	53
4.2. Coordonarea dintre organele naționale și internaționale de efectuare a vizitelor.....	54
4.3. Coordonarea dintre organele internaționale de efectuare a vizitelor.....	55

Capitolul III: Modul de monitorizare a locurilor de detenție..... 59

1. Cadrul monitorizării.....	61
2. Stabilirea unui program de monitorizare.....	65
2.1. Stabilirea unui program de efectuare a vizitelor.....	65
2.2. Alegerea locurilor.....	65
2.3. Durata vizitelor.....	66
2.4. Frecvența vizitelor.....	68
2.5. Echipa de efectuare a vizitelor.....	69
2.5.1. Componența.....	69
2.5.2. Mărimea.....	70
2.5.3. Instruirea.....	70
3. Pregătirea vizitei.....	71
3.1. Lucrul de pregătire.....	71
3.2. Stabilirea obiectivelor vizitei.....	73
4. Vizita propriu-zisă.....	74
4.1. Discuția inițială cu directorul locului de detenție.....	74
4.2. Examinarea registrelor și altor documente.....	75
4.3. Vizitarea încăperilor instituției de detenție.....	77
4.4. Interveniunile cu persoanele private de libertate.....	78
4.4.1. Considerații generale.....	78
4.4.2. Discuții în grup.....	79
4.4.3. Discuții confidențiale.....	80
4.4.4. Discuții cu personalul responsabil de îngrijirea persoanelor private de libertate.....	83

4.5. Discuția finală cu directorul.....	83
5. Evaluarea ulterioară a vizitei.....	84
5.1. Evaluarea ulterioară de ordin intern.....	84
5.2. Elaborarea rapoartelor de monitorizare privind condițiile de detenție... 85	
5.2.1. Elaborarea rapoartelor asupra vizitei	86
5.2.2. Elaborarea unui raport global.....	88
5.2.3. Distribuirea rapoartelor globale.....	89
5.3. Evaluarea ulterioară a implementării recomandărilor.....	90
5.4. Acțiuni ulterioare de evaluare din afara procesului de monitorizare.....	91
Capitolul IV: Aspecte ale detenției care trebuie examinate.....	95
Tratamentul.....	99
Tortura și rele tratamente.....	100
Izolarea.....	108
Măsurile de constrângere.....	111
Utilizarea forței.....	115
Măsurile de protecție.....	121
Registrele de detenție.....	122
Informarea deținuților.....	125
Inspecția.....	127
Procedurile disciplinare.....	130
Procedurile de înaintare a plângerilor.....	134
Separarea deținuților pe categorii.....	137
Condițiile materiale de detenție.....	143
Hrana.....	145
Iluminarea și aerisirea.....	148
Utilitățile sanitare.....	151
Igiena personală.....	153
Îmbrăcămintea și lenjeria de pat.....	156
Suprapopularea și cazarea.....	159
Regimul și activitățile.....	164
Contactele cu familia și prietenii.....	167
Contactele cu lumea exterioară.....	173
Educația.....	177
Exercițiile în aer liber.....	182
Activitățile recreative și culturale.....	185

Religia.....	188
Munca.....	191
Serviciile medicale.....	197
Accesul la asistență medicală.....	198
Personalul medical.....	203
Asistența medicală specială pentru femei și copii.....	207
Asistența medicală specială pentru deținuți alienați mintal.....	209
Personalul.....	213
Principii generale.....	215
Instruirea personalului.....	220
Detenția provizorie de către organele de poliție.....	223
Garanțiile fundamentale.....	225
Registrele.....	229
Procesul de audiere.....	231
Informarea.....	235
Condițiile materiale.....	237
ANEXE.....	241
Anexa 1: Chestionar.....	243
Anexa 2: Exemplul notițelor interne asupra vizitei.....	249
Anexa 3: Protocolul Opțional la Convenția ONU împotriva torturii.....	252
Anexa 4: Lista standardelor relevante.....	270
Anexa 5: Lectura suplimentară.....	276
Anexa 6: Adrese utile.....	280

INTRODUCERE

„Raportorul Special este convins că există necesitatea unei transformări radicale a concepțiilor societății internaționale privind natura privațiunii de libertate. Paradigma de bază, acceptată de cel puțin un secol, este că închisorile, comisariatele de poliție și instituțiile similare sunt locuri închise și secrete, activitățile din interiorul cărora sunt ascunse de privirile publice. (...) Este necesară înlocuirea paradigmei de opacitate prin cea de transparență. Prezumția trebuie să fie cea de acces deschis la toate locurile de privațiune de libertate.”

Sir Nigel Rodley

(ex) Raportor Special al ONU privind tortura
3 iulie 2001, A/56/156, paragraf 35

DE CE ESTE NECESAR UN GHID DE MONITORIZARE A LOCURILOR DE DETENȚIE?

Transparența și controlul independent al administrației publice sunt partea componentă a oricărui sistem bazat pe principiile democrației și supremației legii. Aceasta este în special adevărat în cazul monitorizării competenței statului de a priva persoanele de libertate. Monitorizarea tratamentului și condițiilor de detenție a persoanelor private de libertate prin vizite neanunțate și regulate este unul din cele mai eficiente mijloace de prevenire a torturii și a maltratării.

Ideea unei monitorizări externe și independente a locurilor de detenție a progresat considerabil pe parcursul ultimilor câțiva ani. În prezent, este pe larg acceptată concepția potrivit căreia, una din cele

mai bune protecții împotriva torturii și maltratării este ca locurile de detenție să fie cât mai transparente posibil, cu posibilitatea unui acces regulat al membrilor respectabili ai societății. Această evoluție pozitivă este reflectată prin adoptarea la 18 decembrie 2002 a Protocolului opțional la Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii (OPCAT), al cărui obiectiv este “de a crea un sistem de efectuare a unor vizite regulate de către organe naționale și internaționale independente la locurile de privare de libertate, în scopul prevenirii torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante.”

În conformitate cu OPCAT, obligația principală de prevenire a torturii este impusă statului, deoarece statele-părți au obligația de a “crea, desemna sau menține unul sau câteva mecanisme naționale de prevenire”. Este necesară crearea unor mecanisme noi sau mecanismele existente vor fi ajustate pentru a se conforma criteriilor OPCAT. Această structură nu trebuie să fie una exclusivă sau să acționeze în detrimentul altor forme de monitorizare la nivel național. În acest context, acest ghid practic îi propune să servească ca un instrument util în promovarea unor vizite preventive eficiente din partea oricărui grup sau organ de monitorizare la nivel național.

GRUPUL ȚINTĂ

Prezentul ghid este adresat oricărei persoane sau organ împuternicit să monitorizeze și să efectueze vizite la locurile de detenție la nivel național. În conformitate cu cele mai sus-menționate, utilizatorii primari vor fi membrii mecanismelor create sau desemnate în calitate de „mecanisme naționale de prevenire” în baza prevederilor OPCAT.

Ghidul însă nu este limitat doar la aceste organe, ci poate fi utilizat într-o măsură mai vastă ca un instrument și de către alte persoane sau instituții cu funcția de monitorizare a locurilor de detenție în țara lor. Acesta se adresează organelor care deja au obținut accesul în locurile de detenție în baza mandatului lor sau printr-un acord specific. Prin

urmare, problema obținerii accesului în locurile de detenție nu este reflectată.¹

În afară de mecanismele naționale de efectuare a vizitelor, ghidul mai poate reprezenta un instrument util pentru instituțiile interesate de probleme mai generale legate de privare de libertate, cum ar fi organizațiile non-guvernamentale internaționale și naționale, organizațiile internaționale și regionale și oficiile regionale ale acestora.

În final, intenția noastră este ca informația prezentată în ghid să fie utilă și autorităților responsabile și personalului angajat în cadrul locurilor de detenție, deoarece anume lor le revine rolul de a coopera cu organele de monitorizare.

Obiectivele ghidului

Obiectivul general al ghidului este de a promova existența unor organe eficiente de efectuare a vizitelor, fie a celor recent instituite fie a celor care deja funcționează, prin sporirea profesionalismului și impactului acestora în prevenirea torturii și ameliorarea condițiilor de detenție.

Obiectivele specifice sunt următoarele:

- de a oferi sfaturi și recomandări concrete privind metodologia de efectuare a vizitelor prin urmarea unor pași concreți (pregătirea, implementarea și evaluarea ulterioară);
- de a promova cooperarea dintre diverse organe naționale de efectuare a vizitelor, precum și dintre organele naționale și internaționale;

¹ Această problemă este reflectată în Partea a II-a a Ghidului APT/ODIHR „Monitorizarea locurilor de detenție: un ghid practic pentru ONG-uri”, Geneva, decembrie 2002, pag. 36-39.

- de a prezenta într-un mod practic și tematic diverse standarde internaționale relevante de monitorizare a locurilor de detenție;
- de a oferi informații asupra conținutului OPCAT, care este primul tratat internațional în materia drepturilor omului în care sunt stipulate criteriile și garanții clare pentru independența și funcționarea eficientă a „mecanismelor naționale de prevenire”;
- prin întreprinderea măsurilor de mai sus, de a acorda asistență la prevenirea instituirii mecanismelor într-un mod ce contravine principiilor OPCAT.

Ghidul nu este prevăzut să corespundă unui anumit mecanism, nici unei anumite țări sau regiuni. Acesta întinde spre a fi relevant unui public larg și universal.

Sfera de aplicare a ghidului

Ghidul este conceput pentru aplicarea în cadrul procesului de monitorizare în orice loc în care persoanele sunt private de libertate. Însă în practică, acesta se axează cu preponderență asupra penitenciarelor și, într-un grad mai limitat, asupra comisariatelor de poliție. Monitorizarea unor locuri specifice, cum sunt instituțiile psihiatrice, centrele pentru minori sau cetățeni străini deținuți, necesită o abordare specifică, deși sunt aplicabile și unele concepte generale.

Astfel de categorii vulnerabile de deținuți, cum ar fi femeile, copiii, minoritățile sau imigranți străini, nu sunt prezentați în cadrul unui capitol separat, însă, acolo unde este posibil, figurează în cadrul ghidului sub titluri separate.

Ghidul este structurat după cum urmează: primul capitol conține o introducere generală privind importanța monitorizării condițiilor de detenție. Al doilea capitol sumarizează pe scurt mecanismele naționale și internaționale existente și face referință specială la caracteristicile mecanismelor naționale de prevenire, după cum acestea sunt prezentate de OPCAT. Al treilea capitol are un aspect mai mult operațional,

descriind modul de efectuare a vizitelor, de la etapa pregătirii la cea de evaluare ulterioară. Ultimul capitol prezintă, temă după temă, aspectele detenției care trebuie luate în considerație în cadrul vizitelor și comentarii privind prevederile corespunzătoare din standardele internaționale.

Definiția termenilor-cheie:

Monitorizarea locurilor de detenție

Monitorizarea locurilor de detenție descrie, în timp, procesul de examinare regulată, în baza vizitelor la locul nemijlocit de detenție, a tuturor aspectelor detenției. Examinarea poate implica toate sau numai anumite categorii de deținuți (a se vedea mai jos), care se află în unul sau câteva locuri de detenție (a se vedea mai jos).

Monitorizarea include rapoartele verbale și scrise privind rezultatele examinării, precum și recomandările pentru autoritățile vizate și alți actori la nivel național și internațional, implicați în protecția persoanelor private de libertate. De asemenea, ea include măsurile ulterioare de evaluare a implementării recomandărilor comunicate autorităților.

Deținut

Termenul de „deținut” este folosit în diverse feluri în țări diferite și chiar în cadrul diferitor documente internaționale. Uneori, termenul este utilizat pentru a descrie doar persoanele aflate în detenție provizorie sau care se află sub arest administrativ și nu deținuți condamnați. În prezentul ghid termenul „deținut” este utilizat în sensul său cel mai larg posibil, spre a se referi la orice persoană lipsită de libertate personală în urma reținerii, arestului administrativ, detenției provizorii sau condamnării și plasată într-o instituție de detenție (a se vedea mai jos).

Loc de detenție

Termenul de „loc de detenție” este de asemenea utilizat aici într-un sens larg. Prin acesta se are în vedere orice loc în care persoana este privată de libertate: penitenciarele, comisariatele de poliție, centrele pentru străini și solicitanți de azil, centrele pentru minori, casele de asistență socială, instituțiile psihiatrice, închisorile sau celulele pentru personalul militar și orice alte locuri în care persoanele pot fi private de libertate.

Organe naționale de efectuare a vizitelor

Acest termen se referă la toate structurile de nivel local (naționale, regionale sau ale unei comunități), prin intermediul cărora diverse tipuri de organe independente (instituții naționale de protecție a drepturilor omului, oficiile ombudsmanului (avocatului parlamentar), organe speciale de efectuare a vizitelor, ONG-uri naționale, comitete de cetățeni și alte grupuri ale societății civile) monitorizează locurile de detenție.

Mecanism național de prevenire

Acest termen se referă în mod specific la mecanismele desemnate de către statul-parte în calitate de „mecanism național de prevenire”, în baza prevederilor OPCAT.

Vizită

Termenul „vizită” are un înțeles larg și cuprinde nu doar vizita nemijlocită la locul de detenție, dar și pregătirea și evaluarea ulterioară a acesteia. Acesta se referă la vizita la locul de detenție în ansamblu, precum și la vizitele cu scop mai restrâns – la anumite deținători, sau vizând o problemă, tematică sau incident anume.

CAPITOLUL I

Monitorizarea locurilor de detenție în context

1. PROTECȚIA PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE

1.1. Privarea de libertate

Dreptul la libertate personală și la libertatea circulației este unul din drepturile fundamentale ale omului. Totuși acest drept nu este unul absolut. Statele pot priva persoanele de libertatea lor prin intermediul arestului sau detenției, în cazurile în care există motive pentru aplicarea acestor măsuri, și procedurile care trebuie aplicate sunt stabilite în mod clar de lege. Arestul sau detenția arbitrară sunt interzise de dreptul internațional.

Privarea de libertate înseamnă plasarea persoanei într-o instituție publică sau privată, pe care persoana nu o poate părăsi la discreția sa, prin ordinul unei autorități judecătorești, administrative sau altei autorități.

Exemple de privare de libertate:

- Arestare
 - Reținerea înainte de prezentarea învinuirii (detenția provizorie de către organele de poliție)
 - Detenția după prezentarea învinuirii și înainte de proces judiciar (detenția preventivă)
 - Detenția în cadrul instituției penitenciare (ispășirea pedepsei cu închisoare după pronunțarea sentinței definitive)
 - Arestul administrativ
 - Detenția minorilor
 - Internarea într-o instituție psihiatrică
 - Detenția ca măsură disciplinară în cadrul unei instituții militare
-

Standardele internaționale îndeamnă statele să limiteze utilizarea măsurii de privațiune de libertate. Detenția preventivă nu poate fi

utilizată ca o metodă sistematică, ci ca „o măsură de ultim resort în cadrul procedurii penale, o atenție sporită fiind acordată cercetării faptei penale incriminate și protecției societății și victimei”². Standardele promovează utilizarea măsurilor alternative și non-privative de libertate, cum ar fi munca în folosul comunității.

În special, standardele internaționale încurajează statele să evite detenția minorilor, inclusiv și înainte de proces.

Odată cu aplicarea detenției, persoanele își pierd dreptul la libertatea circulației. Ele trebuie să continue să beneficieze de celelalte drepturi fundamentale. În special, ele trebuie să fie tratate într-un mod respectuos pentru demnitatea inerentă persoanei umane.

1.2. PROTECȚIA PERSOANELOR PRIVATE DE LIBERTATE

Persoanele private de libertate sunt vulnerabile și mai cu seamă susceptibile de încălcarea drepturilor lor. Securitatea și bunăstarea lor sunt puse pe seama autorităților de detenție, care ar trebui să garanteze condiții de detenție care să exprime respect față de drepturile omului și demnitatea umană. Monitorizarea condițiilor de detenție este, prin urmare, o parte integrantă a **sistemului de protecție a persoanelor private de libertatea lor**. Un element esențial din cadrul sistemului de monitorizare îl constituie vizitele neanunțate, efectuate cu regularitate de către organele independente la locurile de detenție, urmate de raporturi și recomandări adresate autorităților și o evaluare ulterioară sistematică a implementării acestor recomandări. Orice stat care tinde spre asigurarea respectării drepturilor omului în acest domeniu trebuie să dispună de un astfel de sistem sau să-l instituie.

Practica a demonstrat că un sistem eficient național de protecție a persoanelor private de libertate va include următoarele elemente:

² Articolul 6, Regulile minime standard ale ONU pentru aplicarea măsurilor non-privative de libertate (regulile de la Tokio), adoptate de către Adunarea Generală, Rezoluția nr. 45/110 din 14 decembrie 1990.

1. Un cadru național legislativ care conține standarde de protecție stabilite prin dreptul internațional: °i anume, adoptarea unor legi °i acte normative corespunzătoare, care să asigure un cadru pentru politicile °i directivele guvernamentale.

2. O implementare eficientă a acestui cadru legislativ la menținerea ordinii °i supremației legii, în cadrul practicii judiciare, la organizarea detenției °i tratamentul persoanelor private de libertate. Aceasta include:

- o voință politică clar exprimată °i comunicată pe larg, care susține implementarea cadrului legislativ;
 - resurse umane instruite în conformitate cu codurile deontologice adecvate;
 - resurse financiare °i materiale.
-

3. Monitorizarea aplicării eficiente a cadrului legislativ prin:

- servicii interne de inspecție;
- controlul judecătoresc din partea judecătorilor, procurorilor;
- avocați °i Baroul de avocați;
- instituții naționale de protecție a drepturilor omului °i oficiile avocaților parlamentari;
- organe naționale independente de efectuare a vizitelor;
- organizații non-guvernamentale;
- mecanisme internaționale (ICPR, CPT, viitorul Subcomitet ONU la CAT)

Luată în ansamblu, o astfel de monitorizare ajută la asigurarea unei retrospective asupra lucrului efectuat de organele de stat. Se pot propune măsuri atât de ordin practic, cât °i legislativ. Este posibilă identificarea °i împărtășirea bunelor practici.

2. MONITORIZAREA LOCURILOR DE DETENȚIE PRIN EFECTUAREA VIZITELOR

2.1. Ce se subînțelege prin monitorizarea locurilor de detenție?

Monitorizarea descrie procesul de efectuare a unor **examinări cu regularitate a tuturor aspectelor de detenție**, pe parcursul unei perioade de timp. Examinarea poate implica toate sau unele categorii de persoane private de libertate într-un singur sau mai multe locuri de detenție.

Toate aspectele detenției sunt interdependente și trebuie examinate în raport unele cu altele (a se vedea capitolul IV):

- măsurile legale și administrative stabilite și aplicate în cadrul instituției de detenție în scopul protecției persoanei, care garantează dreptul lui/ei la viață, și la integritate fizică și psihologică;
- condițiile de trai în timpul detenției;
- regimul de detenție (activități, contacte cu lumea din exterior);
- accesul la asistență medicală;
- organizarea și administrarea deținuților și a personalului precum și a relațiilor dintre deținuți și autoritățile penitenciare.

Monitorizarea include transmiterea rapoartelor verbale și scrise privind rezultatele controlului către autoritățile vizate și, în unele cazuri, alți actori implicați în protecția persoanelor private de libertate la nivel național și internațional, și organele mass-media. Aceasta de asemenea include evaluarea ulterioară a implementării recomandărilor transmise autorităților.

2.2. Importanța monitorizării

Monitorizarea condițiilor de detenție este absolut necesară din diferite motive:

- Privarea persoanei de libertate constituie un act serios de

constrângere din partea statului, prezentând un risc inerent de abuzuri ale drepturilor omului;

- Prin pierderea libertății, persoana deținută devine aproape integral dependentă de autoritățile penitenciare și autoritățile publice în ce privește garantarea protecției, drepturilor și surselor sale de existență;
- Posibilitățile persoanelor private de libertate de a influența soarta proprie sunt limitate, dacă nu chiar inexistente;
- Locurile de detenție sunt, prin definiție, locuri închise și menite să-și țină pe deșinuși la distanță de societate.

În orice perioadă și în orice loc, **persoanele private de libertate sunt vulnerabile și expuse riscului** de a fi maltratate și chiar torturate. Aceasta înseamnă că ei trebuie asigurați cu o protecție sporită prin monitorizarea condițiilor lor de detenție.

Trebuie de menționat faptul că integrarea mecanismelor de monitorizare în sistemul permanent de protecție a persoanelor private de libertate nu semnifică în mod necesar că în instituțiile de detenție există probleme grave sau că nu există încrederea în autoritățile responsabile.

Mai curând, este cazul de supunere a acestui dezechilibru imens de putere, prin care se caracterizează relația deținutului cu instituția de detenție, unui scrutin extern din partea unui organ împuternicit să intervină în cazuri de abuz al acestei puteri. Aceste mecanisme de control promovează protecția drepturilor omului, acordă asistență în limitarea riscului de tratament degradant și reglementează orice măsuri excesive aplicate împotriva persoanelor private de libertate.

De asemenea, ele contribuie la transparența și responsabilitatea locurilor de privațiune de libertate, astfel conferind o legalitate mai mare administrării locurilor de privațiune de libertate și sporind **încrederea publică în aceste instituții**.

2.3. Vizitarea locurilor de detenție – instrumentul principal al monitorizării

Locurile de detenție sunt monitorizate în mod esențial prin intermediul vizitelor la locurile de privare a persoanelor de libertate³. Aceste vizite au mai multe funcții:

- **Funcția preventivă:** simplul fapt că cineva din exterior vizitează cu regularitate locul de detenție contribuie în sine la protecția persoanelor deținute în acel loc.
- **Protecția directă:** vizitele pe teren fac posibilă reacționarea imediată la problemele deținuților, care nu au fost soluționate de către autoritățile de rigoare;
- **Documentarea:** în cadrul vizitelor, pot fi examinate diferite aspecte ale detenției și evaluată oportunitatea acestora; informația obținută asigură o bază pentru elaborarea unor concluzii, documentarea acestora și justificarea oricăror măsuri de constrângere propuse. De asemenea, vizitele asigură oportunitatea documentării anumitor aspecte specifice ale detenției care ar putea fi examinate în cadrul unor studii tematice;
- **Baza pentru un dialog cu autoritățile de detenție:** vizitele fac posibilă stabilirea unor dialoguri directe cu autoritățile și oficialii responsabili de administrarea locurilor de detenție. Acest dialog, atâta timp cât este bazat pe respectul reciproc, conduce la dezvoltarea unei relații de lucru constructive, în cadrul căreia ar putea fi obținute punctele de vedere ale oficialilor despre condițiile lor de lucru și identificate problemele cu care se confruntă.

În plus, trebuie de menționat că pentru persoanele private de libertate, intrarea în contact direct cu persoanele din exterior, care se interesează de condițiile în care se află, este de asemenea importantă și constituie o formă de protecție, precum și suport moral.

³ Informația despre condițiile de detenție obținută în afara locurilor de detenție poate fi de asemenea utilizată ca bază pentru intervenție în cazurile în care aceste locuri nu sunt accesibile. Însă, validitatea și legalitatea acestor intervenții poate fi contestată mai ușor, decât cea a vizitelor directe pe teren.

3. PRINCIPIILE DE BAZĂ ALE MONITORIZĂRII LOCURILOR DE DETENȚIE

Monitorizarea locurilor de detenție prin efectuarea vizitelor este o sarcină delicată și sensibilă. Atât din motive etice, precum și din considerente de eficiență, este important ca persoanele care efectuează vizitele să ia în considerație și să respecte o serie de principii de bază.

Următoarele principii sunt în mare parte preluate din cadrul celor optsprezece principii de bază ale monitorizării, identificate în Manualul de instruire al Națiunilor Unite⁴ pentru monitorizarea drepturilor omului. Ele au fost adaptate în funcție de necesitate, pentru a lua în considerație specificul monitorizării locurilor de detenție.

Mecanismele trebuie să elaboreze strategii de recrutare, practici de lucru și instruire care să protejeze aceste calități de bază. Evaluările colegiale s-au demonstrat a fi esențiale pentru asigurarea faptului ca aceste principii să fie incorporate în practica de monitorizare.

1. Principiul de a nu cauza vreun rău

Deținuții sunt în mod deosebit vulnerabili și securitatea lor trebuie întotdeauna să fie o prioritate pentru vizitatori, care nu trebuie să întreprindă nici o acțiune sau măsură care ar putea expune o persoană sau un grup de persoane unui risc. În mod deosebit, în situația sesizărilor unor cazuri de tortură sau maltratare, se va lua în considerație principiul confidențialității, securității și sensibilității. Vizitele planificate sau pregătite insuficient, sau vizitele care nu sunt efectuate în conformitate cu metodologia sau principiile de bază ce urmează, pot fi, de fapt, mai curând dăunătoare, decât folositoare.

⁴ Capitolul V (pag. 87-93) al Manualului de instruire privind monitorizarea drepturilor omului, Seria de instruire profesională nr. 7, Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, Națiunile Unite, New York, Geneva, 2001.

2. Principiul unei judecati rationale

Monitorii trebuie sa fie familiarizati cu standardele si regulile in baza carora se efectueaza monitorizarea. Insa, indiferent de numarul, relevanta si precizia regulilor, acestea nu pot substitui bunul simt si o buna ratiune personala. Prin urmare, monitorii trebuie sa posede si sa puna in aplicare ratiunea lor personala in orice circumstante.

3. Principiul respectării autorităților și personalului responsabil

Dacă nu se stabilește un minim de bază de respect reciproc între personal și echipa ce efectuează vizita, lucrul din cadrul locurilor de detenție poate fi periclitat. Vizitatorii trebuie întotdeauna să respecte funcționarea autorităților și să încerce să identifice care este statutul ierarhic și funcțiile de bază ale acestora, astfel încât să fie capabili să soluționeze orice problemă la un nivel corespunzător. Deși este clar că există posibilitatea ca unul din membrii personalului să se comporte inadecvat, multe probleme își au originea nu în comportamentul unui singur individ, ci în deficiențele sistemului de privațiune de libertate, care încurajează comportamentul inadecvat. De asemenea, vizitatorii trebuie să ia în considerație faptul că personalul angajat în cadrul locurilor de detenție îndeplinește o muncă care solicită mult efort, care este deseori subestimată în societate și, cum e cazul în multe țări, este slab remunerată.

4. Principiul respectării persoanelor private de libertate

Oricare ar fi motivele privațiunii de libertate, deținuții trebuie să fie tratați cu respect și politețe. Vizitatorul trebuie să se prezinte.

5. Principiul credibilității

Vizitatorii trebuie să explice clar, atât deținuților cât și personalului, care sunt obiectivele și limitele lucrului lor de monitorizare și să se comporte corespunzător. Ei nu trebuie să facă promisiuni pe care nu le vor putea ține sau este puțin probabil să le țină, nici să întreprindă vreo acțiune pe care nu o pot duce la bun sfârșit.

6. Principiul respectării confidențialității

Respectul față de confidențialitatea informației comunicate în cadrul unor interviuri private este un principiu esențial. Vizitatorii nu trebuie să reprezinte pe nici un deținut, utilizând numele lui/ei fără să dispună de acordul expres și informat al acestuia/acesteia. Vizitatorii trebuie să se asigure că deținutul înțelege pe deplin beneficiile, precum și posibilele riscuri sau consecințe negative ale oricărei acțiuni întreprinse în numele lui/ei. Vizitatorii, lucrătorii medicali și traducătorii sunt toți obligați să respecte principiul confidențialității.

7. Principiul respectării securității

Termenul de securitate cuprinde securitatea personală a vizitatorilor, securitatea deținuților care se află în contact cu aceștia și securitatea locului de detenție.

Este important să fie respectat regulamentul intern al locurilor în care se efectuează vizitele și să fie obținute recomandările sau să fie solicitat acordul special al persoanelor împuternicite. Deseori, autoritățile invocă motive de securitate pentru a interzice vizitele în unele locuri specifice sau impun anumite condiții la efectuarea interviurilor cu anumiți deținuți. În ultimă instanță, este responsabilitatea delegației care efectuează vizita

de a decide dacă Ți în ce mod ei doresc să urmeze aceste sfaturi.

Vizitatorii se vor abține de la introducerea sau scoaterea din locul de detenție a oricărui obiect fără acordul prealabil al autorităților. Ei vor face vizibilă identitatea sa prin purtarea ecusoanelor sau a unui alt mijloc de identificare.

Cu privire la securitatea deținuților vizitați, vizitatorul trebuie să decidă cum să utilizeze informația în a^o a mod, încât să nu expună persoanele în cauză unor riscuri. Vizitatorii vor efectua vizite repetate Ți se vor întâlni din nou cu majoritatea deținuților cu care s-au întâlnit anterior, pentru a se convinge că ace^o tia nu au fost supu^o i represaliilor.

8. Principiul de a fi consecvent, persistent și răbdător

Legitimitatea mecanismului de efectuare a vizitelor se stabilește în timp, în special ca rezultat al relevanței, persistenței și consecvenței modului său de funcționare. Monitorizarea locurilor de detenție necesită eficiență, regularitate Ți continuitate. Aceasta implică vizitarea cu regularitate a acelor^o i locuri Ți administrarea unor probe suficiente pentru a face concluzii bine argumentate Ți recomandări. De asemenea, persistența este esențială Ți în cadrul activităților ulterioare de evaluare.

9. Principiul exactității și preciziei

Pentru elaborarea unor rapoarte bine documentate Ți recomandări relevante este important ca în cadrul vizitei de teren să fie colectată informația veritabilă Ți precisă.

10. Principiul sensibilității

În special la interviuarea deținuților, vizitatorii trebuie să fie

sensibili la situația, dispoziția și necesitățile persoanei în cauză, precum și la nevoia de a lua măsuri necesare pentru protejarea securității sale personale. În cazurile unor sesizări privind aplicarea torturii sau a relexor tratamente, vizitatorii trebuie să fie conștienți de existența problemelor de retraumatizare (a se vedea capitolul IV: tortura și maltratarea).

11. Principiul obiectivității

Vizitatorii trebuie să încerce să înregistreze fapte reale și să adopte un comportament care să nu fie prejudiciat de resentimente sau opinii preconcepute atât față de personalul angajat cât și față de deținuți.

12. Principiul unui comportament integru

Vizitatorii trebuie să trateze toți deținuții, autoritățile și personalul, precum și colegii lor cu care efectuează vizite, într-o manieră decentă și cu respect. Ei nu trebuie să fie motivați de interese personale și trebuie să fie onști. În toate faptele lor, ei trebuie să acționeze în conformitate cu standardele internaționale ale drepturilor omului, pe care sunt împuterniciți să le implementeze.

13. Principiul vizibilității

La locul de detenție, vizitatorii trebuie să se asigure că atât personalul, cât și deținuții sunt familiarizați cu metodologia și mandatul organului care efectuează vizita, astfel încât ei să cunoască în ce mod li se pot adresa. Vizitatorii trebuie să poarte ecusoane sau un alt mijloc de identificare. În afara locului de detenție, activitatea mecanismului de efectuare a vizitelor trebuie să fie supus unei largi publicități prin intermediul

rapoartelor scrise și a unei utilizări atente a mijloacelor mass-media (a se vedea Capitolul III, secțiunea 5, evaluarea ulterioară a vizitei).

Lectura suplimentară

Națiunile Unite, Oficiul Înalțului Comisar pentru Drepturile Omului, *Seria de instruiți profesionale nr. 7, Manualul de instruire privind monitorizarea drepturilor omului*, New York, Geneva, 2001

Fundația Helsinki pentru Drepturile Omului, *Monitorizarea drepturilor omului*, Varșovia, 2001.

CAPITOLUL II

Organele de monitorizare a locurilor de detenție

De mai mult timp, monitorizarea la nivel național se baza doar pe controalele efectuate de către organele administrative interne. Însă s-a recunoscut tot mai mult necesitatea unui scrutin public mai extins al locurilor de privațiune de libertate și s-au stabilit alte forme de monitorizare națională, total independente de autoritățile de detenție. De asemenea, în paralel, s-a cristalizat ideea unui control internațional, și, treptat, monitorizarea locurilor de detenție de către organele internaționale a devenit o realitate.

Odată cu adoptarea recentă a OPCAT, care se bazează pe efectuarea vizitelor preventive la locurile de detenție atât de mecanismele naționale, cât și cele internaționale, s-a mai făcut un pas spre stabilirea unui sistem global de implementare reciprocă a mecanismelor internaționale și naționale.

Este, de asemenea, important de menționat, că odată cu adoptarea OPCAT, s-au conturat pentru prima dată într-un instrument internațional criterii și garanții pentru o funcționare eficientă a mecanismelor naționale de efectuare a vizitelor.

Secțiunile 1 și 2 ale prezentului capitol prezintă un sumar al tipurilor de mecanisme existente la nivel național și internațional. Secțiunea 3 conține o prezentare a mecanismelor de efectuare a vizitelor, stipulate de OPCAT, cu referință specială la mecanismele naționale de prevenire. În final, secțiunea 4 elucidează problema necesității existenței unei coordonări dintre organele naționale și internaționale de efectuare a vizitelor.

1. EFECTUAREA VIZITELOR LA NIVEL NAȚIONAL

Monitorizarea condițiilor de detenție este, în primul rând, responsabilitatea autorităților naționale, în custodia cărora se află persoanele private de libertate.

„În scopul supravegherii unei respectări stricte a legislației și actelor normative relevante, locurile de detenție trebuie vizitate cu regularitate de către persoane calificate și experimentate, desemnate de

către ȳi responsabile ȳn faȳa unei autoritȳȳi competente, diferite de autoritatea direct responsabilȳ de administrarea locului de detenȳie sau a penitenciarului.” *Principiul 29, paragraful 1 al Setului de Principii privind protecȳia tuturor persoanelor aflate sub orice formȳ de arest sau detenȳie.*

Majoritatea statelor au stabilit mecanisme proprii de inspecȳie internȳ, la care uneori se alȳturȳ ȳi controlul judecȳtoresc. ȳnsȳ, statele au fost mai lente ȳn dezvoltarea mecanismelor de monitorizare externe ȳi independente.

1.1. Inspecȳiile interne

Majoritatea statelor au instituit un sistem de inspecȳii administrative interne, efectuat de cȳtre instituȳiile guvernamentale, responsabile pentru efectuarea vizitelor la locurile de privaȳiune de libertate, ca parte a funcȳionȳrii normale a marilor birocrȳȳii. Rolul acestor organe administrative este, de regulȳ, limitat la controlul conformitȳȳii personalului ȳi procedurilor cu standardele dreptului naȳional, precum ȳi cu procedurile ȳi reglementȳrile administrative. Aceste organe rar incorporeazȳ o perspectivȳ mai vastȳ, care sȳ includȳ astfel de aspecte ca demnitatea ȳi drepturile omului ale persoanelor private de libertate. Din acest motiv, este real ca procedurile de inspecȳie internȳ sȳ fie pe deplin implementate, iar condiȳiile de detenȳie sȳ rȳmȳnȳ ȳn continuare incompatibile cu standardele internaȳionale ale drepturilor omului. Acesta este motivul pentru care doar monitorizarea internȳ este insuficientȳ ȳi trebuie suplinȳtȳ cu monitorizarea independentȳ externȳ.

1.2. Controlul judecȳtoresc

Ca parte componentȳ a atribuȳiilor sale, judecȳtorii ȳi procurorii sunt deseori responsabili de efectuarea unor vizite regulate la locurile de detenȳie ȳi inspectarea condiȳiilor de detenȳie. ȳn unele ȳȳri, ”un judecȳtor de inspecȳie” poate vizita penitenciarele pentru persoanele

condamnate și decide asupra problemelor legate de executarea sentinței. Inspecțiile judecătorești variază în frecvență și calitatea lor. Ele pot fi un instrument eficient dacă judecătorul poate emite hotărâri obligatorii privind condițiile de detenție.

1.3. Monitorizarea independentă externă

În ultimii ani, recunoașterea faptului că locurile de detenție trebuie să fie transparente și pasibile de răspundere, a dus la instituirea unor mecanisme naționale independente de monitorizare. Acestea au devenit tot mai profesioniste și și-au sporit influența. Astfel de mecanisme externe pot fi de diverse tipuri: instituții oficiale create de Parlament, organe din cadrul unor ministere specifice sau grupuri din partea societății civile sau o combinație a tuturor acestor forme.

Mecanismele externe create de către Parlament includ Oficiul avocatului parlamentar și **instituții naționale pentru protecția drepturilor omului**. Mandatul de obicei vast al acestora în monitorizarea și promovarea respectării drepturilor omului, combinat cu competența lor de a examina petiții individuale, deseori include și posibilitatea vizitării și monitorizării locurilor de detenție. Însă, calitatea și frecvența acestor vizite poate varia. În plus, vizitele la locurile de detenție sunt deseori întreprinse pentru a verifica veridicitatea unor sesizări specifice și investiga anumite plângeri individuale și nu au scopul de a efectua anumite examinări preventive și a evalua condițiile de detenție cu scopul de a preveni apariția unor probleme pe viitor. O caracteristică avantajoasă a instituțiilor naționale de protecție a drepturilor omului și a oficiului avocatului parlamentar este că acestea, de regulă, prezintă rapoarte publice Parlamentului și recomandările lor au autoritate, din motiv că sunt organe cu statut oficial.

În unele țări, au fost instituite **organe speciale de monitorizare**, care fac parte dintr-un minister desemnat. Deseori, aceste organe au atribuții duble: de control a condițiilor de detenție în locurile subordonate aceluiași minister și de prezentare a propunerilor către

Minister privind îmbunătățirile necesare. Astfel de organe pot fi constituite din oficialități, reprezentanți ai ONG-lor, membri independenți ai societății civile (persoane civile) sau o combinație a tuturor acestor forme. Aceste organe emit, de regulă, recomandări cu caracter facultativ. Uneori acestea sunt publicate sub forma unor rapoarte.

În final, în unele țări, **ONG-uri naționale pentru protecția drepturilor omului și organizații din cadrul societății civile** au reușit să obțină autorizația și acordul pentru monitorizarea cu regularitate a locurilor de detenție. Monitorizarea din partea societății civile este deseori caracterizată de un nivel înalt al independenței față de autorități și de publicitatea concluziilor și rapoartelor elaborate, de regulă anume din motivul acestei independențe și a percepției că acest fapt rezultă în concluzii mai oneste. Totuși, baza legală pentru efectuarea monitorizării poate deseori să fie una slabă, bazată pe acorduri de colaborare cu diverse ministere sau chiar un singur minister vizat, ceea ce face ca monitorii să fie dependenți de voința politică a autorităților. În unele țări, lipsa de finanțare chiar și pentru costurile de transport poate face ca sarcina de monitorizare să devină aproape imposibilă pentru astfel de grupuri independente.

2. MECANISMELE DE EFECTUARE A VIZITELOR LA NIVEL INTERNAȚIONAL ȘI REGIONAL

Practica organismelor internaționale de a efectua vizite la locurile de detenție este una relativ recentă. ICPR a fost prima organizație investită cu un asemenea mandat, în contextul conflictelor armate, pentru a vizita prizonierii de război. Mai târziu, mandatul a fost extins până la dreptul de a lua inițiativă, permițându-i vizitarea deținuților, cu acordul guvernului în cauză, în perioada conflictelor și tensiunilor interne. Recomandările ICPR pot fi de asemenea extinse și asupra deținuților obișnuiți.

Majoritatea mecanismelor internaționale existente care au dreptul să viziteze locurile de detenție funcționează, în mare parte, prin metoda

reacționării °i efectuează vizite la locuri de detenție ca urmare a recepționării informației despre aplicarea torturii sau a relexor tratamentelor (de exemplu, Raportorii speciali ai ONU, CAT). Puține din aceste mecanisme au mandatul de a efectua vizite în mod regulat °i într-o manieră pro-activă (de ex., Raportorul special privind penitenciarele °i condițiile de detenție din Africa). Aceste mecanisme pot efectua vizite la locul de detenție doar cu autorizația statului în cauză.

Două organe internaționale lucrează în baza unui principiu total diferit. Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT) a fost, în anul 1987, primul organ instituit pentru efectuarea vizitelor preventive la locurile de detenție. După ratificarea Convenției, statele-părți acceptă efectuarea de către CPT a vizitelor în orice moment °i în orice loc unde persoanele sunt private de libertate. Subcomitetul la Comitetul împotriva Torturii, care va fi stabilit în baza OPCAT, va putea de asemenea să efectueze vizite regulate la locurile de detenție, indiferent de faptul dacă a fost recepționată vreo plângere °i fără vreo autorizație prealabilă din partea statului-parte vizat.

TABELUL 1: MECANISMELE INTERNAȚIONALE ȘI REGIONALE DE EFECTUARE A VIZITELOR

TIPUL	BASA JURIDICĂ	CARACTERISTICILE
<i>Mecanismele internaționale</i>		
Procedura tematică a ONU		
• Raportorul Special privind tortura °i alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante; • Raportorul Special privind tortura °i alte tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante; • Grupul de lucru privind disparițiile forțate °i involuntare • Grupul de lucru privind detenția arbitrară	Rezoluțiile Comitetului Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului	• Acord prealabil al statului vizat; • Vizite ocazionale la locurile de detenție cu scopul de a evalua corespunderea situației din țară mandatului lor; • Recomandări emise în baza informației comunicate Raportorului °i apoi verificate, sau ca urmare a vizitelor efectuate în țara vizată; • Recomandări cu caracter facultativ pentru state; • Rapoarte publice prezentate la sesiunea Comitetului Națiunilor Unite pentru drepturile omului.
Comitetul împotriva Torturii⁶	Articolul 20 al Convenției Națiunilor Unite (1984)	• Poate efectua vizite doar în statele-părți la Convenție⁵; • Vizitele se efectuează numai în cazuri de aplicare "sistematică a torturii"; • Este necesară autorizația din partea statului vizat; • Procedura este confidențială.

TABELUL 1: MECANISMELE INTERNAȚIONALE ȘI REGIONALE DE EFECTUARE A VIZITELOR

TIPUL	BASA JURIDICĂ	CARACTERISTICILE
<i>Mecanismele internaționale</i>		
Subcomitetul la Comitetul împotriva Torturii	Protocolul opțional la Convenția împotriva Torturii (OPCAT) (2002)	• Vizitele se efectuează în statele-părți la protocol; • Va avea scopul efectuării vizitelor preventive; • Acceptarea vizitelor fără acordul preliminar la ratificarea sau aderare la OPCAT; • Vizite preventive periodice; posibilitatea unei vizite ulterioare de evaluare; • Acces nelimitat în orice loc unde persoanele sunt private de libertate; • Rapoarte confidențiale, posibilitatea statului de a autoriza publicarea acestora sau pentru Comitet de a le publica în cazul lipsei vreunei cooperări; • Raportul anual către CAT; • Contacte directe cu mecanismele naționale de prevenire.
Comitetul Internațional al Crucii Roșii	În baza Convențiilor de la Geneva (1949) pentru situații de conflict; în baza unui acord cu statul - pentru alte situații.	• Monitorizarea condițiilor de detenție a persoanelor reținute °i deținute în legătură cu o situație de conflict sau lupte interne. • În anumite cazuri, monitorizarea se extinde asupra altor categorii de persoane private de libertate; • În situația unui conflict internațional, statele-părți la conflict sunt obligate să autorizeze vizitele la deținuții militari °i civili, cetățeni ai unui stat străin implicat în conflict; • În alte situații, vizitele sunt condiționate obținerii unui acord prealabil din partea autorităților; • Vizite permanente °i regulate în timpul conflictului sau luptei sau consecințelor directe ale acestora; activități de reabilitare °i salvare cu acordul autorităților; • Ajutor în restabilirea legăturilor de familie;
<i>Mecanismele regionale</i>		
Comisia Inter-americană pentru Drepturile Omului	Convenția americană pentru drepturile omului (1978) Declarația americană pentru drepturile °i obligațiile omului (1948)	• Vizite în țară, inclusiv la locurile de detenție, în statele-părți la Convenție sau Declarație; • Fiecare vizită este negociată cu statul în cauză; • Rapoarte publice despre situația din țară.

TIPUL	BASA JURIDICĂ	CARACTERISTICILE
<i>Mecanismele regionale</i>		
Raportorul Special privind penitenciarele și condițiile de detenție din Africa	În baza Declarației de la Kampala, elaborate prin Rezoluția Comisiei Africane pentru Drepturile omului ⁵ și a Popoarelor (1996)	• Vizite în statele-părți la Carta Africană pentru drepturile omului ⁶ și a popoarelor; • Vizita se efectuează numai după obținerea acordului statului în cauză; • Evaluarea generală a condițiilor de detenție ⁷ și a tratamentului; • Rapoartele sunt publicate după integrarea comentariilor ⁸ și observațiilor autorităților de stat vizate.
Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT)	Convenția europeană pentru prevenirea torturii (1987)	• Vizitele se efectuează în statele-părți la Convenție; • Creat în scopul efectuării vizitelor preventive; • Acces nelimitat: în orice moment în orice loc unde persoanele sunt private de libertate; • Vizite periodice ⁹ și ad-hoc ("necesare în funcție de circumstanțe"); • Rapoarte teoretic confidențiale, însă publicarea acestora a devenit o practică obișnuită. • Proceduri ¹⁰ și rapoarte confidențiale.

5 În cazul în care statul nu a făcut o declarație în baza art. 20.

6 Subcomitetul va fi stabilit în termen de 6 luni după intrarea în vigoare a Protocolului

7 Opțional, adică după depunerea celui de-al 20-lea instrument de ratificare.

3. PROTOCOLUL OPȚIONAL LA CONVENȚIA NAȚIUNILOR UNITE ÎMPOTRIVA TORTURII

Protocolul Opțional la Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii (OPCAT) se bazează pe complementaritatea vizitelor la locurile de detenție din partea mecanismelor naționale și internaționale:

”Obiectivul prezentului Protocol este stabilirea unui sistem de vizite regulate întreprinse de către organe independente internaționale și naționale la locurile în care persoanele sunt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.” (Art. 1, OPCAT).

3.1. Subcomitetul la cat

Protocolul prevede crearea unui Subcomitet la Comitetul împotriva Torturii (denumit în continuare, Subcomitetul). Acest organ va fi compus din zece membri independenți, propuși și aleși de către statele-părți la Protocol⁸, cu o experiență profesională relevantă și reprezentând diverse regiuni și sisteme juridice din lume. În cadrul activității sale, Subcomitetul va fi călăuzit de principiile „confidențialității, imparțialității, non-selectivității și obiectivității” (articolul 2).

În atribuțiile Subcomitetului intră vizitarea locurilor de privare de libertate a persoanelor: acesta poate avea acces nu doar la penitenciarele și comisariatele de poliție, dar de asemenea, spre exemplu, la orice centru de solicitanți de azil, la unitățile militare, centrele pentru minori, spitalele psihiatrice și zonele de tranzit ale aeroporturilor internaționale⁹.

Subcomitetul poate efectua doar „vizite regulate” și trebuie să stabilească un program și să informeze statele-părți. În plus, acesta poate efectua vizite scurte de evaluare, după vizitele propriu-zise.

8 Acest număr va crește până la 25 după cea de-a 50-a ratificare.

9 Tipul locului este același ca și pentru mecanismele naționale de efectuare a vizitelor (a se vedea mai jos).

Mandatul și atribuțiile privind vizitele:

- Acces nelimitat la toate informațiile referitoare la numărul persoanelor private de libertate, tratamentul aplicat acelor persoane, precum și condițiile de detenție;
 - Acces la toate locurile de detenție și la instalațiile și amenajările acestora. În circumstanțe excepționale, este posibil ca statul să suspende temporar accesul la un loc de detenție din motive urgente și imperative ce țin de apărarea națională, siguranța publică, calamități sau tulburări grave la locul de vizitat;
 - Oportunitatea de a avea interviuri confidențiale;
 - Libertatea alegerii locurilor care urmează să fie vizitate și a persoanelor intervievate;
 - În plus, există o prevedere care oferă protecție persoanelor care intră în contact cu Subcomitetul sau mecanismul național de prevenire de orice răzbunare / sancționare (art. 15).
-

După efectuarea vizitei, Subcomitetul prezintă un raport confidențial cu recomandări, care este comunicat statelor-părți, și dacă este cazul, mecanismului național de prevenire. Raportul este confidențial, însă statele pot autoriza publicarea acestuia. Recomandările nu au forță juridică, însă statele au obligația de a le examina și a discuta măsurile de implementare a acestora. OPCAT de asemenea prevede instituirea unui fond special voluntar pentru a sprijini implementarea recomandărilor.

Dacă statele refuză să coopereze, Subcomitetul poate propune Comitetului ONU împotriva Torturii să facă o declarație publică în această privință sau să publice raportul.

3.2. Mecanismele naționale de prevenire în baza opcat

Standardele și criteriile stabilite de OPCAT sunt în special relevante pentru mecanismele naționale care efectuează vizitele și care pot fi desemnate în calitate de ”mecanisme naționale de prevenire”. Ele sunt de asemenea de un interes sporit pentru alte organe locale care efectuează vizite, deoarece ele reprezintă „etalonul de aur” în viziunea internațională privind garanțiile necesare pentru a asigura eficiența mecanismelor naționale de efectuare a vizitelor.

3.2.1. Crearea sau desemnarea mecanismelor naționale de prevenire

Fiecare stat-partă ”va menține, desemna sau înființa (...) unul sau mai multe mecanisme naționale de prevenire, independente, pentru prevenirea torturii la nivel național” (art. 17). Respectiv, pentru unele state va fi necesară crearea unui nou organ, în timp ce altele care deja dispun de un astfel de mecanism vor fi nevoite să evalueze dacă acesta corespunde în totalitate obligațiilor asumate în baza Protocolului opțional.

Pentru a ajuta statele la crearea unor mecanisme naționale eficiente, Subcomitetul poate acorda asistență și consultații. Astfel, Subcomitetul are funcția consultativă pentru statele-părți la crearea mecanismelor naționale. Subcomitetul poate de asemenea acorda asistență directă și instruire mecanismelor naționale de prevenire.

Când un stat desemnează un organ deja existent în funcția de ”mecanism național de prevenire”, în baza OPCAT, acesta va trebui să evalueze dacă organul respectiv corespunde criteriilor stipulate de Protocolul opțional, în special în ce privește independența sa funcțională.

10 Fiecare stat-partă este obligat să înființeze mecanismele naționale de prevenire în termen de un an de la intrarea în vigoare a OPCAT sau, odată ce acesta este în vigoare, după ratificarea OPCAT. Totuși, statele părți pot face o declarație la ratificare în temeiul art. 24 prin care să amâne temporar punerea în aplicare a obligațiilor lor cu privire la mecanismele naționale pentru o perioadă de cel mult cinci ani.

Subcomitetul de asemenea dispune de capacitatea de a examina eficiența funcționării mecanismului național de prevenire. Acesta poate face recomandări statului-parte cu scopul consolidării capacității și îndeplinirii mandatului organului de prevenire a torturii și tratamentelor abuzive.

Trebuie de menționat, de asemenea, că desemnarea sau instituirea mecanismului național de prevenire nu poate fi utilizată de către state spre a împiedica desfășurarea activităților de efectuare a vizitelor de către alte organe naționale, în special pentru organizațiile non-guvernamentale. Activitățile de monitorizare efectuate de diferiți actori trebuie să fie considerate ca o măsură complementară de prevenire a torturii.

3.2.2. Forma mecanismelor naționale de prevenire

OPCAT nu stipulează o formă anumită pentru mecanismele naționale de prevenire. Prin urmare, statele-părți au libertate să selecteze tipul de organ care se potrivește cel mai bine contextului individual al țării lor. Un mecanism național de prevenire poate fi o instituție națională de protecție a drepturilor omului, oficiul avocatului parlamentar, o comisie parlamentară, o organizație non-guvernamentală, un grup constituit din persoane civile, sau orice alt organ specializat instituit special cu scopul de a monitoriza locurile de detenție.

Statele-părți pot lua decizia de a avea câteva mecanisme naționale de prevenire, din cauza structurii statului (de exemplu, în cazul unei federații) sau în baza unei diviziuni tematice. Când un stat decide să instituie câteva mecanisme naționale de prevenire, fie regionale, fie tematice, este recomandabil ca să fie identificată o metodă de a obține cooperarea dintre diverse organe, de exemplu prin instituirea unui organ de coordonare la nivel național care să dețină funcția de armonizare a contribuțiilor fiecărui organ de efectuare a vizitelor.

3.2.3. Mandatul mecanismelor naționale de prevenire

Efectul preventiv al vizitelor la locurile de detenție depinde de regularitatea acestor vizite și de măsurile ulterioare de evaluare a acestor vizite. Astfel, mecanismele naționale de prevenire au competența de a efectua vizite regulate în toate locurile în care persoanele sunt private de libertatea lor și de a face recomandări.

Sfera de aplicare a mandatului (art. 19)

Mecanismele naționale de prevenire vor avea cel puțin următoarele atribuții:

- Examinarea în mod regulat a tratamentului aplicat persoanelor private de libertate în locurile de detenție;
 - Formularea de recomandări către autoritățile competente, în vederea îmbunătățirii situației;
 - Formularea de propuneri și observații privind legislația existentă sau proiectele legislative.
-

Definiția locurilor de detenție

Locurile în care persoanele sunt private de libertatea lor sunt definite în sens larg în OPCAT și includ:

- comisariatele de poliție
- unitățile forțelor de securitate
- izolatoarele de detenție provizorie
- izolatoarele de detenție preventivă
- penitenciare pentru persoanele condamnate
- centre pentru minori
- centre pentru imigranți
- zone de tranzit din aeroporturile internaționale
- centre pentru solicitanții de azil

- institutii de psihiatrie
 - institutii de arest administrativ
 - orice alte locuri in care persoanele sunt private de libertate.
-

3.2.4. Garanțiile mecanismelor naționale de prevenire

OPCAT stipulează garanții și criterii specifice pentru mecanismele naționale care efectuează vizitele pentru a asigura ca acestea să nu fie supuse imixtiunii din partea statului. Aceste prevederi sunt interdependente și trebuie aplicate ca un set întreg pentru a asigura independența acestor organe.

Ca o sursă de ghidare, OPCAT solicită statelor-părți să examineze cu atenție ”Principiile privind statutul și funcționarea instituțiilor naționale pentru promovarea și protecția drepturilor omului” (Principiile de la Paris)¹¹.

Garanții și criterii stabilite pentru mecanismele naționale de prevenire (art. 18).

În conformitate cu articolul 18 al OPCAT, mecanismele naționale de prevenire trebuie să beneficieze de următoarele garanții:

- Independența funcțională
 - Aptitudinile și cunoștințele profesionale
 - Resurse necesare
-

¹¹ Aceste principii au fost adoptate în octombrie 1991 la Paris, în cadrul unui atelier de lucru internațional, organizat de către Centrul pentru Drepturile Omului al Națiunilor Unite. Comitetul pentru Drepturile Omului a adoptat recomandările în martie 1992.

Independența funcțională

Independența mecanismelor naționale de prevenire este esențială pentru asigurarea eficienței acestor organe la prevenirea torturii și altor forme de tratament degradant. În practică, aceasta ar însemna că mecanismele naționale de prevenire trebuie să dispună de capacitatea de a acționa independent de autoritățile de stat. De asemenea, este esențial ca mecanismele naționale de prevenire să fie percepute ca fiind independente de către autoritățile de stat.

Independența funcțională a mecanismelor naționale poate fi obținută prin:

■ Garantarea unei baze independente de constituire

Pentru a fi creat în baza unui cadru juridic stabil care să asigure continuitatea instituției în timp, instituirea mecanismului național de prevenire trebuie să fie, în mod ideal, stipulată în Constituție sau printr-un act al Parlamentului.

■ Competența de a elabora propriile reguli și proceduri

Autoritățile externe nu trebuie să poată modifica regulile procedurii.

■ Separarea de puterea executivă și judecătorească

În scopul garantării eficienței sale, precum și a percepției independenței sale, mecanismul național de prevenire nu trebuie să fie subordonat în mod formal unui minister sau organ judiciar.

■ O procedură independentă și transparentă de desemnare

Procedura de desemnare trebuie să conțină metoda și criteriile de desemnare, precum și termenul pentru care se face desemnarea, orice privilegii sau imunități, procedura de apel și destituire din funcție. Principiile de la Paris stipulează următoarele: „În scopul de a asigura stabilitatea mandatului membrilor instituției, fără care nu poate exista o reală independență, desemnarea lor trebuie să fie consemnată printr-un act normativ oficial care trebuie să

stipuleze durata specifică a mandatului. (...)”, Principiul 3. Procedura de desemnare trebuie de asemenea să includă consultarea societății civile.

■ **Independența financiară**

Autonomia financiară este un criteriu fundamental, și include o finanțare adecvată (a se vedea mai jos), precum și capacitatea de a formula și propune bugetul în mod independent.

■ **Practici de lucru transparente și publicitatea rapoartelor**

Prin intermediul prezentării rapoartelor publice cu privire la activitatea și funcționarea sa, mecanismul național și va reitera independența și, în plus, va fi și perceput ca independent.

Expertiza și cunoștințele adecvate

Statele-părți trebuie să întreprindă măsuri necesare pentru a asigura faptul ca membrii experți să dispună de capacitățile și cunoștințele profesionale adecvate privind drepturile omului și probleme ce țin de aspectele privațiunii de libertate. OPCAT de asemenea recomandă stabilirea unei egalități a genurilor și o reprezentare adecvată a minorităților în cadrul structurii mecanismelor naționale de prevenire¹².

Structura adecvată

Pentru a avea o structură pluralistă, mecanismele ce efectuează vizite la locurile de detenție vor include:

- Juriști
- Asistenți medicali

¹² Prevederea dată este în conformitate cu Principiile de la Paris, care subliniază că instituțiile naționale trebuie create astfel încât să asigure o structură pluralistă.

- Medici, inclusiv specialiști legiști
- Psihologi și psihiatri
- Alți reprezentanți ai societății civile și ONG-uri
- Specialiști în domenii, precum sunt drepturile omului, dreptul umanitar, sistemele penitenciare și organe de poliție.

Resurse adecvate

Autonomia financiară este un criteriu fundamental, fără de care mecanismele naționale de prevenire nu vor putea să-și exercite independența în luarea deciziilor. Mecanismul național de prevenire trebuie să fie financiar independent, pentru a fi capabil să-și îndeplinească funcțiile de bază. Principiile de la Paris accentuează necesitatea unei finanțări adecvate care „îi va permite să dispună de propriul personal și oficii, în scopul de a fi independent de Guvern și a nu se supune unui control financiar”. (Principiul 2)

3.2.5. Accesul la locurile unde persoanele sunt private de libertate

În conformitate cu OPCAT, mecanismelor naționale de prevenire trebuie să le fie garantat accesul la locurile unde persoanele sunt private de libertate. Mecanismele naționale de prevenire trebuie asigurate cu un nivel de garanții pentru a putea îndeplini atribuțiile sale.

Mecanismelor naționale trebuie să li se garanteze (Art. 20):

- Acces la toate locurile de detenție și la instalațiile și amenajările acestora, la alegere;
- Acces la toate informațiile referitoare la numărul persoanelor private de libertate;
- Acces la toate informațiile care se referă la tratamentul persoanelor private de libertate, precum și condițiile lor de detenție;

- Posibilitatea de a avea întrevederi private cu persoanele private de libertate, cu acordul lor^oi fără martori, precum^oi cu orice altă persoană la alegerea lor. Autoritățile trebuie să garanteze că persoanele care intră în contact cu echipa care efectuează vizitele nu vor fi supuse presiunilor, amenințărilor sau maltratărilor ca o metodă de răzbunare.

Se recomandă ca mecanismul național de prevenire să-i fie permisă:

efectuarea vizitelor în orice moment, fără să fie necesară o notificare prealabilă a autorităților de detenție. În orice caz, în toate circumstanțele, accesul trebui să fie permis cât de prompt posibil.

3.3. Evaluarea ulterioară a vizitelor în baza protocolului opțional

3.3.1. Prezentarea rapoartelor și recomandărilor

Mecanismele naționale de prevenire trebuie să elaboreze un raport anual pe care statele-părți la OPCAT sunt obligate să-l publice. Conținutul raportului anual poate fi conturat la discreția fiecărui mecanism național de prevenire, ^oi nu există nici o interdicție de a include în acest raport majoritatea informației din rapoartele elaborate în urma efectuării vizitelor. În orice caz, raportul anual trebuie să menționeze ^oi recomandările pentru autorități. Statele-părți nu sunt obligate, însă pot să-^oi dea consimțământul pentru publicarea tuturor rapoartelor elaborate de către mecanismele naționale de prevenire ca urmare a efectuării vizitelor.

Dacă este necesar, mecanismele naționale de prevenire pot să înainteze raportul în mod confidențial Subcomitetului relevant al ONU.

Mecanismele naționale de prevenire trebuie să ofere un statut privilegiat informației confidențiale^oi nu vor putea da publicității nici o informație personală fără a obține consimțământul expres al persoanei în cauză.

3.3.2. Acțiunea preventivă complementară

Mecanismele naționale de prevenire pot de asemenea să-și completeze vizitele și recomandările lor cu alte acțiuni direcționate spre prevenirea maltratărilor și îmbunătățirea condițiilor de detenție a persoanelor, cum ar fi:

- Organizarea seminarelor de instruire pentru personalul relevant sau responsabil de persoanele private de libertate;
- Activități de informare a publicului larg;
- Prezentarea propunerilor și observațiilor privind legislația în vigoare sau proiectele legislative (în conformitate cu art. 19 c).

3.3.3. Contactul direct cu Subcomitetul

Conform celor sus-menționate, OPCAT conține o abordare inovatoare bazată pe complementaritatea eforturilor la nivel național și internațional de a preveni tortura. OPCAT prevede ca mecanismele naționale de prevenire trebuie să stabilească contacte cu Subcomitetul. Mai mult, statele-părți sunt obligate să încurajeze și să faciliteze aceste contacte.

Organele naționale și internaționale pot să facă schimb de experiență privind metodele și strategiile de prevenire a torturii. Prin urmare, reprezentanții Subcomitetului și mecanismelor naționale de prevenire se pot întâlni și face schimb de informații, dacă este necesar în bază de confidențialitate. Mecanismele naționale de prevenire pot să înainteze mecanismului internațional rapoartele lor sau orice altă informație.

Subcomitetul de asemenea dispune de capacitatea de a oferi instruire și asistență tehnică în scopul consolidării capacităților mecanismelor naționale de prevenire. Subcomitetul poate, de asemenea, să ofere consultanță și asistență în evaluarea mijloacelor necesare pentru îmbunătățirea protecției persoanelor private de libertate.

4. COORDONAREA DINTRE DIFERITE ORGANE DE EFECTUARE A VIZITELOR

Multitudinea de mecanisme de efectuare a vizitelor la nivel național și internațional implică faptul că va fi necesară stabilirea unei coordonări eficiente dintre toate organele cu scopul de a evita confuzia și de a obține un impact maxim.

4.1. Coordonarea dintre organele naționale de efectuare a vizitelor

În situația când într-o țară există mai multe organe de efectuare a vizitelor (spre exemplu, ONG-uri locale și avocatul parlamentar), este deosebit de important ca acestea să stabilească modalități de coordonare a activităților lor. Gradele de cooperare pot varia: schimbul de informații privind activitățile de monitorizare, activități complementare, cooperarea privind problemele specifice, sau chiar parteneriat.

Coordonarea rămâne a fi un aspect esențial, chiar dacă unul sau mai multe dintre aceste organe locale sunt desemnate ca „mecanisme naționale de prevenire” în conformitate cu OPCAT. Scopul OPCAT este de a spori eficiența organelor de monitorizare, și nu numărul acestora.

Coordonarea va spori eficiența programului de monitorizare și de asemenea îi va oferi o percepție de eficiență sporită în viziunea autorităților.

Coordonarea trebuie stabilită și cu oficiile teritoriale ale organizațiilor internaționale (oficiile teritoriale pentru drepturile omului ale Națiunilor Unite, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa). De asemenea, este necesară stabilirea relațiilor de cooperare cu ICRC. Deși tehnic aceasta este o organizație internațională, în țările în care activează, metodele de lucru ale acesteia în domeniul privațiunii de libertate se aseamănă mult cu metodele folosite de organele naționale de efectuare a vizitelor, și nu cu ale unei organizații internaționale.

4.2. Coordonarea dintre organele naționale și internaționale de efectuare a vizitelor

Conform celor sus-menționate, OPCAT pune accentul asupra stabilirii unui contact direct dintre „mecanismele naționale de prevenire” și Subcomitetul. Acesta e un factor esențial pentru asigurarea complementarității eforturilor acestor instituții. În timp ce OPCAT stipulează expres doar necesitatea stabilirii unor contacte directe între mecanismul (sau mecanismele) național de prevenire și Subcomitetul, există totuși posibilitatea de a eficientiza de asemenea activitățile altor organe naționale dacă acestea vor prezenta informațiile și rapoartele sale Subcomitetului.

Informațiile și rapoartele organelor naționale de efectuare a vizitelor pot fi de asemenea expediate organelor relevante ale ONU, precum și unor mecanisme regionale de protecție a drepturilor omului:

INSTITUȚII ALE ONU

Proceduri speciale ale Comitetului ONU pentru drepturile omului

- Raportorul special privind tortura
- Raportorul special privind independența judecătorească
- Raportorul special privind execuțiile extrajudiciare
- Reprezentantul special privind apărătorii drepturilor omului
- Grupul de lucru privind detenția arbitrară

INSTITUȚII ALE ONU CREATE ÎN BAZA TRATATELOR

- Comitetul pentru Drepturile Omului
- Comitetul împotriva Torturii
- Comitetul pentru Drepturile Copilului
- Comitetul pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor

- Alte organe tematice, în funcție de problemă (de exemplu, Comitetul privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare Rasială)

AGENȚIILE SPECIALIZATE ALE ONU

- Înalțul Comisar ONU pentru Refugiați (în special programele privind protecția refugiaților și a persoanelor intern deplasate)
- Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (în special, programele privind reforma judecătorească)
- UNICEF (în special, programul privind femeile și copiii în detenție).

Organizații regionale

În Americi:

- Comisia Inter-americană pentru Drepturile Omului

În Africa:

- Comisia Africană pentru Drepturile Omului și a Popoarelor (în special, Raportorul Special al acesteia privind penitenciarele și condițiile de detenție din Africa)

În Europa:

- Consiliul Europei (în special Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT))
 - Oficiul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR)
-

4.3. Coordonarea dintre organele internaționale de efectuare a vizitelor

Organele internaționale de efectuare a vizitelor sunt uneori supuse unor reguli stricte de confidențialitate, care pot să limiteze posibilitățile lor de coordonare. Totuși, ele trebuie să se consulte între ele.

În conformitate cu OPCAT, coordonarea dintre Subcomitet și mecanismele regionale existente de efectuare a vizitelor este prevăzută de articolul 31, care le încurajează „să se consulte și să coopereze pentru a evita duplicitatea”.

Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT) a înaintat o propunere statelor care sunt parte atât la OPCAT, cât și la ECPT, de a accepta ca „rapoartele privind vizitele efectuate, elaborate de CPT cu privire la țările lor, precum și răspunsurile la acestea, să fie în mod sistematic transmise Subcomitetului în mod confidențial. Aceasta va face posibilă organizarea consultațiilor, luându-se în considerație toate faptele relevante”¹³.

Acolo unde rapoartele sunt făcute publice, ca în cazul rapoartelor pe țară ale Comisiei Inter-americane pentru Drepturile Omului și Raportorului special privind penitenciarele și condițiile de detenție din Africa, consultația și cooperarea cu Subcomitetul va fi mai puțin dificilă.

De asemenea, OPCAT stipulează că „prevederile prezentului Protocol nu vor aduce atingere obligațiilor statelor-părți așa cum decurg din cele patru Convenții de la Geneva, și nici posibilității oricărui stat-parte de a autoriza Comitetul Internațional al Crucii Roșii să viziteze locurile de detenție în situații care nu sunt prevăzute de dreptul umanitar internațional.” Viitorul Subcomitet și ICRC vor trebui să identifice modalități de stabilire a contactelor, așa cum deja se procedează în Europa între CPT și ICRC.

Lectura suplimentară

Asociația pentru prevenirea torturii, *Vizitarea locurilor de detenție: Practicile și lecțiile învățate de către instituțiile naționale alese, Raportul seminarului*, Geneva, 2004.

Asociația pentru prevenirea torturii, *Impactul vizitelor externe la comisariatele de poliție asupra prevenirii torturii și a relexor tratamentelor*, Studiu, Geneva, 1999.

¹³ Cel de-al 13-lea raport general privind activitățile CPT, acoperind perioada dintre 1 ianuarie 2002 și 31 iulie 2003, CPT/Inf (2003) 35, alineatul 22

Asociația pentru prevenirea torturii, *Procedurile standard de operare ale mecanismelor internaționale de efectuare a vizitelor la locurile de detenție, Raportul seminarului*, Geneva, 1997.

Privind OPCAT-ul

Asociația pentru prevenirea torturii, *Protocolul Opțional la Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante: un manual de prevenție*, Geneva, 2004.

Asociația pentru prevenirea torturii, *Implementarea Protocolului Opțional la Convenția Națiunilor Unite împotriva torturii, Instituirea și desemnarea mecanismelor naționale de prevenire*, Geneva, aprilie 2003.

Privind CPT-ul

Malcolm D. Evans, Rod Morgan, *Prevenirea torturii, un studiu asupra Convenției Europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante*, Editura Clarendon, Oxford, 1998.

Malcolm D. Evans, Rod Morgan, *Combaterea torturii în Europa*, Editura Consiliului Europei, 2001.

Seriile APT privind prevenirea torturii în Europa (în limbile franceză și engleză), °i în special

Bro°ura nr. 3 – Barbara Bernath, *Istoria, mandatul și structura CPT*, Geneva, decembrie 1999.

Bro°ura nr. 4 – Ursula Kriebaum, *Modul de funcționare a CPT*, Geneva, mai 2002.

APT/ Consiliul Europei, *Vizita CPT – în ce constă aceasta? 15 întrebări și răspunsuri pentru poliție*, mai 1999.

Privind ICRC-ul

Comitetul Internațional al Crucii Ro°ii, *Privat de libertate*, Geneva, 2002.

ETAPELE UNEI VIZITE

CÂND?

**PREGĂTIREA
VIZITEI**
(secțiunile 2 și 3)

VIZITA
(secțiunea 4)

**EVALUAREA
ULTERIOARĂ
A VIZITEI**
(secțiunea 5)

CE?

- Colectarea informației disponibile
- Definirea obiectivelor vizitei
- Organizarea echipei de efectuare a vizitei
- Discuția inițială cu directorul penitenciarului
- Vizitarea facilităților
- Consultarea registrelor
- Interviurile individuale cu deținuți
- Discuții cu alți reprezentanți ai penitenciarelor
- Discuția finală cu directorul penitenciarului
- Note interne asupra vizitei
- Raportul asupra vizitei
- Vizita ulterioară de evaluare
- Raportul global
- Activități ulterioare de evaluare
- Raportul anual

CAPITOLUL III

Modul de monitorizare a locurilor de detenție

1. CADRUL MONITORIZĂRII

Monitorizarea condițiilor de detenție implică verificarea faptului dacă aceste condiții corespund standardelor naționale și internaționale cu privire la drepturile omului și dacă persoanele private de libertate sunt tratate cu respect datorită demnității și valorii lor inerente persoanei umane. Standardele generale cu privire la privarea de libertate se conțin în cea mai mare parte în cadrul instrumentelor internaționale relevante (a se vedea capitolul IV) și a legislației naționale.

Principiile de bază ale ONU privind tratamentul deținuților constituie un cadru general de standarde aplicabile în cazurile de privațiune de libertate. Ele sunt aplicabile oricărei persoane private de libertate, indiferent de locul de detenție în care se află, și oferă un set esențial de referințe pentru organele care efectuează vizitele.

Principiile de bază privind tratamentul deținuților

Adoptate de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 45/111 din 14 decembrie 1990

1. Toți deținuții trebuie să fie tratați cu respect datorită demnității și valorii lor inerente persoanei umane.
2. Nu trebuie să existe discriminare pe criterii de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, origine națională și socială, proprietate, naștere sau alt statut.
3. Totuși, este preferabil ca convingerile religioase și tradițiile culturale ale grupului la care aparțin deținuții să fie respectate, oricând o cer condițiile locale.
4. Responsabilitatea penitenciarelor pentru detenția persoanelor private de libertate și pentru protecția societății împotriva crimelor are loc ținându-se cont de alte obiective sociale ale statului și responsabilitățile fundamentale ale acestuia în promovarea bunăstării și dezvoltării tuturor membrilor societății.

5. Cu excepția acelor limitări care sunt inevitabile din cauza încarcerării, toți deținuții trebuie să beneficieze de drepturile omului și libertățile fundamentale stipulate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și, dacă statul în cauză este parte, în Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, Pactul Internațional cu privire la drepturile civile și politice, și Protocolul Opțional la acesta, precum și de alte asemenea drepturi după cum sunt stipulate prin alte tratate ale Națiunilor Unite.

6. Toți deținuții trebuie să dispună de dreptul de a lua parte la activitățile culturale și educaționale îndreptate spre deplina dezvoltare a personalității umane.

7. Trebuie să fie întreprinse și încurajate eforturi îndreptate spre abolirea sistemului de încarcerare solitară ca pedeapsă, sau limitată utilizarea acestei măsuri.

8. Este necesar să fie create condiții care să permită deținuților să se angajeze la o muncă bine remunerată care va facilita reintegrarea lor pe piața forței de muncă a țării și le va permite să contribuie la întreținerea lor financiară și a familiilor lor.

9. Deținuții trebuie să se bucure de acces la servicii de asistență medicală disponibile în țară fără discriminare din cauza statutului lor juridic.

10. Se vor crea condiții favorabile pentru reintegrarea în societate a foștilor deținuți, în baza celor mai bune condiții posibile, cu participarea și ajutorul din partea comunității și a instituțiilor sociale și cu luarea în considerație a intereselor victimei.

11. Principiile sus-menționate se vor aplica imparțial.

Astfel, monitorizarea se bazează pe un proces constituit din patru etape:

- a) documentarea obiectivă și profesionistă a condițiilor de detenție;
- b) analiza conformității lor cu standardele naționale și internaționale;
- c) formularea recomandărilor;
- d) evaluarea ulterioară a implementării recomandărilor.

a) Documentarea obiectivă și profesionistă a condițiilor de detenție

Organul care efectuează vizita trebuie să determine, în mod cât mai exhaustiv posibil, **starea lucrurilor** în ce privește condițiile de detenție – de exemplu, practica – prin **sumarizarea**:

- Punctului de vedere al autorităților, personalului și diferitor profesioniști care îngrijesc de persoanele private de libertate;
- Punctului de vedere al persoanelor private de libertate;
- Punctului de vedere al altor actori disponibili (avocați, familiile deținuților, asociațiile, ONG-urile);
- Lucrurilor observate în locurile de detenție de membrii echipei de vizitare.

Înainte de expedierea plângerilor către autoritățile ierarhic superioare, și înainte de a trage concluziile lor, este important ca membrii organului de efectuare a vizitelor să ia în considerație toate aceste surse de informație. Aceasta este esențial dacă organul trebuie să efectueze o analiză cuprinzătoare a condițiilor de detenție și să facă recomandări relevante. Însă informațiile privind cazurile serioase de tortură și maltratare trebuie să fie transmise imediat autorităților și la nivelul la care aceasta nu pune în pericol persoana sau persoanele în cauză, la care se referă informația (a se vedea capitolul IV, Tortura și rele tratamente).

b) Analiza conformității lor cu standardele naționale și internaționale

La etapa a doua, mecanismul pentru efectuarea vizitei analizează dacă condițiile de detenție sunt în conformitate cu standardele naționale și internaționale relevante.

Mecanismul de efectuare a vizitei nu se va limita doar la **observarea faptului** dacă aspectele examinate sunt în conformitate cu standardele: (de exemplu, situația care **este în realitate**, comparativ cu cea care ar **trebui să fie**), ci va încerca să explice, cel puțin parțial, cauzele unor devieri de la standarde.

La general, acestea au loc datorită unei combinații de factori, de ex.:

- Legislația națională nu corespunde standardelor internaționale;
- Standardele nu se aplică sau sunt aplicate numai parțial, de exemplu din motivul că:
 - conținutul lor nu este suficient de bine elaborat pentru a asigura un cadru real de lucru pentru personalul responsabil de persoanele private de libertate;
 - instruirea personalului este deficientă în ce privește anumite aspecte ale lucrului lor și, ca rezultat, profesionalismul lor deviază de la standarde;
 - resursele umane sau materiale disponibile nu permit aplicarea standardelor.

c) Formularea recomandărilor

Analiza prezentată mai sus poate fi utilizată în scopul de a formula recomandări mai consistente și pragmatice, și nu doar simple reiterări ale standardelor.

Mai mult, înțelegerea problemelor și cauzelor acestora face posibilă de asemenea:

- Identificarea domeniilor problematice sau a problemelor majore;

- Integrarea factorului timpului în recomandări (de ex., ce se poate face pe termen scurt, mediu și lung);
- Propunerea unor soluții originale la anumite probleme;
- Contribuirea la dezvoltarea standardelor.

d) Evaluarea ulterioară a implementării recomandărilor

Scopul final al monitorizării locurilor de detenție este încurajarea autorităților de a îmbunătăți tratamentul deținuților și condițiile lor de detenție. Vizitarea locurilor de detenție și raportarea reprezintă doar mijloacele de obținere a acestui scop. Respectiv, evaluarea ulterioară a implementării recomandărilor elaborate este, probabil, cea mai importantă etapă în cadrul procesului de monitorizare. Când îmbunătățirile au loc, acestea trebuie să fie salutate. Când nu este luată nici o măsură, mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să identifice alte modalități de exercitare a presiunii pentru ca implementarea să fie realizată.

2. STABILIREA UNUI PROGRAM DE MONITORIZARE

2.1. Stabilirea unui program de efectuare a vizitelor

Programul de efectuare a vizitelor trebuie să cuprindă următoarele:

- O listă a locurilor în care se află acele categorii de persoane private de libertate, care reprezintă juma organului național de efectuare a vizitelor;
- Dacă vizitele ar trebui să fie anunțate sau nu în prealabil;
- Ordinea în care se vor efectua vizitele; durata planificată a fiecărei vizite;
- Frecvența cu care se vor repeta vizitele.

2.2. Alegerea locurilor

În dependență de situație, organul de vizitare va decide dacă va face vizite regulate la toate locurile de detenție sau în mod selectiv.

La stabilirea priorităților și alegerea locurilor care vor fi vizitate, se vor aplica diferite criterii – fiecare în parte sau în combinație:

Riscurile, potențiale sau reale, la care sunt expuse persoanele private de libertate:

- Locurile de detenție în care persoanele sunt audiate;
- Deținuți deosebit de vulnerabili, cum sunt femeile, minorii, străinii, minoritățile;
- Locurile din regiunile, orașele sau cartierele cu un risc sporit.

Informația disponibilă: numărul de plângeri (lipsa plângerilor, precum și numărul mare al acestora poate semnaliza existența unor probleme), numărul de deținuți, capacitatea locului de detenție și nivelul de suprapopulare;

Informația obținută din alte surse, cum ar fi alte organe naționale și internaționale de efectuare a vizitelor.

Exemplu:

- Locurile considerate ca fiind cele mai reprezentative a situației din țară;
 - Locurile care nu sunt des frecventate (deseori în locurile cele mai depărtate de centrele urbane);
 - Selecția combinată care acoperă diferite categorii de persoane sau locuri de detenție.
-

2.3. Durata vizitelor

Vizitele trebuie să dureze atât, cât este necesar pentru îndeplinirea misiunii într-un mod profesionist. Ele trebuie să fie suficient de îndelungate pentru a permite echipei de efectuare a vizitei să discute cu

persoanele responsabile, cu subalternii lor, cu un număr reprezentativ de persoane deținute în acel loc, °i să examineze facilitățile °i condițiile lor de trai.

La stabilirea duratei vizitei trebuie, de asemenea, de luat în considerație faptul că vizita poate întrerupe sau inhiba lucrul personalului responsabil de persoanele private de libertate. Din acest motiv, este importantă stabilirea unui echilibru dintre necesitățile unei monitorizări eficiente °i restricțiile inerente aduse modului de funcționare a locului de detenție.

Durata vizitei poate fi estimată în funcție de următorii factori:

- numărul de membri ai echipei de efectuare a vizitei;
- cât de mult deja se cunoaște despre locurile care urmează a fi vizitate;
 - Dacă mecanismul a efectuat deja o vizită în acel loc?
 - Dacă a obținut informații de la persoane terțe care ajută la estimarea timpului necesar pentru efectuarea vizitei?
- capacitatea locului de detenție °i numărul de persoane deținute în acel loc;
- tipul locului de detenție;
 - regimurile de securitate aplicate (cu cât e mai înalt nivelul de securitate, cu atât mai mult poate dura vizita în cadrul locului de detenție);
 - Dacă există categorii diferite de persoane private de libertate aflate sub regimuri diferite de detenție în cadrul aceluiași loc? Aceasta poate însemna că va fi nevoie de mai mult timp pentru examinarea condițiilor diferite de detenție;
- personalul sau condițiile instituționale;
- limbile vorbite de către deținuți °i posibila necesitate de a asigura traducerea;

- necesitatea de a compila informația, care trebuie făcută cât mai curând posibil după finisarea vizitei;
 - timpul de deplasare între diferite locuri de detenție.
-

2.4. Frecvența vizitelor

Experiența demonstrează că vizitele vor fi mult mai eficiente pentru prevenirea torturii și maltratării, și promovarea unor îmbunătățiri constante, dacă ele sunt efectuate suficient de des. Cât de frecvent trebuie vizitat un loc de detenție depinde de câțiva factori.

Frecvența vizitelor poate fi determinată în funcție de:

- tipul locului de detenție;
 - facilitățile de detenție provizorie, spre exemplu secțiile de poliție trebuie să fie vizitate, în general, mai frecvent decât penitenciarele unde se află persoanele condamnate deoarece:
 - aici au loc audierile;
 - contactele deținuților cu lumea din afară sunt limitate;
 - fluxul de deținuți este sporit;
 - riscurile – certe sau posibile – la care sunt expuse persoanele private de libertate, sau dacă au fost observate anumite probleme legate de protecție;
 - echilibrul care trebuie obținut, în timp, între interesele organului care efectuează vizita și interesele funcționarilor responsabili, în scopul efectuării lucrului lor. Vizitele de rutină frecvent repetate pot fi, pe termen lung, urmate de efecte adverse, dacă ele întrerup programul de lucru al personalului fără un motiv argumentat.
-

De asemenea, frecvența vizitelor depinde, în mare măsură, de gravitatea problemelor de protecție existente. În cazul când

mecanismul de vizitare bănuiește că pot avea loc represalii împotriva deținuților cu care ei au discutat, este important de a efectua imediat o vizită de evaluare pentru a se întâlni cu aceiași deținuți care au fost vizitați anterior.

2.5. Echipa de efectuare a vizitelor

2.5.1. Componenta

În scopul monitorizării condițiilor de detenție, este necesară posedarea unor anumite **deprinderi** profesionale, în special în domeniul dreptului și a sănătății publice. În condiții ideale, echipa de vizitare trebuie să includă cel puțin o persoană cu studii juridice și una cu studii medicale, de preferință un medic. Prezența în echipă a unui medic este în special importantă dacă există probleme de tortură sau maltratare. De asemenea, aceasta facilitează contactele cu personalul medical al instituției, care poate să împărtășească anumite experiențe, în același timp respectând confidențialitatea medicală.

Alți profesioniști pot fi de asemenea utili – spre exemplu, educatori, psihologi, ingineri.

Pe lângă deprinderile profesionale, deprinderile personale sunt esențiale, în special capacitatea de a interacționa cu oamenii într-un mod sensibil, care să exprime respectul față de demnitatea lor umană.

Experiența demonstrează că stabilirea unui echilibru între membrii de **sex masculin și feminin** în echipa de vizitare reprezintă un mare avantaj. În majoritatea societăților, bărbații și femeile dispun de diferite oportunități pentru stabilirea unor relații bazate pe încredere cu deținuții și personalul. Deținuții și personalul preferă să discute cu o femeie sau un bărbat, în funcție de problema specifică. În contextul culturilor dominate de bărbați, deținuților poate să le fie mai puțin teamă de a se umili în fața unui vizitator de sex feminin. Astfel, o echipă bazată pe echilibrul genurilor va avea o posibilitate mai mare de a avea un tablou complet al condițiilor de detenție.

În locurile de detenție în care sunt deținute persoane din diferite

contexte **etnice și regionale**, este un avantaj puternic pentru organul de efectuare a vizitelor să reflecte aceste grupuri și regiuni în componența echipei sale. Limbile posedate este un alt factor care trebuie luat în considerație.

2.5.2. Mărimea

Mărimea echipei de efectuare a vizitei depinde de un număr de factori, cum ar fi:

- obiectivele vizitei;
- cât se cunoaște deja despre instituție și problemele acesteia;
- capacitatea localului și numărul de persoane deținute acolo;
- restricții aplicate de autoritățile de detenție.

Mărimea ideală pentru o echipă de vizitare poate fi estimată ca fiind între 2 și 8 persoane.

2.5.3. Instruirea

Monitorizarea locurilor de detenție este o sarcină sensibilă și dificilă. Din acest motiv, este deosebit de important ca membrii mecanismului de efectuare a vizitei să obțină o instruire adecvată, atât sub aspect practic, cât și teoretic. Instruirea trebuie să continue pe parcursul întregii perioade de îndeplinire a atribuțiilor.

Instruirea teoretică trebuie să cuprindă cel puțin următoarele aspecte:

- principiile de bază ale monitorizării, în special confidențialitatea și necesitatea de a lua întotdeauna în considerație securitatea deținuților;
- cadrul normativ, în special standardele internaționale relevante, legile și reglementările naționale;

- probleme-cheie °i probleme legate de privațiunea de libertate.

Instruirea practică trebuie să cuprindă cel puțin următoarele aspecte:

- metodologia de efectuare a vizitelor;
 - modul de efectuare a interviurilor confidențiale cu persoanele private de libertate;
 - comportamentul care trebuie adoptat față de deținuți, autorități °i personal;
 - regulile minime de securitate care trebuie respectate în timpul vizitei;
 - întocmirea raportului;
 - mecanismele de cooperare °i comunicare în cadrul propriului mecanism.
-

3. PREGĂTIREA VIZITEI

3.1. Lucrul de pregătire

Pentru ca vizita să se desfășoare în cele mai bune condiții posibile, ea trebuie să fie bine pregătită. Mecanismul de efectuare a vizitelor trebuie să pună deoparte timp necesar pentru:

Sumarizarea informației disponibilă despre instituția ce urmează a fi vizitată:

- un sumar al informației obținute în decursul vizitelor anterioare sau din alte surse (alte organe care efectuează vizitele, ONG-uri, mass-media, deținuți eliberați, familiile deținuților, juri°ti, asociații de caritate, voluntari care activează în locurile de detenție, etc.);

- autoritățile direct responsabile și autoritățile ierarhic superioare;
- capacitatea locului, numărul și statutul deținuților;
- orice probleme cunoscute sau pretinse.

În baza informației date, se va întocmi o listă de probleme.

Definirea obiectivelor specifice ale vizitei:

- o evaluare generală a condițiilor de detenție;
- o vizită ulterioară de evaluare pentru verificarea aspectelor specifice de detenție, a cazurilor individuale sau a implementării recomandărilor precedente;
- altele.

Organizarea lucrului echipei de vizitare:

- elaborarea unui formular sau chestionar¹⁴ privind condițiile de detenție, ca metodă de garantare a unei colectări standardizate a informației;
- identificarea unei persoane care să conducă echipa și să fie responsabilă de coordonarea vizitei;
- asigurarea faptului ca toți membrii echipei să dețină aceeași informație privind locul care urmează a fi vizitat, obiectivele și formatul vizitei;
- divizarea diferitor sarcini între membrii echipei în conformitate cu aptitudinile lor, mărimea și natura locului vizitat și durata vizitei.

14 A se vedea anexa 1 pentru un astfel de exemplu

Planificarea contactelor necesare care trebuie stabilite în prealabil cu locul de detenție:

- anunțarea vizitei; echipa de vizitare trebuie să fie capabilă să efectueze vizite neanunțate, dar poate decide, din motive practice (de ex. distanță, dimensiunea localului) să anunțe în prealabil vizita;
- prezentarea justificării și obținerea autorizației pentru introducerea diverselor obiecte (de ex. aparat de fotografiat,

Planificarea contactelor care trebuie stabilite în afara locului de detenție:

- autoritățile politice și administrative;
 - autoritățile judecătorești;
 - servicii de stat care colaborează cu instituția de detenție, spre exemplu, servicii sociale, de asistență medicală, de educație;
 - oricare alți actori care cooperează cu locul de detenție;
 - altele.
-

3.2. Stabilirea obiectivelor vizitei

Nu este rezonabil și nici posibil pentru echipele care efectuează vizitele să examineze toate aspectele detenției în mod sistematic în cadrul fiecărei vizite (decât în cazul când au trecut câțiva ani). Trebuie de făcut o analiză a informației obținute la etapa de pregătire a vizitei, în special a priorităților definite de deținuți, foști deținuți și alte surse credibile, care să ajute la definirea mai exactă a obiectivelor și priorităților vizitei.

Dacă sunt planificate mai multe vizite la o instituție, programul de vizitare poate să stabilească obiective diferite pentru fiecare vizită în parte: de exemplu, în cadrul vizitelor inițiale, atenția poate fi îndreptată asupra stării în care se află infrastructura materială: clădirile, celulele, facilitățile comune. Odată ce acestea au fost stabilite, este recomandabil

ca vizitatorii să acorde o atenție sporită următoarelor aspecte:

- sistemul de adresare a plângerilor în cadrul locurilor de detenție;
- administrarea aplicării măsurilor disciplinare;
- contactele cu lumea din exterior;
- asistența medicală;
- relațiile dintre personal/administrație și deținuți.

Capitolul IV al acestui ghid conține informații privind diferite aspecte ale detenției și sfaturi cu privire la aspectele asupra cărora trebuie să se concentreze mecanismele de efectuare a vizitelor. O sumarizare a problemelor relevante se poate găsi în chestionarul din Anexa 1.

4. VIZITA PROPRIU-ZISĂ

4.1. Discuția inițială cu directorul locului de detenție

Vizita inițială la locul de detenție trebuie să înceapă cu discuția dintre echipa de vizitare și directorul sau vice-directorul. Această discuție, care constituie primul pas în stabilirea unui dialog cu autoritățile, are ca scop:

-
- prezentarea mecanismului de efectuare a vizitei și a membrilor echipei de vizitare;
 - explicarea scopului și obiectivelor vizitelor;
 - explicarea metodelor de lucru utilizate, în special a necesității absolute de a discuta confidențial cu persoanele private de libertate și, dacă e posibil, cu membrii personalului care-i supraveghează;
 - explicarea modului în care se va utiliza informația obținută;
 - reasigurarea persoanei cu funcție de răspundere din cadrul instituției cu privire la comportamentul membrilor echipei în

cadrul vizitelor (respectarea regulilor de securitate);

- explicarea modului în care se va derula vizita și a duratei acesteia;
 - solicitarea informației despre locul de detenție, inclusiv dacă există vreun grup de deținuți cu nevoi speciale (de exemplu, deținuți surzi, deținuți cu alte deficiențe) și dacă au existat anumite schimbări sau evenimente majore (în special incidente violente, decese sau alte urgențe) după vizita precedentă;
 - solicitarea opiniei persoanei responsabile cu privire la:
 - condițiile de detenție și persoanele împuternicite de acestea;
 - orice aspecte problematice ale acestor condiții și cauzele lor;
 - propunerile lui/ei de îmbunătățire;
 - stabilirea unei întrevederi pentru a discuta rezultatele vizitei.
-

Odată ce mecanismul a efectuat deja câteva vizite la același loc, fără a observa vreo problemă gravă sau menționând probleme specifice cu privire la condițiile de detenție, discuția de la începutul vizitei poate fi limitată la aspecte formale sau relaționale.

4.2. Examinarea registrelor și altor documente

În cadrul acestei secțiuni, registrele sunt considerate doar ca surse de informație despre persoanele private de libertate și condițiile lor de trai. Examinarea registrelor anterior începerii vizitelor poate fi utilă, în special dacă vizita va avea loc peste câteva zile. Informația obținută din registre poate fi ulterior verificată în timpul vizitei, dacă este necesar.

În funcție de tipul locului de detenție, pot exista mai multe forme de registre. Cele mai relevante pot fi divizate în trei categorii:

Registrele cu privire la persoanele private de libertate:

- după categoria de deținuți;

- registre de intrare și ieșire;
- registre cu privire la măsuri disciplinare;
- registre medicale¹⁵;
- altele.

Registrele cu privire la obiectele necesare persoanelor private de libertate:

- hrană, produse igienice, haine, lenjerie de pat, etc.;
- medicamente și ustensile medicale;
- obiecte de educație, sport și recreative;
- altele.

Registrele cu privire la evenimentele din viața zilnică în locul de detenție

- utilizarea forței a armelor;
- registrele cu privire la regim: mesele, munca, exercițiile, activitățile educaționale, etc.;
- registre ale incidentelor.

Cele trei registre din urmă pot fi în mod deosebit importante la reconstituirea evenimentelor în caz de comportament abuziv față de deținuți și stabilirea răspunderii pentru acesta. Însă autoritățile deseori refuză să le permită vizitatorilor să consulte anume aceste registre.

Vizitatorii trebuie de asemenea să solicite posibilitatea de a consulta și alte documente care sunt importante pentru o înțelegere mai bună a modului de funcționare a locului:

- reguli interne;

¹⁵ Ca urmare a regulilor de confidențialitate medicală, verificarea fișelor personale medicale poate fi făcută doar de un membru al echipei de vizitare care este un medic licențiat calificat.

- lista personalului;
- programul de lucru al personalului.

4.3. Vizitarea încăperilor instituției de detenție

În cadrul primei vizite la locul de detenție, este în special important de a vedea toate încăperile utilizate de către ȳi pentru deținuȳi. Trebuie organizat un tur iniȳial scurt al tuturor clădirilor cu participarea tuturor membrilor echipei ȳi ȳmpreună cu directorul instituȳiei, sau un reprezentant oficial ȳmputernicit să ofere informaȳii utile despre amplasarea facilităȳilor ȳi funcȳionarea serviciilor. După efectuarea turului iniȳial, sau ȳn cadrul vizitelor ulterioare, echipa se poate diviza ȳn grupuri mai mici, fiecare avȳnd domeniul propriu de responsabilitate.

Vizitarea încăperilor face posibilă:

- vizualizarea localului ȳi a amplasării încăperilor din cadrul acestuia. Importanȳa acestui punct nu trebuie să fie omisă. Arhitectura clădirilor locului de detenție ȳi obiectele de securitate (gardurile, pereȳi de protecție, etc.) au o influenȳă directă asupra vieȳii de zi cu zi a deținuȳilor;
 - localizarea încăperilor de trai ale deținuȳilor (celulele, dormitoarele, curȳile, ospătăriile, zonele de studii ȳi de odihnă, sȳlile ȳi terenurile de sport, atelierele de lucru, camerele de vizită, etc.), ȳi diverselor servicii ȳi instalaȳii prevăzute pentru ei (bucătării, cabinete medicale, instalaȳii sanitare, spȳlătorii etc.);
 - obȳinerea primei impresii cu privire la atmosfera ȳi dispoziȳia ce predomină ȳn cadrul instituȳiei.
-

ȳn timp ce toate încăperile locului de detenție trebuie văzute, unele pȳrȳi ale acestuia trebuie să fie absolut prioritare, deoarece ele servesc drept etalon al nivelului de respect faȳă de deținuȳi. Acestea sunt:

- ȳncăperea ȳn care deținuȳi sunt primiȳi ȳi „examinaȳi” la sosire;

- izolatoarele °i celulele disciplinare;
- instalațiile sanitare;
- celulele °i dormitoare.

Echipa de vizitare poate de asemenea să întrebe deținuții care în opinia este cel mai rău loc din întreaga instituție, după care să-l viziteze.

Echipa de vizitare trebuie să fie conștientă de faptul că unele celule °i zone pot fi ținute ascunse de ei. Echipa trebuie să verifice multilateral informația obținută în cursul discuțiilor individuale. Este utilă consultarea opiniei foștilor deținuți sau a vizitatorilor precedenți.

Facilitățile prevăzute pentru personal trebuie de asemenea vizitate, cu excepția cazului în care aceasta nu este obiectivul vizitei.

4.4. Interviuurile cu persoanele private de libertate

4.4.1. Considerații generale

Discuția cu persoanele private de libertate reprezintă baza procesului de documentare a condițiilor de detenție. Aceasta este o sarcină foarte delicată °i sensibilă.

La începutul fiecărei discuții, fie în grup fie individual, membrii echipei de vizitare trebuie să încerce să câștige încrederea deținuților °i să se prezinte pe sine °i mecanismul de efectuare a vizitei. Ei trebuie să explice clar de ce se află aici, ce pot °i ce nu pot face, precum °i natura confidențială a discuțiilor.

O schiță sau un chestionar pentru discuțiile în grup °i cele individuale este un instrument util pentru asigurarea faptului că toate elementele importante sunt luate în considerație (a se vedea chestionarul din Anexa 1). Totuși, vizitatorii trebuie să lase suficient loc în cadrul interviurilor ca să le permită deținuților să se relaxeze °i să-și exprime gândurile în mod spontan. Dacă chestionarul este utilizat într-o manieră prea rigidă, există riscul ca acesta să lase impresia unui interogatoriu. Cu siguranță, aceasta trebuie evitat.

Este important ca vizitatorii să se exprime într-un mod clar, simplu și accesibil. Comentariile și întrebările nu trebuie formulate într-un mod care să limiteze sau să influențeze modul în care răspunde persoana la ele.

În funcție de limbile vorbite de deținuți, poate fi necesar ca echipa de efectuare a vizitei să fie însoțită și de un traducător. Echipa de vizitare trebuie să evite implicarea traducătorilor în conversație și implicarea persoanelor locale, co-deținuților sau membrilor de familie în locul traducătorilor profesioniști, cu excepția cazurilor absolut necesare. Traducătorului i se va reaminti obligația lui de a respecta confidențialitatea. Lucrul traducătorului va fi îmbunătățit dacă el va primi în prealabil o listă cu termeni specifici.

Reprezentarea genurilor în cadrul echipei de efectuare a vizitelor este deosebit de importantă când au loc conversații confidențiale. În cazuri de sesizări de viol, abuz sexual sau alte forme de violență, victimele, de gen masculin sau feminin, ar putea să dorească să aleagă interlocutorul în funcție de gen (a se vedea capitolul IV, Tortura și rele tratamente).

În marea majoritate a cazurilor, vizitatorii vor trebui să se limiteze la un număr anumit de persoane cu care să poarte discuții. Persoanele selectate trebuie să fie cât de reprezentative posibil și să facă parte din diferite categorii de deținuți din acel loc.

Vizitatorii trebuie să fie atenți să nu discute doar cu acele persoane care își exprimă dorința de a stabili contactul cu ei sau doar cu acei propuși de personal.

Conversația uzuală cu deținuții și personalul trebuie să fie considerată drept parte esențială în formarea unor relații de încredere și pentru colectarea informației.

4.4.2. Discuții în grup

Discuțiile în grup permit echipei care efectuează vizita să intre în contact cu mai mulți deținuți, însă tinde să excludă posibilitatea

discutării celor mai sensibile chestiuni.

Discuțiile în grup sunt utile pentru identificarea unor probleme comune, identificarea liderilor neformali, obținerea unei înțelegeri generale cu privire la starea de spirit sau cultură și determinarea persoanelor care vor fi intervievate separat.

Durata discuțiilor în grup trebuie fixată în prealabil. Este o idee bună să se înceapă discuția cu o întrebare deschisă. Afirmările celor prezenți pot astfel să indice asupra problemelor considerate de ei ca fiind cele mai importante (sau acele pe care ei au curajul să le menționeze).

În cadrul vizitelor ulterioare discuțiile vor fi moderate într-o măsură mai mare, cu scopul de a obține informații despre problemele de bază pe care le-ați identificat. Atunci când sunt obținute informații contradictorii sau dubioase, acestea pot fi verificate în cadrul interviurilor private, prin observații proprii de ordin empiric, precum și prin consultarea altor surse.

4.4.3. Discuții confidentiale

O discuție individuală este, înainte de toate, o întâlnire cu o persoană care se află într-o situație anormală (în afara normelor societății din exterior), cea de priver de libertate. Persoana are o istorie unică a vieții, fapt ce nu poate fi redus doar la motivele detenției lui/ei. Acest fapt evident este deseori trecut cu vederea la adoptarea unor atitudini de generalizare și, deci, simpliste, atât din partea oficialităților, cât și, uneori, din partea actorilor din exterior.

Alegerea încăperii pentru purtarea discuției este crucială, căci aceasta va influența atitudinea persoanei priver de libertate. Orice încăpere care, în opinia deținutului, l-ar putea echivala pe vizitator cu personalul (de exemplu, oficiile administrative), ar trebui evitată. Echipa nu trebuie să se simtă obligată să efectueze interviul într-o încăpere pregătită de autorități. Spațiul de locuit al deținutului – celula, dormitorul, camera de vizită, curtea, biblioteca - sunt toate alegeri posibile. Vizitatorii trebuie să încerce să identifice un loc care pare să fie cel mai bine protejat de la ascultarea discuțiilor purtate în interiorul încăperii. Opinia persoanei cu care se va purta discuția trebuie să fie luată în considerație.

În secțiile de poliție alegerea încăperii poate fi mai limitată.

Discuțiile individuale trebuie să aibă loc în afara auzului oficialităților, dar nu este întotdeauna posibil să fie 0i în afara văzului lor. Vizitatorii trebuie să-0i folosească bunul lor simț

Motive de securitate

Vizitatorii trebuie să examineze cu o atenție sporită restricțiile propuse de personal pe motive de securitate personală a vizitatorilor, însă în final este responsabilitatea echipei ce efectuează vizita să decidă dacă le vor pune în aplicare sau nu. Mecanismul trebuie să decidă asupra condițiilor sale în prealabil.

Efectuarea interviului

La discuție pot participa unul sau doi vizitatori, unul care să conducă interviul 0i altul care să ia notițe. De0i aceasta poate să intimideze persoana privată de libertate, această sistemă are avantajul de a-i permite persoanei-moderator să se concentreze mai bine; acest lucru însă trebuie explicat deținutului.

Este important de câtigat încrederea deținutului. La începutul interviului, vizitatorii trebuie să se prezinte, să explice cu claritate motivul prezenței lor, ce pot 0i ce nu pot face, precum 0i să informeze că interviul are natură confidențială.

Vizitatorii trebuie să aibă răbdare. Modul în care se vor exprima persoanele private de libertate poate fi suficient de confuz din mai multe motive – starea emoțională sau experiențele acestora, o privare îndelungată de libertate care duce la pierderea noțiunii de timp, blocaje de memorie, gânduri obsesive, etc.

Discuțiile individuale trebuie organizate astfel, încât să fie obținută informația necesară, să fie respectate nevoile deținutului 0i timpul disponibil să fie utilizat eficient.

Este important de **stabilit un echilibru** între următoarele:

- necesitatea vizitatorului de a colecta informații necesare pentru a evalua condițiile de detenție și nevoia deținuților de a-și exprima preocupările lor. Orice asemănare cu un interogatoriu trebuie evitată cu orice preț
 - atitudinea de empatie față de persoană și distanța emoțională de care are nevoie vizitatorul pentru a continua discuția. Punctul de echilibru va depinde de asemenea de starea emoțională a persoanei private de libertate;
 - distribuția timpului între necesitatea persoanei de a comunica și nevoia vizitatorului de a obține informații, în funcție de durata estimată de timp calculată în prealabil.
-

Intervievarea persoanei care susține faptul aplicării torturii este un proces extrem de delicat. Intervievarea unei astfel de persoane în condițiile de detenție trebuie efectuată cu o grijă specială. Există literatură de specialitate excelentă privind acest subiect, care poate fi consultată de către membrii mecanismului de efectuare a vizitei și care poate fi utilizată în cadrul instruirii:

- Giffard, Camille, *Manualul privind raportarea cazurilor de tortură – documentarea și reacționarea la sesizările de tortură în cadrul sistemului internațional de protecție a drepturilor omului*, Centrul pentru Drepturile Omului, Universitatea Essex, Marea Britanie, 2000, Partea II – Documentarea sesizărilor, pag. 29-51;
- Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, Seria de instruire profesională nr. 8, Protocolul de la Istanbul, Manualul privind investigarea și documentarea eficientă a torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, New York, Geneva, 2001, Capitolul IV – considerații generale privind interviurile.

A se vedea anexa 5 despre modalitatea de a obține aceste publicații și limbile în care sunt disponibile.

4.4.4. Discuții cu personalul responsabil de îngrijirea persoanelor private de libertate

Personalul poate fi, de regulă, divizat în următoarele categorii: cei responsabili de supraveghere și oferirea serviciilor pentru deținuți – hrană, asistență medicală și socială, educație, lucru, etc. Discuțiile cu a doua categorie de persoane sunt parte a evaluării condițiilor de detenție.

Discuțiile cu personalul de gardă sunt deseori dificile din motive care rezultă din structura organizatorică și natura lucrului lor.

Însă personalul de gardă constituie un element important din viața de zi cu zi a persoanelor private de libertate și din acest motiv este important de a organiza discuții cu ei, în cadrul cărora echipa de efectuare a vizitei să explice care este mandatul și motivele vizitei lor, să ofere răspunsuri la întrebările personalului și să asculte care este punctul lor de vedere. Aceasta va stabili o bază benefică pentru efectuarea ulterioară a misiunii mecanismului.

Vizitatorii pot de asemenea organiza discuții individuale cu membrii personalului, la solicitarea lor în afara vâzului și auzului altor persoane din cadrul personalului.

4.5. Discuția finală cu directorul

Este important de încheiat în mod formal discuția cu directorul instituției. Această discuție finală trebuie pregătită și întreaga echipă care efectuează vizita se va întruni cu scopul de a face schimb de informații și a discuta punctele cheie care vor fi comunicate.

Este important de stabilit un dialog constructiv cu persoanele responsabile de locurile vizitate, astfel ca ele să fie informate cu promptitudine despre rezultatele vizitei. Scopul conversației finale este de a comunica un sumar al faptelor și problemelor specifice

identificate. Cazurile urgente, în special care țin de prevenirea torturii și a altor forme de maltratare, vor fi comunicate imediat. În caz de abuzuri grave, mecanismul este obligat să se adreseze direct autorităților ierarhic superioare, astfel ca să nu provoace riscul de represalii împotriva persoanelor care au dezvăluit informația. Această strategie trebuie utilizată doar în cazuri serioase, spre a evita înrăutățirea inutilă a relațiilor de lucru cu persoana responsabilă.

Dacă nu s-au observat probleme specifice, discuția finală cu directorul poate avea o natură mai mult formală sau discursivă.

5. EVALUAREA ULTERIOARĂ A VIZITEI

Vizita nu este un scop în sine: ea este mai curând inițierea unui proces, care are scopul de a îmbunătăți tratamentul și condițiile de detenție ale persoanelor private de libertate. Astfel, faza care urmează vizitei este la fel de importantă ca vizita propriu-zisă, dacă nu chiar mai importantă. Vizitele vor fi urmate de rapoartele adresate autorităților responsabile, inclusiv de recomandări privind îmbunătățirea situației. Implementarea acestor recomandări trebuie să fie monitorizată îndeaproape.

5.1. Evaluarea ulterioară de ordin intern

Mecanismul de efectuare a vizitelor trebuie să poată să identifice punctele de referință sau indicatorii care să-i dea oportunitatea de a urmări în timp evoluția condițiilor de detenție în locurile pe care le vizitează cu regularitate. Aceasta înseamnă că informația obținută de către echipele de efectuare a vizitelor trebuie analizată, sistematizată și înregistrată astfel încât să poată fi utilizată cât mai eficient posibil la necesitate. Informația care nu este analizată și sistematizată în mod logic este o informație pierdută.

Se recomandă ca echipa de efectuare a vizitelor să facă **notițe interne** asupra vizitei, în conformitate cu formatul standard (a se vedea

Anexa 2). Aceste însemnări constituie proba scrisă a vizitei și contribuie la crearea memoriei instituționale a mecanismului de efectuare a vizitei. Ele sunt esențiale la pregătirea vizitei ulterioare.

Aceste **note interne pot să includă:**

- Informații generale despre locul și natura vizitei;
- Date privind instituția;
- Informația-cheie obținută în cadrul vizitei: problemele de bază identificate, acțiunile care trebuie întreprinse, chestiunile care trebuie verificate în cadrul vizitei ulterioare.

Mecanismul de efectuare a vizitelor ar putea de asemenea să verifice și să completeze informația obținută în cadrul vizitelor prin consultarea:

- autorităților ierarhic superioare;
- serviciilor de stat, altele decât cele responsabile pentru locul de detenție (de ex., Ministerul sănătății);
- altor actori, cum ar fi avocații sau organizațiile societății civile care lucrează în cadrul sau cu locul de detenție;
- rapoartelor pregătite de alte mecanisme de efectuare a vizitelor;
- familiilor persoanelor private de libertate și deținuților eliberați;
- deținuților transferați care au fost vizitați în alte locuri de detenție.

5.2. Elaborarea rapoartelor de monitorizare privind condițiile de detenție

Rapoartele sunt, probabil, cele mai importante instrumente de care dispune un organ de efectuare a vizitelor pentru protecția deținuților și îmbunătățirea situației lor. Textele juridice și acordurile care reprezintă baza activității mecanismelor de efectuare a vizitelor, stipulează de regulă expres dreptul organului de efectuare a vizitei de a elabora astfel de rapoarte și recomandări, precum și obligația autorității de detenție de

a le examina^oi de a intra în dialog.

Există diferite tipuri de rapoarte, cu obiective diferite ^oi care au drept^ointă diferiți interlocutori. Organul de efectuare a vizitei ar trebui să-^oi determine propria strategie privind raportarea ^oi măsurile ulterioare. Un organ de efectuare a vizitelor poate să decidă să raporteze asupra fiecărei vizite sau să prezinte un raport global, întocmit în baza unei serii de vizite. De asemenea, acesta poate decide să prezinte doar un singur raport anual global.

5.2.1.Elaborarea rapoartelor asupra vizitei

Mecanismul de efectuare a vizitelor este obligat să informeze autoritățile de detenție despre rezultatele evaluării locurilor de detenție vizitate. Se recomandă insistent ca informația să fie cuprinsă în cadrul unor rapoarte scrise. Transmiterea verbală a informației trebuie limitată doar la contactele periodice cu autoritățile de rigoare, pe care mecanismul va încerca să le stabilească ^oi să le mențină.

Rapoartele asupra vizitei, care cuprind date privind efectuarea unei singure vizite, trebuie să conțină fapte ^oi probleme principale care rezultă din vizită, precum ^oi orice puncte importante care au rezultat din discuția finală cu directorul. Astfel de rapoarte asupra vizitei pot fi relativ succinte ^oi vor fi transmise la scurt timp după efectuarea vizitei. Ele trebuie să fie adresate direct autorităților responsabile de locul vizitat, deoarece ace^otia au responsabilitatea de a identifica soluții ^oi de a implementa recomandările. Acest fapt consolidează dialogul cu autoritățile prin asigurarea unui răspuns formal ^oi scris.

Mecanismul de efectuare a vizitei poate adopta poziția potrivit căreia nu fiecare persoană vizitată să fie inclusă neapărat ^oi imediat într-un raport scris adresat autorităților. Rapoartele vor fi adresate autorităților de la caz la caz, în dependență de gravitatea problemelor identificate de echipă.

Raportul asupra vizitei va conține obligatoriu anumite informații generale:

- componența echipei de efectuare a vizitei și data și ora vizitei;
 - obiectivele specifice ale vizitelor efectuate;
 - modul de colectare și verificare a informației.
-

Prezentarea condițiilor de detenție:

Raportul trebuie să prezinte clar îngrijorările de bază în conformitate cu următoarele aspecte menționate în capitolul IV:

- Tratamentul;
 - Măsurile de protecție;
 - Condițiile materiale;
 - Regimul și activitățile;
 - Serviciile medicale;
 - Personalul.
-

Nu este necesară elucidarea foarte amănunțită a aspectelor corespunzătoare ale detenției, deși se recomandă ca să fie menționate și aspectele pozitive.

Se va stabili o listă de priorități privind domeniile problematice:

- accentuarea problemelor celor mai serioase;
- accentuarea problemelor principale care generează alte probleme.

Când se va elabora raportul privind tortura, rele tratamente sau orice situație la care vizitatorul nu a fost martor, se vor lua măsuri majore de precauție la prezentarea informației. Terminologia utilizată va stabili o limită clară între ceea ce "este" și ceea ce "se presupune" sau "s-a raportat". Obiectivul este de a solicita ca autoritățile să investigheze și să reacționeze.

Organul de efectuare a vizitelor trebuie de asemenea să se asigure cu certitudine că detaliile personale menționate de către deținuți sunt incluse doar cu acordul expres al acestora și că prin conținutul rapoartelor persoanele vizitate nu sunt expuse pericolului.

Recomandarile

Este important de menționat că recomandările trebuie să fie adresate autorităților de o ierarhie corectă. În cadrul rapoartelor de vizită, recomandările trebuie prezentate direct autorităților responsabile de locul de detenție, care dețin competența de a face schimbări și a implementa recomandările. Dacă rădăcinile problemei sunt în afara competenței administratorului superior, atunci problemele vor fi adresate la un nivel diferit și printr-un alt raport.

Recomandarile sau măsurile coercitive propuse trebuie să fie încadrate într-un termen: acele care pot fi aplicate în termen scurt, mediu și termen lung. Aceste termene limită trebuie să fie realiste și să rezulte în mod logic din prezentarea problemei.

5.2.2. Elaborarea unui raport global

Suplimentar la, sau în locul rapoartelor de vizită, organul de efectuare a vizitelor poate decide să elaboreze rapoarte analitice, un raport anual sau ambele.

Raportul analitic

Mecanismul de efectuare a vizitelor poate decide elaborarea unor rapoarte ca urmare a unei serii de vizite efectuate în cadrul unei perioade de timp stabilite. O asemenea strategie asigură faptul că mecanismul va adopta o viziune cuprinzătoare și analitică asupra problemelor identificate în cadrul monitorizării. De asemenea, poate fi adoptată o abordare preponderent tematică, pentru a se concentra doar asupra unor probleme selectate ce prezintă îngrijorări sporite.

Analiza câtorva vizite la câteva locuri ajută la identificarea tiparului de probleme și încălcări. Aceasta poate de asemenea pune în evidență un întreg spectru de cauze cheie a problemelor din locurile de dețințe. În acest caz, recomandările pot să fie adresate diferitor actori care pot fi din cadrul unui organ din afara penitenciarului sau ministerului și care trebuie să intervină pentru a soluționa aceste cauze (de ex., prin legislație, politica de aplicare a pedepsei penale, asigurarea instruirii personalului).

Rapoartele analitice pot să completeze rapoartele de vizita pe care se bazează.

Raportul anual

Mecanismul de efectuare a vizitelor poate de asemenea să decidă să elaboreze un raport anual privind activitățile sale de monitorizare.

Conținutul raportului anual poate varia de la un organ național la altul. Rapoartele anuale pot să fie elaborate sub forma compilației de rapoarte asupra vizitelor și să prezinte în detaliu faptele constatate în diverse locuri vizitate, precum și recomandările elaborate. Rapoartele pot fi de o natură mai mult analitică și să sublinieze problemele principale identificate pe parcursul anului. Rapoartele anuale se pot concentra asupra unei sau a unui set de probleme prioritare tematice și să propună recomandări relevante.

În conformitate cu OPCAT, mecanismelor naționale de prevenire li se solicită expres să prezinte rapoarte anuale și statul-parte este obligat să le publice și să le distribuie. Mecanismul național va decide dacă raportul anual trebuie să conțină doar informații generale despre activitățile sale de monitorizare sau dacă se vor include și rapoartele de vizită și recomandările.

5.2.3. Distribuirea rapoartelor globale

Rapoartele globale trebuie adresate nu doar autorităților. Este important ca atât rapoartele analitice, cât și cele anuale să fie puse la

dispoziția publicului, inclusiv ^oi altor actori, cum sunt parlamentarii ^oi organizațiile societății civile, care pot folosi influența lor pentru a oferi sprijin ^oi a monitoriza implementarea recomandărilor.

În funcție de strategia de comunicare a organului de monitorizare, rapoartele sau sumarul acestora pot fi de asemenea transmise instituțiilor mass-media.

Trebuie de menționat că asemenea rapoarte pot fi de asemenea expediate, în viitor, Subcomitetului care va fi instituit în baza OPCAT, fiind însoțite de clauza confidențialității sau fără o astfel de limitare. Rapoartele vor constitui de asemenea o sursă utilă de informații pentru alte organe internaționale, în special pentru organele regionale cum sunt CPT-ul, Comisia Inter-americană pentru Drepturile Omului, Raportorul special privind penitenciarele ^oi condițiile de detenție din Africa, precum ^oi CAT-ul, atunci când este examinat raportul statului, ^oi Raportorul special privind tortura, etc. (a se vedea capitolul II, punctul 4: Coordonarea).

5.3 Evaluarea ulterioară a implementării recomandărilor

Odată cu transmiterea rapoartelor asupra vizitelor ^oi raportului global altor actori, este important de observat atent reacția acestora.

Autoritățile dețin obligația de a reacționa la raport, deci lor trebuie să li se ofere un termen rezonabil pentru a adopta o poziție cu privire la orice critică exprimată sau recomandări elaborate. Autoritățile vor trebui să intre în dialog cu mecanismul de efectuare a vizitelor cu privire la recomandările ^oi posibilitățile de implementare ale acestora.

Răspunsurile specifice ^oi reacția generală din partea autorităților vor ajuta organele naționale pentru efectuarea vizitelor să-^oi adapteze programele lor de vizitare. Vizitatorii vor verifica, în cadrul vizitelor ulterioare, dacă răspunsul oficialităților este în conformitate cu situația de pe teren, ^oi dacă s-au luat măsuri sau s-au întreprins anumite acțiuni.

În cazurile când după recepționarea raportului autoritățile demonstrează lipsa voinței de a examina raportul ^oi recomandările ^oi de

a întreprinde anumite măsuri, organul de efectuare a vizitei îi va continua activitatea de monitorizare. Acesta va căuta alte strategii de a exercita presiuni asupra autorităților, cum ar fi prin intermediul deputaților, societăți civile, organizațiilor internaționale și a instituțiilor mass-media.

5.4. Acțiuni ulterioare de evaluare din afara procesului de monitorizare

În cadrul vizitării locurilor de detenție, echipa de vizitare se confruntă cu multe probleme și necesități diverse. Vizitatorii vor primi un șir de solicitări, cum ar fi asigurarea asistenței juridice și umanitare, stabilirea contactelor cu membrii familiilor. Este important ca organul de efectuare a vizitelor să discute și să adopte o politică clară în ce privește reacționarea la asemenea solicitări, pentru a nu trezi așteptări false. Este responsabilitatea autorităților de detenție de a asigura ca necesitățile persoanelor care se află în grija lor să fie împlinite. Sarcina prioritară a mecanismului de efectuare a vizitei va fi, de regulă, evaluarea în ce măsură aceasta se îndeplinește, de a observa orice problemă și de a face recomandări pentru îmbunătățirea situației.

Totui unele mecanisme naționale de efectuare a vizitelor, fiind confruntate cu nevoile specifice și limitările care există în țările lor, depășesc atribuțiile stricte de monitorizare și raportare. Unele mecanisme, după ce au făcut observațiile lor, acordă asistență juridică în cazuri individuale, în timp ce altele acordă asistență umanitară și elaborează programe de instruire pentru personal și deținuți.

În unele țări implicarea organelor de efectuare a vizitelor în acțiunile ulterioare vizitei se extinde până la participarea la revizuirea legislației naționale. OPCAT stipulează în mod expres că mecanismele naționale de prevenire trebuie să dețină competența de a "prezenta propuneri și observații privind proiectele legislative sau legislația în vigoare" (art. 19 c).

Unele mecanisme naționale de efectuare a vizitelor, în special instituțiile naționale pentru drepturile omului, dețin puteri "quasi-

judiciare”. Ele nu doar recepționează plângeri, ci de asemenea le investighează și expediază cazurile în instanță. Unele organe de efectuare a vizitelor pot dispune eliberarea deținuților și/sau plata compensațiilor pentru persoanele drepturile cărora au fost încălcate.

Lectura suplimentară

Națiunile Unite, Oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului, Seria de instruiți profesionale nr. 7, Manualul de instruire privind monitorizarea drepturilor omului, New York, Geneva, 2001 (Capitolul IX: Vizitarea deținuților)

Giffard, Camille, Manualul privind raportarea cazurilor de tortură – documentarea și reacționarea la sesizările de tortură în cadrul sistemului internațional pentru protecția drepturilor omului, Centrul pentru drepturile omului, Universitatea din Essex, Marea Britanie, 2000.

Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, Seria de instruiți profesionale nr. 8, Protocolul de la Istambul, Manualul privind investigarea și documentarea eficientă a torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, New York, Geneva, 2001.

APT/OSCE-ODIHR, Monitorizarea locurilor de detenție: un ghid practic pentru ONG-uri, Geneva, 2002.

ASPECTE NECESARE DE EXAMINAT

TRATAMENTUL

- Tortura și rele tratamente
- Izolarea
- Măsurile de constrângere
- Utilizarea forței

MĂSURILE DE PROTECȚIE

- Inspecția
- Procedurile de înaintare a plângerilor
- Procedurile disciplinare
- Registrele de detenție
- Separarea categoriilor de deținuți

CONDIȚII MATERIALE

- Hrana
- Iluminarea și aerisirea
- Igiena personală
- Utilitățile sanitare
- Îmbrăcămintea și lenjeria de pat
- Suprapopularea și cazarea

REGIMUL ȘI ACTIVITĂȚILE

- Contactele cu familia și prietenii
- Contactele cu lumea exterioară
- Exercițiile în aer liber
- Educația
- Activitățile recreative
- Religia

SERVICIILE MEDICALE

- Accesul la asistența medicală
- Asistența medicală specială pentru femei și copii
- Asistența medicală specială pentru deținuți alienați mental
- Boli infecțioase
- Personalul medical

PERSONALUL PENITENCIARULUI

- Generalități
- Instruirea personalului

CAPITOLUL IV

Aspectele ale detenției care trebuie examine

1

TRATAMENTUL

2

MĂSURILE DE PROTECȚIE

3

CONDIȚIILE MATERIALE DE DETENȚIE

4

REGIMUL ȘI ACTIVITĂȚILE

5

SERVICIILE MEDICALE

6

PERSONALUL

7

DETENȚIA PROVIZORIE DE CĂTRE ORGANELE
DE POLIȚIE

Lista de abrevieri pentru standarde:

ACHPR	Carta Africană pentru drepturile omului ^o i a popoarelor – adoptată de Organizația pentru Unitatea Africană la 27 iunie 1981
ACPR	Carta Africană privind drepturile deținuților – Proiectul a fost adoptat la cea de-a 5-ea Conferință a ^o efilor serviciilor de corecție din Africa centrală, de est ^o i sud (CESCA), Windhoek, Namibia, din 4 până pe 7 septembrie 2001 ¹⁶
BPP	Set de Principii privind protecția tuturor persoanelor aflate sub orice formă de arest sau detenție – adoptat de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite, prin Rezoluția 43/173 din 9 decembrie 1988
BPTD	Principii de bază pentru tratamentul deținuților – adoptate de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția 45/111 din 14 decembrie 1990
CPT Gr2	al doilea Raport general privind activitățile CPT, pentru perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 1991; CPT/Inf (92)3, 13 aprilie 1992
CPT GR3	al treilea Raport General privind activitățile CPT, pentru perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 1992; CPT/Inf (93) 12, 4 iunie 1993
CPT Gr10	al 10-lea Raport General privind activitățile CPT, pentru perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 1999, CPT/Inf (2000) 13, 18 august 2000
CPT GR11	al 11-lea Raport General privind activitățile CPT, pentru perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 2000, CPT/Inf (2001)16, 3 septembrie 2001
CPT Gr12	al 12-lea Raport General privind activitățile CPT, pentru perioada 1 ianuarie – 31 decembrie 2001, CPT/Inf (2002) 15, 3 septembrie 2002
EPR	Regulile Europene pentru Penitenciare; Recomandarea Rec(2006)2, adoptată de către Comitetul de Mini ^o tri al Consiliului Europei la 11 ianuarie 2006.
GC	Comentariile generale ale Comitetului pentru Drepturile Omului privind implementarea prevederilor ICCPR
ICCPR	Pactul internațional al Națiunilor Unite privind drepturile civile ^o i politice, 1966
ICPRT	Convenția inter-americană pentru prevenirea ^o i sancționarea torturii – adoptată de către Organizația Statelor Americane la 28 februarie 1987
IDRCPL	Proiectul Declarației inter-americane privind drepturile ^o i îngrijirea persoanelor private de libertate ¹⁷
R(89)12	Recomandarea Comitetului de Mini ^o tri pentru Statele membre privind educația în cadrul închisorilor (adoptată de către Comitetul de Mini ^o tri al Consiliului Europei la 13 octombrie 1989)
R(98)7	Recomandarea Comitetului de Mini ^o tri pentru Statele membre privind aspectele organizatorice ^o i deontologice ale asistenței medicale în cadrul închisorilor (adoptată de către Comitetul de Mini ^o tri la 8 aprilie 1998)
RIG	Directive ^o i măsuri pentru interzicerea ^o i prevenirea torturii, a tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante în Africa (Directivele de pe Insula Robben), 2002.
RPJDL	Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, 1990.
SMR	Regulile minime standard pentru tratamentul deținuților, aprobate de ECOSOC prin rezoluțiile sale nr. 633C (XXIV) din 31 iulie 1957 ^o i 2076 (LXII) din 13 mai 1977.

Acest capitol elucidează diferite elemente care pot fi studiate în cadrul unei vizite. Scopul capitolului este de a asigura un instrument practic care să ofere un acces rapid la standardele internaționale privind condițiile de detenție și sfaturi privind aspectele care trebuie luate în considerație pe teren. Se subliniază domeniile deosebit de dificile pentru mecanismele de efectuare a vizitelor, precum și strategiile de abordare a acestora. ”Punctele de referință” prezentate la sfârșitul fiecărei sub-secțiuni nu sunt exhaustive, și se prevede că mecanismele de efectuare a vizitelor vor elabora propriile liste în baza necesităților particulare ale sistemului la care aparțin.

¹⁶ Această Cartă este un proiect elaborat de CESCA

¹⁷ Această Declarație este în prezent un proiect elaborat de Reforma Penală Internațională și sponsorizat de guvernul din Costa Rica.

TRATAMENTUL

Respectarea demnității deținuților ca persoane umane trebuie să reprezinte valoarea etică de bază pentru persoanele responsabile de locurile de detenție și cei care lucrează în cadrul acestora, precum și pentru organele care efectuează vizitele și care sunt împuternicite cu funcția de supraveghere. Acest principiu de bază este stipulat în mod clar în articolul 10 al Pactului Internațional privind drepturile civile și politice (ICCPR): ”Orice persoană privată de libertate va fi tratată cu umanitate și cu respectarea demnității inerente persoanei umane.”

Mai presus de toate, tortura și tratamentul inuman sau degradant sunt absolut interzise și nu pot fi justificate sub nici o formă.

Anumite măsuri pot fi calificate drept tortură sau rele tratamente, dacă sunt utilizate în mod neadecvat. Aceasta se referă în special la măsura de izolare solitară, alte măsuri de constrângere și utilizare a forței. Din acest motiv, recurgerea la asemenea măsuri trebuie însoțită de o serie de garanții și organele de efectuare a vizitelor trebuie să acorde o atenție sporită modului de administrare a unor asemenea măsuri.

Tratamentul

- Tortura și rele tratamente
- Izolarea
- Măsurile de constrângere
- Utilizarea forței

^{18A} se vedea de asemenea, Principiul 1 al Principiilor de bază privind detenția și Principiul 1 al Setului de Principii

TORTURA ȘI RELE TRATAMENTE

Standarde

”Nimeni aflat sub orice formă de detenție sau privare de libertate nu va fi supus torturii sau altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante. Nici o circumstanță nu poate fi invocată pentru a justifica aplicarea torturii sau altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante”. *BPP, Principiul 6*

”Nimeni nu va fi supus torturii și nici unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. În special, este interzis ca o persoană să fie supusă, fără consimțământul său, unei experiențe medicale sau științifice.” *ICCPR, Articolul 7*

”Nimeni nu va fi supus torturii sau unor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante. Toate persoanele private de libertate trebuie tratate cu respectarea demnității inerente persoanei umane.” *Articolul 5, Convenția americană pentru drepturile omului, 1978*

”Nimeni nu va fi supus torturii sau unui tratament sau pedepse inumane sau degradante.” *Articolul 3 al Convenției Europene pentru drepturile omului, 1950*

”Orice persoană are dreptul la respectarea demnității sale inerente de ființă umană și la recunoașterea statului său legal. Este interzisă orice formă de exploatare și degradare a persoanei, în special sclavia, traficul de sclavi, tortura, pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante.” *Articolul 5, ACHPR*

”În scopul prezentei Convenții, termenul „tortură” desemnează orice act prin care se provoacă unei persoane, cu intenție, o durere sau suferință puternice, de natură fizică sau psihică, în special cu scopul de a obține, de la această persoană sau de la o persoană terță, informații sau mărturisiri, de a o pedepsi pentru un act pe care aceasta sau o terță

persoană l-a comis sau este bănuită că l-a comis, de a o intimida sau de a face presiune asupra unei terțe persoane, sau pentru orice alt motiv bazat pe o formă de discriminare, oricare ar fi ea, atunci când o asemenea durere sau suferință sunt provocate de către un agent al autorităților publice sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, sau la instigarea sau cu consimțământul expres sau tacit al unor asemenea persoane.” *Articolul 1 al Convenției ONU împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante (UNCAT), 1984.*

”În scopul prezentei Convenții, tortura constituie orice act intenționat, prin care unei persoane se cauzează durere sau suferință fizică sau mentală, în cadrul efectuării anchetei penale, ca o măsură de intimidare, pedeapsă individuală, măsură preventivă, penalizare sau în orice alt scop. Tortura desemnează de asemenea utilizarea fașă de persoană a metodelor, cu scopul de a submina personalitatea victimei sau de a-i diminua capacitățile fizice sau mentale, chiar dacă acestea nu cauzează durere fizică sau suferință mentală.

Conceptul de tortură nu va include durerea sau suferința fizică sau mentală care este inerentă sau este o consecință a aplicării măsurilor legale, cu condiția că acestea nu includ acte sau nu utilizează metode la care se face referință în prezentul articol.” *Articolul 2, ICPRT*

”Fiecare stat-parte se angajează să interzică, pe teritoriul aflat sub jurisdicția sa, și alte acte care constituie pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante care nu sunt acte de tortură a o a cum sunt definite la articolul 1, când asemenea acte sunt săvârșite de către un funcționar public sau orice altă persoană care acționează cu titlu oficial, sau la instigarea sau cu consimțământul expres sau tacit al acesteia. (...)” *Articolul 16, UNCAT*

”Pedepse corporale, pedepsirea prin închiderea într-o celulă întunecată, și toate celelalte pedepse crude, inumane sau degradante sunt interzise categoric ca sancțiuni pentru contravenții administrative.” *SMR, Regula 31*

Minori

”Statele-părți trebuie să garanteze că:

a) Nici un copil nu va fi supus torturii sau altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante. (...)”. *Articolul 37, Convenția ONU privind drepturile copilului*

Comentarii

Deținuții sunt cei mai vulnerabili la aplicarea torturii în etapele inițiale ale detenției, în special în cadrul audierilor și anchetei penale. Chiar dacă în competența unui organ specific de efectuare a vizitelor nu se include monitorizarea detenției provizorii ale poliției sau altei autorități, acesta trebuie să se întâlnească și să discute cu deținuții recent eliberați din astfel de detenție și să monitorizeze dacă aceștia au avut oportunitatea să documenteze îngrijorările și starea lor fizică și dacă au depus plângeri oficiale, în caz de necesitate.

Tortura este unul din domeniile cele mai dificile pentru vizitatori, care necesită o înregistrare atentă, precum și o pregătire și instruire. Intervievarea persoanelor care au fost supuse torturii este o sarcină extrem de sensibilă.

Tortura poate fi dificilă de demonstrat în special dacă a trecut o perioadă îndelungată de timp. Vizitatorii trebuie să se asigure că sunt bine familiarizați cu practicile locale, inclusiv metodele utilizate pentru a ascunde încălcările și metodele cel mai des identificate. Ei trebuie să fie de asemenea familiarizați cu măsurile de ordin administrativ existente pentru prevenirea torturii (cum ar fi registrele).

Vizitatorii trebuie să ia în considerație că în jurisprudența organelor internaționale următoarele sunt considerate ca reprezentând tortura sau tratamente crude, inumane sau degradante:

- Condițiile de detenție, aparte sau în combinație cu alte elemente;
- Încarcerarea solitară (a se vedea secțiunea din cadrul acestui

capitol: IZOLAREA);

- Refuzul acordării unei asistențe medicale corespunzătoare;
- Privarea de experiențe senzoriale.

Interdicția absolută a torturii

Tortura este absolut interzisă în conformitate cu dreptul internațional și nu poate fi justificată sub nici o formă. Protecția împotriva torturii este un drept non-derogatoriu al omului, care nu admite derogarea din partea statului sub nici o formă, fie pe motiv de stare de urgență publică, securitatea statului sau oricare alt motiv. Tortura și maltratarea sunt de asemenea interzise și în conformitate cu dreptul cutumiar internațional.

Forme de tortura și rele tratamente

Definiția torturii din cadrul CAT conține trei elemente esențiale care constituie tortura:

- cauzarea unei dureri sau suferințe puternice fizice sau mintale;
 - la instigarea sau cu consimțământul autorităților de stat;
 - cu un scop anumit, cum ar fi obținerea informației, pedeapsa sau intimidarea.
-

Tortura poate fi atât mintală, cât și fizică și poate fi aplicată sub forme diverse, inclusiv: soc electric, batai la talpile picioarelor, suspendare în poziții dureroase, batai, viol, sufocare, arsuri cu țigări aprinse, privare de hrană, somn și comunicare, intimidare, execuție simulată...

Abuzul sexual este o metodă prin care se cauzează suferință atât fizică, cât și psihică.

Echipele care efectuează vizitele trebuie să fie la curent cu faptul că există practici care nu se încadrează în definiția clasică de

tortură, care sunt dificile de depistat și care pot, pe termen lung, să distrugă echilibrul psihologic al persoanelor private de libertate. Acestea sunt cu mult mai dăunătoare, deoarece deținuții victime ale acestor practici pot fi atât de obișnuiți cu un asemenea tratament, încât nu mai sunt în stare să identifice și să raporteze aceste practici într-o manieră explicită. Faptele pot fi comunicate doar prin unele afirmații generale. Iată care sunt câteva exemple ale acestor practici:

- ignorarea unei cereri până ce aceasta este repetată de câteva ori;
- modul de a vorbi cu persoanele private de libertate de parcă ei ar fi copii mici;
- practica de a nu privi deținutul niciodată în ochi;
- intrarea în celula detinutului fără motiv sau fără preintampinare;
- crearea unei atmosfere de suspiciune în rândul deținuților;
- autorizarea încălcării unor prevederi regulamentare într-o zi și pedepsirea lor în următoarea zi, etc.

Violența între deținuți

Vizitatorii trebuie să țină cont de faptul că responsabilitățile personalului includ și responsabilitatea de a proteja pe deținuți de alți deținuți. Actele de violență comise de deținuți nu trebuie să fie ignorate – de exemplu: lovirea și cauzarea rănilor, violul, și alt comportament sadistic. Acest tip de violență rămâne deseori neraportat de către victime din teamă unor represalii. Acesta poate fi tolerat de personal, care poate considera că este ”problema personală a deținuților” și să privească mai curând în altă parte, decât să-și facă dușmani în rândurile deținuților care sunt capabili de cauzarea problemelor.

Vizitatorii trebuie să creeze un climat și circumstanțe în care deținuții mai slabi să simtă că li se pot adresa cu problemele lor.

Vizitatorii trebuie să fie familiarizați cu posibilitățile de care dispune personalul de a limita cazurile de violență între deținuți și să

monitorizeze gradul în care aceste posibilități sunt exploatate:

- separarea diferitor categorii de deținuți;
- alegerea cu atenție a deținuților care să conlocuiască într-o încăpere;
- un sistem ușor accesibil și confidențial pentru adresarea plângerilor;
- un număr suficient de personal instruit;
- abținerea de la utilizarea deținuților în roluri de control sau disciplinare;
- politici explicite și bine comunicate ”împotriva agresorilor”.

Soluționarea sesizărilor de tortură

În cadrul interviurilor private, membrii organelor de efectuare a vizitelor ar putea fi sesizați despre aplicarea torturii. Acestea pot fi referințe la experiențe de tratament aplicat înainte de venirea la locul actual de detenție. Este de înțeles, că atâtă timp cât se află în locul unde se aplică sau a fost aplicată tortura, deținuții vor fi mai puțin deschiși să depună plângeri, din teama represaliilor. Sesizările se pot referi la incidente individuale, cum ar fi abuzul din partea unui gardian, sau un eveniment specific cum ar fi o tulburare sau o pedeapsă disciplinară. Vizitatorul nu trebuie să uite că condițiile generale din cadrul instituției pot de asemenea reprezenta tortura.

Pentru o persoană care a fost supusă torturii sau relelor tratamente este deseori dificil de a discuta despre această experiență extrem de umilitoare. Astfel, colectarea informației despre maltratare este o sarcină extrem de sensibilă pentru vizitatori. Vizitatorii trebuie să beneficieze de o instruire specială în soluționarea sesizărilor de tortură, să dezvolte un simț despre cât de departe pot să înainteze cu întrebările lor sau dacă este într-adevăr necesară intervenția unui specialist. Este în special dificil de a asigura un echilibru între obținerea informației necesare pentru repararea prejudiciului și evitarea posibilității de retraumatizare.

Pentru protecția deținutului, este crucial ca Dvs. să întrebați dacă și în ce mod puteți utiliza declarațiile lui/ei (dacă puteți să menționați date personale, să utilizați informația doar la general sau să nu o folosiți deloc).

Este important ca personalul medical să fie capabil să înregistreze sesizările cât de curând posibil printr-o examinare medicală care să evalueze atât probele fizice, cât și psihologice.

Pentru informații detaliate despre interviuarea victimelor torturii, precum și administrarea probelor medicale, a se vedea:

- Giffard, Camille, Manualul privind raportarea cazurilor de tortură – documentarea și reacționarea la sesizările de tortură în cadrul sistemului internațional pentru protecția drepturilor omului, Centrul pentru drepturile omului, Universitatea din Essex, Marea Britanie, 2000. Partea II – Documentarea sesizărilor, pag. 29 la 51;
- Oficiul Înalțului Comisar al Națiunilor Unite pentru drepturile omului, Seria de instruiți profesionale nr. 8, Protocolul de la Istanbul, Manualul privind investigarea și documentarea eficientă a torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, New York, Geneva, 2001. Capitolul IV – Considerații generale privind interviuarea.

Nu este datoria vizitatorului să decidă dacă tratamentul sesizat constituie tortură. Sesizările privind aplicarea torturii sau relelor tratamente trebuie să fie transmise, cu excepția cazului când există dubii serioase privind veridicitatea acestora, autorităților responsabile pentru desfășurarea investigațiilor (administrative sau penale), cu precauțiile sus-menționate privind reprezentarea făcută în numele persoanelor, și în conformitate cu o procedură care să nu expună pericolului persoana indicată în sesizare. Sarcina probațiunii, adică responsabilitatea de a stabili veridicitatea sesizării printr-o investigație amănunțită, revine autorităților responsabile și nu presupusei victime.

Informații care pot fi colectate de către vizitatori în cazurile de sesizări privind aplicarea relelor tratamente:

- datele complete privind identitatea persoanei;
- date privind ora și locul unde sesizarea a fost făcută;
- autoritățile de detenție;
- data și locul unde s-a aplicat maltratarea;
- autoritățile responsabile de maltratare;
- circumstanțele maltratării;
- martorii;
- descrierea detaliată a maltratării (ce, cum, cât a durat, frecvența, de către cine), efectul pe care l-a avut asupra deținutului imediat și mai târziu, orice semne vizibile;
- certificat medical și alte probe cum ar fi fotografiile.

Dacă echipa de efectuare a vizitelor are în componența sa personal medical, ei ar putea să documenteze următoarele:

- probe fizice;
- probe psihologice;
- necesitatea unui tratament medical.

Măsurile ulterioare luate sau care urmează a fi luate:

- Cine a fost deja informat despre sesizare și care au fost rezultatele?
- Exista posibilitatea depunerii unei plangeri penale sau administrative?
- Dacă persoana a autorizat transmiterea sesizării lui/ei?
- A existat un răspuns oficial la incident (inclusiv lipsa răspunsului sau un răspuns echivalent cu lipsa unui răspuns)?
- Dacă s-a depus o plangere, care au fost consecințele (pentru autor; pentru victima)?
- Observațiile personale ale vizitatorilor.

IZOLAREA

Standarde

”Trebuie făcute  i încurajate eforturile în vederea abolirii încarcerării solitare ca formă de pedeapsă, sau pentru limitarea utilizării acestei măsuri”. *Principiul 7, BPTP*.

”încarcerarea solitară îndelungată a persoanei re  nute sau a de  inutului poate fi echivalată actelor interzise de tortură”, *GC nr. 20/44 privind articolul 7 al ICCPR*

”CPT-ul acordă o deosebită atenție de  inu ilor  inu i în condiții de izolare, indiferent de motiv (disciplinar, ca rezultat al caracterului lor “periculos” sau al comportamentului lor „perturbant”, în interesul unei investigații asupra unei crime sau la cererea lor).

Principiul proporționalității necesită asigurarea unui echilibru între exigen ele cazului  i punerea în aplicare a regimului de izolare, care reprezintă o măsură cu posibile consecin e extrem de nefaste pentru persoanele în cauză. Izolarea poate constitui, în anumite cazuri, un tratament inuman  i degradant.  n orice caz, toate formele de izolare vor fi de cea mai scurtă durată posibilă.

Atunci c nd un asemenea regim este impus sau aplicat la cerere, o garanție esențială este că oricând un de  inut în cauză sau un funcționar al închisorii solicită în numele de  inutului un doctor, acesta trebuie chemat fără nici o întârziere pentru a examina de  inutul din punct de vedere medical. Rezultatele acestei examinări, inclusiv o apreciere a stării fizice  i mintale a de  inutului c t  i, dacă sunt necesare, consecin ele previzibile ale izolării continue, trebuie să figureze într-un raport scris pentru a fi transmise autorităților competente.” *CPT, GR2,   56*

A se vedea de asemenea *IDRCPL, art. 48*.

Comentarii

Echipa pentru efectuarea vizitelor trebuie să atragă o atenție deosebită deținuților puși, indiferent de motiv, în regim de izolare (fără contacte cu alți deținuți, cu contacte limitate sau fără nici un contact cu lumea din exterior).

Încarcerarea solitară a unei ființe umane este o sancțiune gravă care, dacă este aplicată pentru o perioadă îndelungată și/sau în mod repetat, poate fi considerată drept tratament inuman și degradant sau chiar un act de tortură. De asemenea, aceasta îl poate face pe deținut mai vulnerabil față de un asemenea tratament. Astfel, izolarea trebuie să fie o măsură excepțională și de scurtă durată; ea trebuie să fie de cea mai scurtă durată posibilă. Încarcerarea solitară trebuie însoțită de o serie de garanții, cum ar fi procedurile de revizuire și apel. Echipele care efectuează vizitele ar putea fi implicate în monitorizarea gradului în care aceste sisteme oferă o protecție adecvată deținuților.

Uneori izolarea poate fi necesară ca o măsură de protecție. În asemenea caz, regimul deținutului trebuie să fie mai puțin restrictiv decât regimul aplicat deținutului aflat în izolare ca măsură disciplinară. Orice sistem de revizuire se va aplica de asemenea și acestor deținuți.

Minorii nu trebuie să fie supuși niciodată încarcerării solitare.

Încarcerarea solitară nu trebuie să fie:

- nedeterminată
 - îndelungată
 - repetată
-

Puncte de referință

- Care este durata maxima permisa pentru incarcare solitara?
- La ce dată a început izolarea?
- Cine decide ca este necesara aplicarea incarcerarii solitare?

- Pentru ce motive este aplicata incarcarea solitara?
 - Ce sistem de revizuire si apel exista?
 - Beneficiaza persoana supusa izolarii zilnic de cel putin o ora de plimbare in aer liber?
 - Ce regim este aplicat detinutilor supusi izolarii?
 - Este efectuat un examen medical înainte de încarcerarea solitară, se concentrează acest examen asupra evaluării bunăstării deținutului?
 - Cat de frecvent are loc un asemenea examen in perioada incarcerarii?
 - Dispune detinutul aflat in izolare de acces la medic la cerere?
 - Cine are acces la detinutul izolat si cum aceasta se inregistreaza?
 - Exista vreun indiciu ca izolarea este aplicata in mod disproportionat unor grupuri minoritare?
-

MĂSURILE DE CONSTRÂNGERE

Standarde

”Instrumentele de constrângere, cum sunt cătușele, lanțurile, fierul și câmășile de forță, nu vor fi niciodată aplicate ca măsură de pedeapsă. Mai mult, lanțurile sau fierul nu vor fi aplicate niciodată ca măsuri de constrângere. Alte instrumente de constrângere nu se vor utiliza, cu excepția următoarelor situații:

a) Ca o măsură de precauție împotriva evadării în timpul transferului, cu condiția că ele vor fi înlăturate când deținutul va apărea în fața autorității judecătorești sau administrative;

b) Din motive medicale, la indicația medicului;

c) Prin ordinul directorului, dacă alte metode de control au eșuat, în scopul protejării deținutului de la încercări de automutilare, rănirea celorlalți sau pentru a preveni distrugerea de bunuri; în asemenea cazuri directorul va consulta fără întârziere medicul sau o autoritate administrativă ierarhic superioară.” *SMR, Regula 3*

”Metodele și modul de utilizare a instrumentelor de constrângere vor fi aprobate de administrația centrală a închisorii. Asemenea instrumente nu se vor aplica o perioadă mai îndelungată de timp decât este strict necesar.” *SMR, Regula 34*

”Instrumentele de constrângere nu se vor aplica niciodată ca pedeapsă”. *EPR, Regula 60.2*

”1. Folosirea lanțurilor sau fierului este interzisă.

2. Cătușe, câmăși de forță și alte obiecte de constrângere nu vor fi niciodată aplicate, decât în următoarele împrejurări:

a) dacă este necesar, ca o măsură de precauție împotriva evadării în timpul unui transfer, cu condiția că ele vor fi înlăturate atunci când deținutul va apărea în fața unei autorități judecătorești sau administrative, dacă autoritatea nu hotărăște altfel; sau

b) prin ordinul directorului, dacă alte metode de control au e^ouat, în scopul protejării unui deținut de la încercări de automutilare, rănirea celorlalți sau pentru a preveni daune serioase proprietății; în asemenea cazuri directorul va fi obligat să consulte de urgență medicul ^oi să raporteze imediat autorității penitenciare superioare.

3. Instrumentele de constrângere nu vor fi aplicate o perioadă mai îndelungată de timp decât este strict necesar.
4. Modul de folosire a instrumentelor de constrângere va fi stipulat în legislația națională.” *EPR, Regula 68*

“În acele cazuri rare în care utilizarea metodelor de constrângere fizică este necesară, deținutul în cauză trebuie supravegheat constant ^oi adecvat. Instrumentele de constrângere trebuie îndepărtate cât mai repede posibil; acestea nu trebuie niciodată aplicate sau aplicarea lor nu trebuie niciodată prelungită ca măsură de pedeapsă. În sfârșit, fiecare caz de utilizare a forței împotriva deținuților trebuie să fie documentat.” *CPT, GR 2, §53*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-5; IDRCPL, art. 46 și EPR, Regula 39.*

Minorii

”Este interzisă recurgerea la măsuri de constrângere ^oi la utilizarea forței pentru orice motiv, cu excepția celor stipulate în regula 64 de mai jos.” *RPJDL, 63*

”Măsurile de constrângere ^oi forța pot fi utilizate doar în cazuri excepționale, atunci când s-a recurs la toate metodele de control ^oi acestea au e^ouat, ^oi numai în cazuri expres autorizate ^oi specificate de lege ^oi regulamente. Ele nu vor cauza umilință sau degradare ^oi vor fi folosite în mod limitat ^oi doar pentru durata cea mai scurtă de timp. Prin ordinul directorului administrației, asemenea instrumente pot fi utilizate în scopul protejării minorului de la încercări de automutilare,

rănirea altor persoane sau pentru a preveni daune serioase proprietății. În asemenea cazuri, directorul va consulta de urgență medicul și alte persoane relevante și va raporta cazul autorității administrative superioare.” *RPJDL*, 64

Comentarii

Unele metode de restricție sunt categoric interzise.

Măsurile de restricție permise pot fi aplicate doar în cazuri excepționale. Ele nu trebuie niciodată utilizate ca sancțiuni disciplinare. Mai mult, ele trebuie însoțite de o serie de garanții:

- Deținuții vor fi restricționați pentru un timp minim necesar;
- Utilizarea metodelor de constrângere (sau forță) trebuie să fie consemnată într-un registru;
- Directorul trebuie informat imediat.

Rolul medicului în utilizarea măsurilor de constrângere este deosebit de sensibil. SMR și alte reguli prevăd că medicul poate oferi sfatul medical privind anumite măsuri. După cum se stipulează în mod expres în comentariile CPT, în caz de utilizare a măsurilor de constrângere deținutul are dreptul de a fi examinat imediat de un medic. Aceasta nu trebuie nici într-un caz interpretată ca solicitând medicului să ateste că deținutul este ”sănătos pentru a fi pedepsit”. Un asemenea rol este în mod explicit interzis de standardele internaționale și este în contradicție cu etica profesională medicală (a se vedea de asemenea secțiunea: Servicii medicale).

De regulă, rolul echipei de efectuare a vizitelor în asigurarea respectului față de demnitatea umană în locurile de detenție nu este compatibil cu interviuarea deținuților asupra cărora sunt aplicate măsurile de constrângere.

Puncte de referință:

- În ce cazuri este autorizată utilizarea măsurilor de constrângere?

- Cât de frecvent sunt acestea aplicate?
 - Sunt toate cazurile înregistrate într-un registru?
 - Au persoanele cărora li se aplică asemenea tratament acces la consultația medicului?
 - Pentru ce perioadă de timp se impun măsurile de constrângere?
 - Există probe că măsurile de constrângere sunt utilizate în mod disproporțional față de grupurile minoritare?
-

UTILIZAREA FORȚEI

Standarde

„1. Ofițerii din cadrul instituțiilor nu vor recurge la utilizarea forței în relațiile lor cu deținuții, cu excepția legitimei apărări sau în caz de tentativă de evadare, sau rezistență fizică activă sau pasivă la un ordin emis în baza legii sau regulamentului.

Ofițerii care au recurs la utilizarea forței, vor aplica aceasta doar în măsura strict necesară și vor raporta de urgență incidentul directorului instituției.

2. Ofițerii din cadrul penitenciarelor vor beneficia de o instruire fizică specială pentru a controla deținuții agresivi.

3. Cu excepția circumstanțelor speciale, personalul care îndeplinește atribuții care-i pun în contact direct cu deținuții nu va fi înarmat. Mai mult, personalul în nici un caz nu va fi înarmat dacă nu dispune de instruire în folosirea armelor. (...)”. *SMR, Regula 54*

“1. Personalul penitenciarului nu va aplica forța față de deținuți, cu excepția necesității legitimei apărări sau cazurilor de tentativă de evadare sau rezistență fizică activă sau pasivă la un ordin legitim și aceasta va fi întotdeauna o măsură de ultim resort.

2. Gradul de forță aplicată va fi de un minim necesar și se va aplica pentru cea mai scurtă durată posibilă.” *EPR, Regula 64*

“Vor fi instituite proceduri detaliate privind utilizarea forței, inclusiv prevederi privind:

- a. diferite forme de forță ce pot fi aplicate;
- b. circumstanțele de utilizare a fiecărei forme de forță;
- c. membrii personalului care sunt autorizați să aplice diverse forme de forță;

d. nivelul de autoritate la care se va obține autorizarea pentru aplicarea oricărei forme de forță, ^oi

e. rapoartele ce trebuie pregătite odată ce forța a fost folosită.”
EPR, Regula 65

“Personalul care contactează direct cu deținuții va fi instruit în tehnicile care să le permită utilizarea minimă a forței pentru a controla deținuții agresivi”. *EPR, Regula 66*

“1. Personalul din alte organe de drept va fi implicat în soluționarea problemelor cu deținuții din interiorul penitenciarelor doar în cazuri excepționale.

2. Autoritățile instituțiilor penitenciare ^oi organele de drept vor elabora un acord oficial, cu excepția cazului în care relațiile între acestea sunt deja reglementate prin legislația națională.” *EPR, Regula 67 (a se vedea de asemenea Regula 67.3)*

”Reprezentanții organelor de drept vor utiliza forța doar când este strict necesar ^oi în măsura necesară pentru a îndeplini atribuțiile lor.”
Codul deontologic al funcționarilor din cadrul organelor de drept, articolul 3.

”Reprezentanții organelor de drept nu vor folosi arme de foc împotriva persoanelor cu excepția cazurilor de legitimă apărare sau apărarea altor persoane împotriva unui pericol iminent de moarte sau rănire gravă, pentru a preveni comiterea unei crime deosebit de grave, ce implică o amenințare gravă pentru viață, pentru a aresta o persoană care prezintă un asemenea pericol sau care opune rezistență autorităților lor, sau pentru a preveni evadarea lui/ei, ^oi doar atunci când măsurile mai puțin extreme sunt insuficiente pentru obținerea acestor rezultate. În orice caz, utilizarea intenționată a forței cu scopul cauzării efectului letal se va face doar în cazuri strict inevitabile pentru a proteja viața”.
Principiile de bază ale ONU privind utilizarea forței și armelor de foc de către reprezentanții organelor de drept, Principiul 9

”Reprezentanții organelor de drept, în relațiile lor cu persoanele reținute sau în detenție, nu vor aplica forța decât în cazuri de strictă necesitate pentru menținerea securității și ordinii în cadrul instituțiilor sau când este amenințată securitatea personală.” *Principiile de bază ale ONU privind utilizarea forței și armelor de foc de către reprezentanții organelor de drept, Principiul 15*

”Reprezentanții organelor de drept, în relațiile lor cu persoanele reținute sau în detenție, nu vor folosi arme de foc decât pentru legitima apărare sau pentru apărarea altor persoane de pericolul iminent al morții sau cauzarea unor leziuni corporale grave, sau când este strict necesar pentru a preveni evadarea unei persoane reținute sau aflate în detenție, care prezintă pericolul stipulat în principiul 9.” *Principiile de bază ale ONU privind utilizarea forței și armelor de foc de către reprezentanții organelor de drept, Principiul 16*

”Personalul închisorii va folosi ocazional forța pentru a controla deținutii violenți și, în mod excepțional, ar putea să recurgă la instrumente de constrângere fizică. În mod clar, acestea sunt situații de risc sporit în măsura în care privesc rele tratamente care ar putea fi aplicate deținuților și care necesită garanții specifice.

Un deținut împotriva căruia s-a aplicat forța trebuie să aibă dreptul de a fi imediat examinat și, dacă este necesar, tratat de un medic. Această examinare trebuie realizată nu la auzul și preferabil nu la vederea personalului ne-medical, iar rezultatele examinării (inclusiv orice declarație relevantă a deținutului și concluziile doctorului) trebuie înregistrate oficial și puse la dispoziția deținutului. (...) În sfârșit, trebuie ținut un registru care să conțină informații despre fiecare caz de utilizare a forței împotriva deținuților.” *CPT, GR 2, §53*

Minorii

“Purtarea și utilizarea armelor de către personal este interzisă în orice încăpere în care minorii se află în detenție.” *RPJDL, 65*

Comentarii

Echipa de efectuare a vizitelor trebuie să analizeze dacă utilizarea forței este o măsură excepțională sau o normă.

Echipa trebuie să analizeze dacă sunt respectate principiile necesității și proporționalității.

Membrii echipei trebuie să examineze dacă în regulamentele instituțiilor penitenciare se conțin instrucțiuni și limitări privind utilizarea forței, dacă acestea sunt accesibile pentru deținuți și ce instruire primește personalul în domeniul tehnicilor de control și constrângere, care să le permită menținerea controlului fără a cauza leziuni corporale lor în sine sau deținuților.

Ca un principiu general, personalul care este în contact direct cu deținuții nu va purta arme de foc. Dacă ei poartă arme cum sunt bastoanele, aceasta nu se va face într-un mod ostil sau provocator.

Orice incidente cu utilizarea forței sau a armelor de foc trebuie raportate în scris directorului, înregistrate în registrul oficial și investigate.

Puncte de referință:

- Poartă personalul vreo armă?
- Cine din personal este autorizat să poarte arme de foc, în conformitate cu regulamentele interne?
- Cât de frecvente sunt incidentele cu utilizarea forței (conform declarațiilor deținuților, directorului, în baza registrelor, altor surse)?

- Există probe că forța este utilizată în mod disproporțional față de vreun grup minoritar?

Lectura suplimentară

Amnesty International, Combaterea torturii: un manual practic, Londra, 2003. (Capitolul 5.5: Condiții de detenție; disciplina și securitatea, pag. 127-132);

Camille Giffard, Manual privind raportarea cazurilor de tortură, documentarea și reacționarea în cadrul sistemului internațional de protecție a drepturilor omului la sesizările de tortură, Centrul pentru Drepturile Omului, Universitatea din Essex, Marea Britanie, 2000.

Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului, Seria de instruiri profesionale nr. 8, Protocolul de la Istambul, Manualul privind investigarea și documentarea eficientă a torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, New York, Geneva, 2001.

Reforma Penală Internațională, Implementarea standardelor, manual internațional privind bunele practici din penitenciare. Londra, 2001, pag. 42-51.

Andrew Coyle, Administrarea închisorilor din perspectiva drepturilor omului. Manual pentru personalul închisorilor. Centrul Internațional pentru studii în domeniul penitenciarelor, 2003, pag. 69-81.

UN OHCHR, Drepturile omului și închisorile – un manual pentru instruirea funcționarilor din închisori în domeniul drepturilor omului, Geneva, 2003. (Secțiunea 2: dreptul la integritatea fizică și morală, pag. 2133).

MĂSURILE DE PROTECȚIE

2

Scopul acestei secțiuni este de a examina diverse măsuri aplicate pentru garantarea drepturilor și protejarea demnității deținuților, și care asigură funcționarea eficientă a sistemelor de drept penal. Astfel, deosebit de important, aplicarea măsurilor disciplinare va fi exercitată doar în conformitate cu procedurile și regulile stabilite cu claritate și strictețe. Sancțiunile disciplinare vor fi însoțite de o serie de garanții, și deținuții trebuie să dispună de posibilitatea de a-și înainta plângerile autorităților atât din cadrul locului de detenție cât și din afara acestuia, într-un mod eficient, fără obstacole, și fără riscul represaliilor. Mecanismele independente de inspecție de asemenea au un rol de a monitoriza în ce măsură se respectă drepturile persoanelor private de libertate.

În ultimă instanță, există și alte măsuri care să ajute la garantarea faptului că instituția de detenție este administrată într-o manieră non-arbitrară și/sau la monitorizarea modului în care instituția este administrată, și anume: separarea diferitor categorii de deținuți, ținerea registrelor și informarea populației despre modul de funcționare a instituției.

Măsurile de protecție:

- Registrele;
- Informarea persoanelor private de libertate;
- Inspecția;
- Procedurile disciplinare;
- Procedurile de înaintare a plângerilor;
- Separarea categoriilor de deținuți.

REGISTRELE DE DETENȚIE

Standarde

2

”1. Se vor înregistra obligatoriu:

- (a) Motivele reținerii;
- (b) Ora când a avut loc reținerea și aducerea persoanei la locul de detenție, precum și ora primei apariții în fața autorității judecătorești sau unei alte autorități;
- (c) Identitatea reprezentanților organelor de drept în cauză;
- (d) Informația precisă privind locul de detenție.

2. Asemenea date vor fi comunicate persoanei deținute sau apărătorului acesteia, dacă există, în modul prevăzut de legislație.”
BPP, Principiul 12

”În orice loc de detenție a persoanelor se va ține un registru cusut, cu paginile numerotate în care se vor face mențiuni cu privire la fiecare deținut adus:

- (a) Informația privind identitatea acestuia;
- (b) Motivele arestării și autoritatea care a efectuat-o;
- (c) Ziua și ora primirii și liberării lui.

2. Nici o persoană nu va fi primită într-o instituție fără o decizie valabilă, detaliile căreia au fost în prealabil introduse în registru.” *SMR, Rule 7*

“1. La primire, se vor înregistra imediat următoarele date privind fiecare deținut:

- a. informația privind identitatea deținutului;
- b. motivele arestării și autoritatea care a efectuat-o;
- c. data și ora primirii;

d. inventarierea bunurilor personale ale deținutului care urmează a fi ținute în instituție în conformitate cu Regula 31;

e. orice leziuni corporale vizibile sau plângeri privind tratamentul din locul precedent; și

f. în conformitate cu principiile privind confidențialitatea medicală, orice informație privind sănătatea deținutului care este relevantă pentru bunăstarea fizică și psihică a deținutului și altor persoane.” *EPR, Regula 15.1*

”Pentru garantarea protecției eficiente a persoanelor deținute, trebuie elaborate prevederi privind ținerea deținuților în locurile oficial recunoscute ca locuri de detenție, precum și pentru ca numele lor, precum și numele persoanelor responsabile de detenția lor, să fie introduse în registre disponibile și accesibile pentru persoanele interesate, inclusiv pentru rude și prieteni.” *GC 20, alineatul 11.*

Statele trebuie să:

”Asigure că în cadrul fiecărui loc de detenție sunt ținute registre scrise și cuprinzătoare privind persoanele private de libertate care să conțină, printre altele, data, ora, locul și motivul detenției lor.” *RIG, prevederea 30*

A se vedea de asemenea *IDRCPDL, art. 18.*

Comentarii

Înregistrarea oficială este o măsură esențială de protecție. De asemenea, această măsură este un element important pentru garantarea transparenței autorităților și protecția persoanelor deținute.

Registrele de un interes deosebit pentru echipele de efectuare a vizitelor vor include acele registre care conțin date privind transferul deținuților în cadrul și în afara locurilor de detenție; utilizarea forței; și a măsurilor disciplinare.

Este obligatorie înregistrarea datelor privind:

- identitatea persoanei deținute;
- motivele legale pentru privațiunea de libertate;
- ora arestării;
- ora la care persoana arestată a fost adusă la locul de detenție;
- ora la care persoana a fost scoasă (de exemplu, în cadrul unor investigații sau unei °edințe judiciare) °i adusă înapoi la locul de detenție;
- starea psihică a deținutului la plecare °i sosire;
- ora când el/ea a fost adusă pentru prima dată în fața unei autorități judecătore°ti sau altei autorități;
- identitatea persoanelor responsabile de aplicarea legislației în vigoare;
- informația exactă despre locul în care persoana este ținută (trebuie să fie posibilă localizarea rapidă a tuturor persoanelor private de libertate).

De asemenea, trebuie să existe un registru în care să fie înregistrate în mod sistematic toate incidentele (utilizarea forței, măsuri disciplinare...).

În anumite contexte, unul din obiectivele stabilite de către programele de vizitare este protecția împotriva disparițiilor. În astfel de cazuri, luarea unor măsuri ca urmare a analizării informației din registre este crucială. Astfel, măsurile luate ca urmare a unei vizite vor include verificarea informației privind transferurile la alte locuri de detenție sau eliberările. Această verificare poate avea loc în cadrul unei vizite ulterioare de evaluare la alte locuri de detenție sau prin contactarea

Unele puncte de referință:

- Sunt registrele de intrare °i ie°ire completate în mod riguros?
- Sunt toate incidentele importante menționate în registru?

■ Cum se utilizează informația din registre?

Există vreun registru care să conțină datele când deținușii pot fi în mod legitim înaintați spre eliberare?

INFORMAREA DEȚINUȘILOR

2

Standarde

“Orice persoană la momentul arestării și la începutul detenției sale sau la scurt timp după aceasta, trebuie să primească de la autoritatea care a efectuat reținerea sau privarea de libertate informații privind drepturile și modul în care pot beneficia de aceste drepturi.” *BPP; Principiul 13*

”1. Orice deținut la admitere într-o instituție va primi informație scrisă despre regulile privind tratamentul deținușilor de categoria lui/ei, cerințele disciplinare ale instituției, metodele autorizate de obținere a informației și înaintare a plângerilor, și toată informația de acest ordin necesară deținutului pentru ca el/ea să-și înțeleagă drepturile și obligațiile și să se adapteze vieții din instituție.

2. Dacă deținutul este analfabet, informația sus-menționată îi va fi comunicată verbal.” *SMR, Regula 35.*

“1. La admitere, și cum este deseori necesar, și ulterior, toți deținușii vor fi informați în scris sau oral într-o limbă pe care o înțeleg, despre regulile care guvernează disciplina din cadrul instituției și drepturile și obligațiile lor în cadrul instituției penitenciare.” *EPR, Regula 30*

”Statele vor asigura că toți deținușii să fie informați imediat despre motivele arestării lor” *RIG, prevederea 25*

A se vedea, de asemenea ACPR, A-9 și IDRC PDL, art. 53.

Comentarii

Echipa care efectuează vizita trebuie să analizeze în ce măsură deținuții sunt informați despre drepturile și obligațiile lor; cât de adecvată este metoda de comunicare a informației; care este gradul de înțelegere a deținuților și care sunt posibilitățile lor de a avea acces ulterior la informație.

Deținuții pot fi confuși și vulnerabili când sosesc pentru prima dată la locul de detenție. Acest fapt trebuie să se ia în considerație la alegerea modului de comunicare a informației.

Mecanismele pentru efectuarea vizitelor sunt obligate să verifice dacă familiile deținuților au acces la informația privind modul de funcționare a instituției, în special în ceea ce ține de vizitele, corespondența, proprietatea și contactele telefonice.

Puncte de referință

- Ce informație obțin persoanele private de libertate la sosire în locul de detenție?
 - Sub ce formă?
 - Este limba de comunicare înțeleasă (și în cazul cetățenilor străini, există vreo prevedere specială pentru a asigura informarea lor?) și sunt luate în considerație cazurile de analfabetism?
 - Sunt regulile interne expuse la vedere și ușor de consultat în orice moment?
 - Corespunde conținutul acestor reguli spiritului standardelor pentru tratamentul persoanelor private de libertate?
 - Sunt acestea expuse în mod clar?
-

INSPECȚIA

Standarde

”1. În scopul supravegherii unei implementări stricte a legilor și reglementărilor corespunzătoare, locurile de detenție vor fi vizitate cu regularitate de către persoane calificate și experimentate, desemnate de și responsabile în fața unei autorități competente, alta decât autoritatea care este direct responsabilă de administrarea locului de detenție sau de privare de libertate.

2. Persoana privată de libertate va avea dreptul de a comunica liber și în condiții de confidențialitate cu persoanele care vizitează instituțiile de detenție sau privare de libertate în conformitate cu alineatul 1 al prezentului principiu, în conformitate cu cerințele rezonabile de asigurare a securității și a bunei ordini în asemenea locuri.” *BPP, Principiul 29*

“Se va efectua o inspecție regulată a instituțiilor penale de către inspecitori calificați și experimentați, desemnați de autoritatea competentă. Sarcina lor va fi în mod special de a asigura că aceste instituții sunt administrate în conformitate cu legislația și regulamentele în vigoare și în scopul implementării obiectivelor serviciilor penale și de corecție.” *SMR, Regula 55*

“Toate închisorile vor fi supuse unor inspecții guvernamentale regulate și unei monitorizării independente.” *EPR, Regula 9*

“Închisorile vor fi inspectate cu regularitate de către o instituție guvernamentală în scopul evaluării dacă acestea sunt administrate în conformitate cu standardele dreptului național și internațional și cu aceste reguli.” *EPR, Regula 92*

“1. Condițiile de detenție și tratament al deținuților vor fi monitorizate de către unul sau mai multe organe independente, rapoartele cărora vor fi publicate.” *EPR, Regula 93*, a se vedea de asemenea *Regula 93.2*)

“Procedurile eficiente de depunere a plângerilor și inspecțiile în închisori reprezintă garanții fundamentale împotriva relelor tratamente. Deținuții trebuie să dispună de mijloace de contestare atât în interiorul cât și în exteriorul închisorii, inclusiv posibilitatea de a avea acces confidențial la o autoritate adecvată. CPT-ul acordă o importanță deosebită vizitării periodice a fiecărei încăperi a închisorilor de către o instituție independentă (spre exemplu: o comisie de vizitatori sau un judecător de inspecție) care are competența de a examina (și dacă este necesar de a lua măsurile necesare) plângerile deținuților și de a inspecta încăperile instituției. Astfel de instituții pot, printre altele, să joace un rol important în aplanarea diferendelor care apar între conducerea închisorii și un anumit deținut sau deținuți în general.” *CPT, GR 2, §54*

A se vedea, de asemenea *ACPR, A-16 și IDRCPL, art. 9 și art. 10 alin. 1*.

Comentarii

După cum s-a văzut în capitolul I, este necesară existența unei varietăți de sisteme de inspecție complementare interne și externe pentru a garanta drepturile persoanelor private de libertate. Voi, fiind un mecanism de efectuare a vizitei, reprezentați unul din acele sisteme.

Deținuții trebuie să dispună de posibilitatea de a comunica liber și confidențial cu mecanismele de inspecție.

Mecanismele de efectuare a vizitelor sunt obligate să monitorizeze în ce măsură autoritățile locurilor de detenție reacționează la observațiile și recomandările unor astfel de organe.

Puncte de referință

- Este instituit un mecanism intern de inspecție?
 - Care este componența acestuia?
 - Cât de frecvent au loc inspecțiile?
 - Dispun persoanele private de libertate de acces confidențial la acest organ?
 - Dispune acesta de competența de a primi și examina plângerile?
 - Cine are acces la rapoarte? Sunt rapoartele date publicității?
 - Care sunt rezultatele/efectele inspecțiilor?
-

PROCEDURILE DISCIPLINARE

Standarde

2

”Formele de comportament ale persoanei reținute sau ale deținutului, care reprezintă contravenții disciplinare în timpul privării de libertate, descrierea și durata pedepsei disciplinare care poate fi aplicată și autoritățile competente să aplice asemenea pedeapsă trebuie specificate de legislație sau alte reglementări legale și publicate în mod corespunzător.

2. Persoana arestată sau deținutul vor dispune de dreptul de a fi audiați înainte de aplicarea măsurii disciplinare. El/ea va dispune de dreptul de a înainta o cerere unei autorități ierarhic superioare pentru revizuirea măsurii aplicate.” *BPP, Principiul 30*

“Disciplina și ordinea se vor menține cu rigoare, însă nu cu strictețe care întrece limitele necesare pentru o detenție în siguranță și o viață bine ordonată de comunitate.” *SMR, Regula 27*

“Următoarele aspecte vor fi întotdeauna stipulate prin lege sau printr-un regulament al autorităților administrative competente:

- (a) Conduita care constituie o încălcare disciplinară;
 - (b) Tipurile și durata aplicării pedepsei prevăzute;
 - (c) Autoritatea competentă de a impune o asemenea pedeapsă.”
- SMR, Regula 29*

“Pedepsele corporale, pedepsirea prin plasarea într-o celulă întunecată, și toate pedepsele crude, inumane sau degradante sunt absolut interzise ca pedepse pentru încălcări disciplinare.” *SMR, Regula 31* (a se vedea, de asemenea *Regula 28, 30.*)

“1. Măsurile disciplinare vor fi măsuri de ultim resort.

2. Oricând este posibil, autoritățile din cadrul instituțiilor penitenciare vor utiliza mecanisme de remediere și mediere pentru soluționarea diferendelor dintre deținuți.” *EPR, Regula 56* (a se vedea, de asemenea *Regulile 57 și 60*)

“Un deținut declarat vinovat de comiterea unei încălcări disciplinare va dispune de o cale de recurs la autoritatea ierarhic superioară și competentă”. *EPR, Regula 61*

“Nici un deținut nu va fi angajat, și nici nu i se va da vreo autoritate în cadrul închisorii în domeniul disciplinar”, *EPR, Regula 62*

“Este, de asemenea, în interesul deținuților și al personalului ca măsurile disciplinare să se stabilească și să se aplice în practică în mod oficial; orice neclaritate în acest domeniu implică riscul dezvoltării sistemelor neoficiale (și necontrolate). Măsurile disciplinare trebuie să ofere deținutului dreptul de a fi audiat în ceea ce privește încălcarea de comiterea căreia este bănuit și să conteste în fața unei autorități ierarhic superioare orice sancțiuni impuse.

„Deseori există și alte proceduri, în paralel cu măsurile disciplinare oficiale, prin care deținutul poate fi involuntar separat de ceilalți deținuți pe motive de disciplină și/sau securitate (spre exemplu: în interesul unei “bune ordini” în interiorul instituției). Aceste proceduri trebuie întotdeauna însoțite de garanții eficiente. Deținutul trebuie să fie informat despre motivele pentru care au fost luate măsurile împotriva lui, cu excepția situației în care necesitățile de securitate impun contrariul, trebuie să aibă posibilitatea să-și prezinte punctul de vedere asupra problemei și să conteste măsurile luate în fața unei autorități competente.” *CPT, GR 2, §55*

A se vedea, de asemenea *ACPR A-3, A-6, A-12, și IDRCPL art. 47 alin. 1 și art. 49.*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să examineze dacă sistemele de pedeapsă sunt încadrate într-un set clar de reguli, comunicate și înțelese de către personal și deținuți; și dacă este publicată lista tuturor faptelor care reprezintă încălcarea disciplinei. Mecanismele trebuie să analizeze dacă regulile sunt clare nu doar în privința faptelor care constituie încălcări, dar și a pedepselor; care este nivelul ierarhic al autorității care deține competența de a impune sancțiuni disciplinare; și procedura prin care persoana sancționată își poate face auzit punctul lui/ei de vedere, și procedura de contestare.

Mecanismul trebuie să se intereseze de modul în care sunt comunicate regulile și unde acestea sunt afișate.

Mecanismul de asemenea se va interesa care este natura măsurilor disciplinare (dacă ele sunt bazate pe principiul proporționalității dintre necesitatea menținerii ordinii și o organizare eficientă și nevoia de a demonstra respectul față de demnitatea persoanelor).

Natura procedurilor este de asemenea un aspect important de analizat. Procedurile trebuie să se conformeze, cât este posibil, garanțiilor unui proces judiciar echitabil, de exemplu în ceea ce privește reprezentarea.

Mecanismele pentru efectuarea vizitelor vor ține cont de faptul că sancțiunile disciplinare devin maltratate dacă nu sunt proporționale încălcării comise, dacă sunt arbitrarie sau dacă sunt o sursă nejustificată de frustrări sau suferință.

Mecanismele sunt obligate să examineze dacă există tendințe de aplicare a măsurilor disciplinare prin intermediul ierarhiei neformale a deținuților. O astfel de practică este interzisă.

Puncte de referință

- Ce comportament sau acțiuni sunt sancționate?
- Cine stabilește sancțiunile și în ce bază (raport scris/verbal)?

- Dispune persoana de posibilitatea de a se apăra?
 - Este persoana informată despre învinuirile aduse?
 - Care este natura ^oi termenul pentru care se aplică sancțiunea?
 - Cum funcționează mecanismul de contestare?
 - Au existat apeluri care s-au soldat cu un răspuns pozitiv pentru persoana deținută?
 - Câte persoane au fost sancționate într-o anumită perioadă de timp în raport cu numărul total de persoane private de libertate?
 - Există vreun indiciu că pedeapsa, sau anumite pedepse, se aplică în mod disproporțional grupurilor minoritare?
 - Există vreun indiciu că deținuții sunt implicați în aplicarea măsurilor disciplinare?
-

PROCEDURILE DE ÎNAINȚARE A PLÂNGERILOR

Standarde

2

”1. Deținutul sau persoana condamnată sau apărătorul acestora dispun de dreptul de a înainta cereri sau plângeri privind tratamentul aplicat lor, în special în caz de tortură sau alt tratament crud, inuman sau degradant, către autoritățile responsabile de administrarea locului de detenție, autoritățile ierarhic superioare și, în caz de necesitate, autoritățile de resort care au competența de revizuire sau remediere.

2. În cazurile în care nici persoana deținută sau condamnată, și nici avocatul acesteia, nu a avut posibilitatea de a-și exercita drepturile sale în conformitate cu aliniatul 1 al acestui principiu, un membru de familie al persoanei deținute sau condamnate sau orice altă persoană care este informată despre caz poate exercita asemenea drepturi.

3. În cazul în care solicitantul cere, trebuie păstrată confidențialitatea privind cererea sau plângerea adresată.

4. Orice cerere sau plângere se va examina cu promptitudine și va fi urmată fără întârziere de un răspuns. Dacă cererea sau plângerea este respinsă sau în cazul unei întârzieri excepționale, solicitantul este în drept să o adreseze unei autorități judecătorești sau unei alte autorități. Nici deținutul sau persoana condamnată, și nici un alt solicitant, menționat în aliniatul 1 al prezentului principiu, nu vor suferi prejudicii pentru înaintarea unei cereri sau plângeri.” *BPP, principiul 33.*

”1. Orice deținut trebuie să dispună de posibilitatea de a înainta cereri și plângeri directorului instituției sau funcționarului autorizat cu reprezentarea acestuia în orice zi a săptămânii.

2. În cadrul efectuării unei inspecții, trebuie să fie posibilă înaintarea cererilor și demersurilor inspectorului penitenciarelor. Deținutul va avea posibilitatea de a discuta cu inspectorul sau orice alt ofițer de inspecție sau alți membri prezenți ai personalului.

3. Oricărui deținut îi va fi permisă înaintarea cererii sau plângerii,

fără cenzurarea conținutului acesteia, într-o formă corespunzătoare, către administrația centrală a instituției penitenciare, autoritatea judecătorească sau alte autorități relevante, prin canale autorizate.

4. Orice cerere sau plângere va fi examinată cu promptitudine și la aceasta se va oferi un răspuns fără întârziere, cu excepția cazului când este evident nemotivată sau neserioasă.” *SMR, Regula 36.*

“4. Deținuții nu vor fi pedepsiți pentru înaintarea unei cereri sau plângeri.” *EPR, Regula 70*, a se vedea de asemenea *Regula 70.1 până la 70.3 și 70.5 până la 70.7*

A se vedea, de asemenea *ACPR, A-7-a), b) și c)*, *IDRCPDL, art. 50 al.1 și art. 54.*

Comentarii

Mecanismul de efectuare a vizitelor va examina dacă deținuții dispun de mijloace recunoscute pentru a discuta sau contesta aspectele vieții lor în detenție. Forma și conținutul procedurilor de înaintare a plângerilor, sau absența acestora, poate fi un indicator important al nivelului de respect față de deținuți.

Câte nivele de contestare sunt disponibile? Primul nivel poate fi adresat direct directorului instituției. Dispune deținutul de posibilitatea de a înainta plângeri în mod confidențial și fără a fi supuse cenzurii către o instanță ierarhic superioară?

Mecanismul va examina dacă deținuții au acces nelimitat la o autoritate din afara instituției, care este independentă de sistemul instituțiilor penitenciare.

Mecanismul de efectuare a vizitelor este obligat să monitorizeze sistemul de înaintare a plângerilor.

- Dacă procedura este în conformitate cu standardele echității și justiției?

- Cât de accesibilă este aceasta pentru deținuți?
 - Este respectată confidențialitatea?
 - Este procedura transparentă?
 - Se comportă persoanele care examinează plângerea într-un mod obiectiv, non-părtinitor?
 - Este sistemul adaptat nevoilor deținuților și situației? (flexibilitatea)
 - Primește solicitantul un răspuns fără întârziere, care se referă la esența plângerii? (eficiența)
 - Sunt înregistrate date statistice privind răspunsurile la plângeri, sunt acestea analizate și se acționează în baza lor?
-

Mecanismele de înaintare a plângerilor trebuie examinate împreună cu procedura de inspecție, deoarece organele de inspecție trebuie să aibă posibilitatea de a primi și examina plângerile (a se vedea secțiunea: Inspecția).

Puncte de referință

- De care pârgii de depunere a plângerilor dispun persoanele private de libertate?
- Care este natura contestării – administrativă/judiciară?
- Care este procedura de contestare – către cine și cum?
- Este procedura ușor accesibilă oricărei persoane private de libertate (inclusiv cetățenilor străini și persoanelor analfabete sau semi-alfabete)?
- Există posibilități pentru o persoană din exterior să depună plângerea în numele deținutului către administrația locului de detenție?

- Există posibilități pentru o persoană din exterior să depună plângerea în numele deținutului către autoritatea responsabilă de supraveghere?
 - Care este termenul de examinare a plângerilor?
 - Câte plângeri s-au depus în ultimele 90 de zile (comparativ cu numărul mediu al persoanelor deținute în cadrul instituției)?
 - Care este specificul plângerilor actuale?
 - Care este cel mai obișnuit rezultat al contestării?
 - Câte plângeri au fost soluționate în favoarea solicitantului?
 - Există sesizări privind răzbunarea ca urmare a înaintării plângerii?
-

SEPARAREA DEȚINUȚILOR PE CATEGORII

Standarde

2

”2. (a) Persoanele învinuite vor fi, în afara situațiilor excepționale, separate de persoanele condamnate și vor fi tratate în mod corespunzător statutului lor de persoană necondamnată;

(b) Minorii învinuiți vor fi separați de adulți și aduși cât mai curând posibil în fața instanței judecătorești.” *ICCPR, Art. 10.2*

“Articolul 10, alineatul 2(a), prevede necesitatea separării, în afara situațiilor excepționale, a persoanelor învinuite de cele condamnate. O asemenea divizare este necesară pentru a afirma statutul lor de persoane necondamnate, care în același timp beneficiază de dreptul la prezumția nevinovăției conform prevederilor articolului 14, alin. 2.” *GC 21, alin. 9.*

“Diferite categorii de deținuți vor fi ținute în clădiri separate sau părți diferite ale clădirilor, luând în considerație sexul lor, vârsta, cazierul judiciar, temeiul legal al detenției și necesitățile lor de tratament. Astfel,

(a) Bărbați și femeile vor fi în măsura posibilităților plasați în clădiri separate; în instituțiile care primesc și bărbați și femei, încăperile alocate femeilor vor fi în totalitate separate;

(b) Deținuții nejudecați vor fi ținuti separat de persoanele condamnate;

(c) Persoanele condamnate pentru datorii și alte încălcări ale dreptului civil vor fi ținuti separat de persoanele condamnate pentru infracțiuni;

(d) Deținuții tineri vor fi ținuti separat de persoanele adulte.” *SMR, Regula 8.*

“La luarea deciziei privind repartizarea deținuților în anumite penitenciare sau secțiuni specifice din penitenciare, o atenție deosebită

se va atrage necesitățile de a plasa:

- a. deținuții în privința cărora nu a fost pronunțată o sentință separat de deținuții condamnați;
- b. deținuții bărbați separat de deținuții femei; și
- c. deținuții tineri separat de deținuții mai în vârstă.” *EPR, Regula 18.8*

“Ca o chestiune de principiu, femeile private de libertate trebuie să fie plasate în încăperi separate fizic de încăperile unde sunt plasați bărbații deținuți în aceeași instituție. Astfel, anumite state au început să ia măsuri pentru cazarea cuplurilor în aceeași încăpere (dacă ambii sunt privați de libertate) și/sau pentru a permite un anumit grad de asociere mixtă a genurilor în penitenciare. CPT-ul salută aceste măsuri progresiste, cu rezerva ca deținuții implicați să le accepte și să fie selectați cu atenție și supravegheați în mod corespunzător.” *CPT, GR10, §24*

A se vedea, de asemenea: *SMR Regula 85; ACPR, B-1-b) și IDRCPL, art. 16.*

Minorii

“În conformitate cu articolul 10, alineatul 3, infractorii minori vor fi separați de cei adulți și li se va acorda un tratament corespunzător vârstei și statutului lor legal, în ce privește condițiile lor de detenție”. *GC 20 alin. 13.*

În cadrul instituției penitenciare minorii vor fi separați de adulți, cu excepția cazului dacă sunt membri ai aceleiași familii. În condiții controlate, minorii pot fi plasați la un loc cu adulții selectați cu precauție, ca parte a unui program special care a demonstrat că este benefic pentru minorii în cauză.” *RPJDL, Regula 29.*

Comentarii

Principiul care guvernează separarea deținuților este protecția,

precum și recunoașterea nevoilor specifice sau statutului diferitor categorii de persoane. Deținuții nu trebuie să fie separați din motive care nu sunt guvernate de acest principiu.

De regulă, deținuții sunt separați în funcție de:

- sex și vârstă: bărbați de femei și minori de adulți;
- situația legală sau judiciară: învinuiți sau condamnați.

Mecanismul de efectuare a vizitelor va examina condițiile de detenție din punctul de vedere al protecției și nevoilor speciale. Separarea trebuie să fie bazată pe o evaluare obiectivă a riscului pentru deținut. Deținuții trebuie să aibă oportunitatea de a solicita separarea, dacă există motive reale care periclitează siguranța acestora. Unii deținuți trebuie separați deoarece există amenințări la siguranța acestora din partea altor deținuți, de exemplu bazate pe motive de origine etnică, convingeri religioase, orientare sexuală. Mecanismele vor atrage atenția asupra faptului dacă separarea nu are un impact dezavantajos asupra diverselor categorii de deținuți. De exemplu, deoarece femeile și minorii constituie o minoritate în raport cu populația totală din cadrul instituțiilor penitenciare, asigurarea lor cu încăperi separate deseori rezultă în privarea lor de contactul cu familia și prietenii. Deținuți care sunt în așteptarea procesului de judecată sunt deseori ținuti, în pofida statutului lor juridic de prezumție a nevinovăției, în condiții mai rele și cu un acces mai limitat la lumea din exterior decât persoanele care deja au fost condamnate.

Nu există nici o justificare medicală pentru separarea deținuților doar din motivul că ei sunt HIV-pozitivi.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să examineze dacă sunt împlinite nevoile speciale ale deținuților în vârstă și a celor cu dizabilități, prin plasarea lor la un loc cu majoritatea populației penitenciare care este în deplină forță.

Mecanismele nu trebuie să uite despre protecția deținuților în timpul transportării.

Minorii privați de libertate trebuie să fie plasați în încăperi și

condiții adaptate nevoilor lor specifice.

Puncte de referință

- Sunt minorii separați de facto de deținuții adulți în orice moment al zilei?
- În locuri de detenție a diferitor categorii de deținuți:
- Sunt femeile efectiv separate de deținuții de sex masculin 24 de ore pe zi?
- Se află ele sub supravegherea preponderent a personalului feminin? Sunt grupurile de deținuți care ar putea fi calificate ca vulnerabile asigurate cu încăperi separate dacă există motive argumentate că securitatea lor este în pericol?

În locurile cu încăperi comune de detenție:

- Cine repartizează încăperile și în ce bază?
- Pot deținuții să solicite schimbarea încăperii de locuit?
- Dacă da, în ce bază?
- În ce mod personalul previne și soluționează riscurile de abuz, în special abuz sexual, comis de către colegii deținuți de același sex?
- Există probe că grupurile minoritare sunt separate din alte motive decât motive reale de protecție?

Lectura suplimentară

RPI, Implementarea standardelor, Londra 2001. (Secțiunea II, Procesul echitabil și plângerile, pag. 29-54; Secțiunea VIII, Inspecțiile, pag. 167-174)

UN OHCHR, Drepturile omului și închisorile, Geneva 2003 (Secțiunea 5, Transformând închisorile în locuri sigure, pag. 72-75)

Andrew Coyle, *Administrarea închisorilor din perspectiva drepturilor omului*, 2003. (Capitolul 6: Procedurile °i pedepsele disciplinare, pag. 75-82; Capitolul 9 - Cererile °i plângerile, pag. 105-110, Capitolul 10: Procedurile de inspecție, pag. 111-116).

Amnesty International, *Combaterea torturii*, Londra 2003. (Capitolul 5: Condiții de detenție, pag. 133; 139-143).

CONDIȚIILE MATERIALE DE DETENȚIE

Mecanismele de efectuare a vizitelor vor dedica o mare parte din timpul lor examinării condițiilor materiale de detenție ale persoanelor private de libertate.

Privând o persoană de libertate, autoritățile îi asumă responsabilitatea să asigure persoana respectivă cu toate necesitățile sale vitale. Privarea de libertate poartă în sine un caracter represiv. Statul nu are nici o autoritate să agraveze această situație prin condiții nesatisfăcătoare de detenție care nu corespund standardelor pe care statul s-a angajat să le implementeze.

Condițiile decente de trai în locurile de detenție sunt esențiale pentru respectarea demnității umane a persoanei deținute. Spațiul de locuit, hrana și igiena reprezintă factori care contribuie la sentimentul de demnitate și bunăstare a deținutului.

Vizitatorii trebuie să examineze arhitectura generală a încăperilor locului de detenție; furnizarea electricității, aprovizionarea cu apă, depozitarea de°eurilor și curățenia, toți acești factori sunt importanți pentru demnitatea umană.

Vizitatorii trebuie să țină minte că condițiile de trai ale deținuților sunt în același timp condițiile de muncă ale personalului.

Printre condițiile de detenție, problema suprapopulării este una din cele mai importante, deoarece aceasta are o influență negativă asupra tuturor celorlalte aspecte ale detenției și asupra climatului general din cadrul instituției. Când atinge un anumit nivel sau când este combinată cu alți factori negativi, suprapopularea poate reprezenta un tratament inuman și degradant.

Condițiile materiale de detenție:

- Hrana
 - Iluminarea °i aerisirea
 - Igiena personală
 - Utilitățile sanitare
 - Îmbrăcămintea °i lenjeria de pat
 - Suprapopularea °i cazarea
-

HRANA

Standarde

”1. Administrația închisorii trebuie să asigure fiecărui deținut, la ore stabilite, o alimentație nutritivă adecvată pentru sănătate, folositoare, bine preparată și servită.

2. Deținuții trebuie asigurați cu apă potabilă oricând au nevoie.” *SMR, Regula 20*

”1. Medicul trebuie să verifice în mod regulat și să consulte directorul instituției asupra următoarelor:

(a) cantitatea, calitatea, prepararea și servirea hranei” *SMR, Regula 26*

”1. Deținuții trebuie asigurați cu un regim alimentar nutritiv care să ia în considerare vârsta, sănătatea și condiția lor fizică, religia, cultura și caracterul muncii îndeplinite.

2. Legislația națională trebuie să includă prevederi cu privire la o alimentație nutritivă, inclusiv cu privire la valoarea energetică și cantitatea minimă de proteine pe care trebuie să o conțină.

3. Hrana trebuie preparată și servită în mod igienic.

4. Trebuie să fie asigurate trei mese pe zi, cu intervale rezonabile de timp între acestea.

5. Deținuții trebuie asigurați cu apă potabilă curată oricând au nevoie.” *EPR, Regula 22 (a se vedea de asemenea Regula 22.6)*

Minorii

“Reducerea cantității de hrană și limitarea sau refuzul contactelor cu membrii de familie trebuie interzise sub orice formă”. *RPJDL, Regula 67*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să elaboreze o metodologie care să le permită să verifice în mod regulat dacă alimentația deținuților este suficientă din punct de vedere al cantității, calității și varietății, astfel încât persoanele private de libertate să fie sănătoase și să nu cedeze îmbolnăvirilor medicale provocate de o alimentație insuficientă. Deținuții trebuie să aibă acces la apă potabilă în orice moment.

În unele țări, alimentația poate fi sau trebuie să fie suplimentată de cea adusă de familiile deținuților. În asemenea cazuri, mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să monitorizeze situația celor care nu beneficiază de un ajutor din afara instituției și în special dacă instituțiile penitenciare identifică aceste persoane și răspund la nevoile lor specifice.

Mecanismele trebuie de asemenea să atragă atenția asupra igienei și altor aspecte care țin de demnitatea deținuților, precum ora de servire a meselor, timpul alocat pentru hrană și modul în care aceasta este servită.

Puncte de referință

- Ce standarde există privind cantitatea, calitatea și varietatea alimentației? Cine decide asupra meniului? Are personalul medical un rol în acest proces?
- Care este bugetul anual pentru alimentație (și suma alocată unui deținut pe zi)?
- Care sunt orele de masă? Sunt intervalele între mese potrivite?
- Sunt deținuții deserviți cu respect? Se poate observa vreo discriminare în ce privește modul de distribuire a hranei și repartizarea sarcinilor de cantină între deținuți?
- Persoanele deținute au acces la hrană și apă în afara orelor de masă?

- Ce fel de apă este asigurată? Este aceasta curată și disponibilă pe parcursul întregului an?
 - Există regimuri alimentare speciale pentru persoanele bolnave, în vârstă, copiii care și însoțesc mamele?
 - Sunt respectate restricțiile alimentare bazate pe considerente religioase?
 - Reflectă hrana disponibilă componența etnică a deținuților?
 - Există vreo cantină sau magazin în interiorul instituției, unde deținuții și pot procura produse alimentare și în ce condiții? Cine decide asupra aprovizionărilor?
 - Care sunt regulile și practicile pentru familiile care aduc produse alimentare?
 - Care sunt condițiile de pregătire a hranei în bucătărie? Sunt acestea inspectate în mod regulat în baza criteriilor de sănătate și siguranță?
-

ILUMINAREA ȘI AERISIREA

Standarde

În toate încăperile unde deținuții locuiesc sau lucrează:

(a) Ferestrele trebuie să fie suficient de mari, ca să permită deținuților să citească sau să lucreze la lumina de zi și să fie construite astfel încât să permită accesul aerului proaspăt, indiferent dacă există sau nu un sistem de aerisire;

(b) Deținuții trebuie să aibă acces la suficientă lumină artificială pentru a putea citi sau lucra fără a-și afecta vederea.” *SMR, Regula 11* (a se vedea de asemenea *EPR, Regula 16*)

”2. În toate încăperile unde deținuții locuiesc, lucrează sau se adună:

a. Ferestrele trebuie să fie suficient de mari ca să permită deținuților să citească sau să lucreze la lumina de zi, în condiții normale și să permită accesul aerului proaspăt, cu excepția situației în care există un sistem corespunzător de aer condiționat;

b. Lumina artificială trebuie să corespundă standardelor tehnice recunoscute;

c. Trebuie să existe un sistem de alarmă care să permită deținuților să contacteze personalul fără întârziere.” *EPR, Regula 18*

”1. Medicul trebuie să verifice în mod regulat și să consulte directorul asupra:

(c) condițiilor sanitare, încălzirii, iluminării și aerisirii instituției.” *SMR, Regula 26*

”În mod frecvent, CPT-ul observă existența unor dispozitive, cum ar fi obloanele, jaluzelele sau plăcile metalice amplasate în ferestre, care limitează accesul deținuților la lumina de zi și opresc intrarea

aerului proaspăt în încăpăre. Astfel de dispozitive se întâlnesc frecvent în instituțiile de detenție provizorie. CPT-ul acceptă în totalitate faptul că în cazul unor deținuți ar putea fi necesară introducerea unor măsuri speciale de securitate, destinate prevenirii riscului formării unor rețele / sau a activităților de natură criminală. Totuși, impunerea unor asemenea măsuri ar trebui să fie mai degrabă o excepție, decât o regulă. Aceasta implică examinarea de către autoritățile competente a cazului fiecărui deținut, pentru a determina dacă măsurile de securitate speciale sunt într-adevăr justificate în cazul respectiv. Mai mult ca atât, atunci când aceste măsuri sunt necesare, ele nu trebuie niciodată să includă privarea deținuților de lumina de zi și aer proaspăt. Acestea din urmă reprezintă elemente fundamentale ale vieții, la care au dreptul toți deținuții; în plus, absența acestor elemente generează condiții favorabile răspândirii bolilor și, în special, a tuberculozei.

CPT-ul recunoaște că asigurarea unor condiții de viață decente în cadrul instituțiilor penitenciare poate fi costisitoare și că, în multe țări, îmbunătățirea acestor condiții este îngreunată de lipsa de fonduri. Totuși, înlăturarea dispozitivelor care acoperă ferestrele în încăperile deținuților (și instalarea, în cazuri excepționale, unde acestea sunt necesare a unor dispozitive de securitate alternative de o formă adecvată) nu implică investiții prea mari, dar, în același timp, va avea efecte benefice pentru toate persoanele implicate.” *CPT, GR 11, §30*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să monitorizeze în ce măsură deținuții au acces la lumina de zi, aer proaspăt și temperaturi adecvate, atât în baza observațiilor proprii, cât și prin interviuarea deținuților și personalului.

Vizitatorii trebuie să examineze sistemul de aerisire, luând în considerație mărimea încăperii și rata de ocupare a acesteia. Ferestrele nu trebuie să fie blocate și sistemul de aerisire trebuie să fie accesibil. Deținuții trebuie să aibă posibilitate să aprindă și să stingă lumina în interiorul celulei de sine stătător.

Standardele de bază care se aplică în încăperile obișnuite ale locurilor de detenție trebuie să fie aplicate de asemenea în carcere.

Puncte de referință

- Este aerisirea din celule corespunzătoare?
 - Este temperatura în celule corespunzătoare?
 - Care este mărimea ferestrei? Poate fi aceasta deschisă?
 - Pot dețineții regla singuri sistemul de încălzire, iluminare și aerisire?
 - Cum este livrată căldura, este sistemul de încălzire sigur?
 - Este iluminarea suficient de bună pentru citire?
-

UTILITĂȚILE SANITARE

Standarde

“Instalațiile sanitare trebuie să fie adecvate pentru a permite fiecărui deținut să-și satisfacă necesitățile fiziologice oricând au nevoie și în condiții curate și decente.” *SMR, Regula 12*

“Deținuții trebuie să aibă acces la utilitățile sanitare care respectă intimitatea lor și sunt igienice.” *EPR, Regula 19.3*

“Accesul, la necesitate, la toalete curate și menținerea unor standarde de igienă sunt componente vitale ale unui mediu uman.

În acest sens, CPT-ul trebuie să sublinieze că nu agreează practica utilizată în anumite țări prin care deținuții își satisfac necesitățile fiziologice în gălețile din celulele lor (care sunt apoi golite la ore fixe). Fie toaletele trebuie instalate în interiorul celulelor (preferabil într-o anexă sanitară), fie trebuie să existe modalități care ar permite deținuților, care vor să meargă la toaletă, să fie eliberați din celulă fără întârziere, în orice moment al zilei (inclusiv noaptea).” *CPT, GR 2, §49*

A se vedea de asemenea *IDRCPDL, art. 31*.

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să viziteze utilitățile sanitare pentru a verifica dacă acestea funcționează, asigură intimitatea necesară și sunt menținute în condiții igienice. Ei vor dori probabil să discute cu deținuții despre faptul dacă există restricții iraționale în accesul lor la aceste utilități.

Vizitatorii trebuie să verifice dacă toaletele, care se află în interiorul celulelor, sunt separate printr-un perete sau un paravan. Unde nu există toalete cu sistem de curățire, vizitatorii trebuie să verifice cât de des se golește conținutul.

Când toaletele se află în afara celulelor, trebuie de verificat dacă la acestea se poate ajunge fără întârziere.

Vizitatorii trebuie să verifice dacă personalul închisorii asigură un nivel corespunzător de întreținere al acestora.

Puncte de referință

- Care este raportul proporțional al toaletelor la numărul deținuților, corespunde acest standardelor minime?
 - Au toți deținuții acces la toalete în condiții decente și care să asigure intimitatea lor?
 - Dacă nu există toalete în interiorul încăperii:
 - Cât timp trebuie să aștepte deținuții pentru a merge la toaleta din afara încăperii?
 - Cum persoanele deținute își pot satisface necesitățile fiziologice pe timp de noapte?:
 - adresându-se personalului de gardă;
 - folosind găleți cu capac?
 - Cât de curate și igienice sunt instalațiile sanitare? Ce prevederi există pentru menținerea lor în condiții curate și funcționale?
 - Există probe de discriminare negativă a grupurilor minoritare în accesul lor la utilitățile sanitare?
-

IGIENA PERSONALĂ

Standarde

“Deținuții trebuie să aibă acces la condiții corespunzătoare de duș și baie, astfel încât fiecare deținut să poată face duș sau baie la o temperatură corespunzătoare climei, cu frecvența necesară pentru respectarea igienei generale, potrivit anotimpului și regiunii geografice, dar cel puțin odată pe săptămână, în condițiile unei clime temperate.” *SMR, Regula 13*

“Deținuții trebuie să fie curați, și în acest scop, ei trebuie asigurați cu apă și articole de toaletă necesare pentru sănătatea și curățenia lor.” *SMR, Regula 15*

“Pentru ca deținuții să-și mențină un aspect grijuliu, adecvat respectului de sine, este necesar să existe condiții pentru îngrijirea corespunzătoare a părului și barbei, iar bărbații să fie asigurați cu posibilitatea de a se bărbieri în mod regulat.” *SMR, Regula 16*

“4. Deținuții trebuie să dispună de acces la utilitățile necesare, astfel încât fiecare deținut să beneficieze de acces la duș și baie la o temperatură potrivită climei, dacă este posibil – zilnic, dar cel puțin de două ori pe săptămână (sau mai frecvent dacă este necesar) în interesul igienei personale.

7. Trebuie să existe prevederi speciale pentru nevoile sanitare ale femeilor.” *EPR, Regula 19* (a se vedea de asemenea Regula 19.5 și 19.6)

Deținuții trebuie să aibă un acces adecvat la dotările de duș sau baie. Este de dorit ca apa curgătoare să fie disponibilă în interiorul celulelor.” *CPT, RG 2, §49*

“Nevoile specifice de igienă ale femeilor trebuie soluționate în mod corespunzător. Este deosebit de important ca ele să beneficieze de acces la instalațiile sanitare și sălile de baie ca să se poată schimba în timpul ciclului menstrual, și să dispună de obiecte necesare de igienă, precum sunt tampoanele interne sau externe. Nesatisfacerea acestor necesități fundamentale poate constitui în sine un tratament degradant.”
CPT, GR 10, §31

A se vedea de asemenea *ACPR A-11 și IDRC PDL art. 31*.

Comentarii

Menținerea igienei corporale ține de sănătatea și respect față de ceilalți și față de sine. Igiena personală poate fi de asemenea legată de practici religioase care trebuie respectate. Accesul la salubritatea corespunzătoare și la dotările de duș sau baie este esențială pentru reducerea eventualei răspândiri de boli în rândul deținuților și a personalului. Aceasta este mai cu seamă important în cazul în care deținuții se află perioade îndelungate de timp în camere suprapopulate.

Igiena personală și igiena sanitară în locurile de detenție trebuie de asemenea privită din punctul de vedere al tratamentului deținuților de către personalul instituției de detenție. Ținerea forțată a deținuților în condiții de igienă nesatisfăcătoare este umilitoare și degradantă.

Autoritățile instituțiilor penitenciare trebuie să pună la dispoziția persoanelor private de libertate obiecte necesare pentru menținerea igienei corporale.

Este important ca condițiile existente să nu umilească deținuții, spre exemplu, prin obligarea lor să facă duș în public.

Femeile trebuie să primească în mod regulat, cu respectarea intimității lor, obiecte igienice obișnuite și necesare în timpul ciclului menstrual. În cazul în care ele sunt însoțite de copii mici, ele trebuie să primească obiecte suplimentare pentru copii.

Regularitatea dușurilor trebuie să depindă de clima și nivelul de

activitate a persoanelor private de libertate.

Puncte de referință

- Au deținuți acces permanent la apă pentru a se spăla?
 - Cât de des au persoanele (care lucrează și care nu lucrează) acces la dotările de duș sau de baie?
 - Sunt dotările de duș sau de baie suficiente la număr?
 - Care este starea lor de uzură și cât de bine sunt menținute?
 - Ce obiecte de igienă sunt distribuite de către personalul instituției și cât de des?
 - Sunt respectate necesitățile religioase și culturale?
 - Există probe de discriminare negativă a grupurilor minoritare în accesul lor la dotările de duș sau de baie?
 - Sunt satisfăcute necesitățile femeilor în perioada ciclului menstrual (în ceea ce privește accesul lor la obiecte necesare de igienă și la instalații sanitare)?
-

ÎMBRĂCĂMINTEA ȘI LENJERIA DE PAT

Standarde

“1. Fiecare deținut căruia nu i se permite să poarte haine proprii trebuie să fie asigurat cu haine potrivite climei, care să-l mențină în stare bună de sănătate. Această îmbrăcăminte nu trebuie să fie în nici un caz degradantă sau umilitoare.

2. Toată îmbrăcăminte trebuie să fie curată și păstrată în condiții corespunzătoare. Lenjeria trebuie schimbată și spălată la necesitate, astfel încât să fie păstrată igiena.

3. În circumstanțe excepționale, când un deținut este scos în afara instituției în scop autorizat, el trebuie să poarte îmbrăcăminte sa proprie sau o altă îmbrăcăminte care să nu atragă atenția asupra sa.” *SMR, Regula 17* (a se vedea de asemenea *EPR, Regula 20*)

“Dacă deținușilor li se permite să poarte îmbrăcăminte proprie, la intrarea lor în instituție trebuie făcute aranjamente ca acestea să fie curate și potrivite pentru folosință.” *SMR, Regula 18*

“Potrivit cu standardele locale sau naționale, fiecare deținut trebuie să fie asigurat cu un pat separat, cu lenjeria de pat suficient de curată, care să fie schimbată suficient de des pentru a asigura curățenia acestuia.” *SMR, Regula 19*

“Fiecare deținut trebuie asigurat cu un pat separat și cu lenjeria de pat separată și corespunzătoare, care să fie păstrată în condiții bune și să fie schimbată suficient de des, astfel încât să fie asigurată curățenia acestuia.” *EPR, Regula 21*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-11 și B-1-e* și *IDRCPDL, art. 31*.

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor vor verifica camerele de depozitare °i vor discuta cu personalul °i de ȃȃnuȃi pentru a se asigura cȃ de ȃȃnuȃi au ȃmbrȃcȃminte corespunzȃtoare climei °i demnitȃȃi lor. Nici o circumstanȃȃ nu va justifica utilizarea ȃmbrȃcȃmintei umilitoare drept mȃsurȃ represivȃ. Este preferabil ca de ȃȃnuȃi sȃ-°i poatȃ pȃstra ȃmbrȃcȃmintea proprie sau sȃ poarte haine civile, care sȃ le creeze un sentiment de identitate individualȃ.

Fiecare de ȃȃnut trebuie sȃ beneficieze de acces la mijloace de spȃlare, astfel ȃncȃt toate hainele, mai cu seamȃ lenjeria, sȃ fie spȃlate regulat fie ȃn comun, fie individual.

De ȃȃnuȃi trebuie sȃ dispunȃ de paturi individuale °i lenjeria de pat curatȃ °i ȃn stare bunȃ. ȃmpȃrȃirea paturilor sau somnul ȃn rotaȃie nu este acceptabil. Dacȃ suprapopularea atinge un astfel de nivel autoritȃȃle de stat responsabile pentru locurile de detenȃie vor lua imediat mȃsuri corespunzȃtoare pentru a redresa situaȃia.

Lenjeria de pat trebuie schimbatȃ ȃn mod regulat.

Cȃteva puncte de referinȃȃ

- Ce fel de haine poarta detinutii?
- Corespund hainele (incaltamintea si imbracamintea) climei si anotimpului?
- Au detinutii care muncesc acces la imbracamintea corespunzatoare?
- Ce fel de acces au detinutii la mijloacele de spalare, inclusiv de uscare a hainelor?
- Are fiecare de ȃȃnut un pat °i lenjeria de pat separate?
- Cȃt de des este spȃlatȃ lenjeria de pat? Existȃ un stoc suficient de ȃmbrȃcȃminte °i lenjerie de pat?
- Sunt acestea intr-o stare buna?

- Au detinutii acces la hainele lor proprii pentru a se prezenta la sedinte de judecata?
 - Este imbracamintea si lenjeria de pat distribuita pe baza echitabila si nediscriminatorie?
-

SUPRAPOPULAREA ȘI CAZAREA

Standarde

“1. Acolo unde dormitoarele sunt prevăzute în celule sau camere individuale, fiecare deținut trebuie să ocupe pe noapte câte o celulă sau o cameră. Dacă din anumite motive, precum este suprapopularea temporară, autoritățile centrale ale închisorii sunt nevoite să facă o excepție la această regulă, nu este oportună deținerea împreună a doi deținuți într-o celulă sau cameră.

2. Acolo unde este folosit regimul de dormitoare, acestea trebuie ocupate de către deținuți care vor fi selectați după criteriul de compatibilitate. Este necesar ca să existe o supraveghere regulată pe timp de noapte, luându-se în considerație caracterul instituției.” *SMR, Regula 9*

“Suprapopularea este un subiect de relevanță directă pentru mandatul CPT-ului. Toate serviciile și activitățile din cadrul închisorii vor fi afectate în mod negativ dacă este necesar de adăpostit mai mulți deținuți decât numărul pentru care aceasta a fost creată; calitatea vieții va fi redusă, posibil în mod semnificativ. Mai mult ca atât, nivelul de suprapopulare într-o închisoare sau într-o anumită parte a acesteia, poate, prin el însuși, să fie inuman și degradant din punct de vedere fizic.” *CPT, GR 2, §46*

“Fenomenul de suprapopulare continuă să afecteze sistemul penitenciar în toată Europa și subminează în mod serios tentativele de ameliorare a condițiilor de detenție. Efectele negative ale suprapopulării penitenciare au fost deja subliniate în rapoartele generale anterioare. Pe măsură ce și-a extins aria de activitate de-a lungul continentului european, CPT-ul s-a confruntat cu o rată ridicată de întemnițare și, în consecință, cu o suprapopulare penitenciară importantă. Faptul că un stat întemnițează un număr mare din cetățenii săi nu se poate explica în mod convingător printr-o rată ridicată de

criminalitate; o parte din responsabilitate o are atitudinea generală a reprezentanților organelor de drept^o i a autorităților judiciare.

În aceste circumstanțe, investirea unor sume de bani tot mai mari în infrastructura penitenciarului nu reprezintă o soluție. Trebuie, mai degrabă, revizuite legislațiile^o i practicile curente în materie de detenție provizorie, detenție ca urmare a condamnării, precum^o i multitudinea de sancțiuni disponibile non-privative de libertate. Aceasta este tocmai metoda promovată în Recomandarea nr. R (99) 22 a Comitetului de Mini^otri privind suprapopularea penitenciarelor^o i inflația populației din penitenciare. CPT-ul speră foarte mult că principiile stabilite în acest text esențial vor fi efectiv aplicate de către statele membre; punerea în aplicare a acestei Recomandări merită să fie riguros monitorizată de către Consiliul Europei.” *CPT, GR 11, §28*

“1. Cazarea oferită deținuților, în special condițiile pentru somn, trebuie să respecte demnitatea umană^o i, în măsura posibilității, intimitatea lor,^o i să corespundă cerințelor prevăzute pentru asigurarea igienei^o i sănătății, luând în considerație condițiile climaterice^o i mai cu seamă suprafața încăperii, volumul cubic al aerului, iluminarea, încălzirea^o i aerisirea.

5. În mod normal, deținuții trebuie să fie cazați pe timp de noapte în celule individuale, cu excepția cazurilor în care se consideră avantajos ca deținuții să fie cazați împreună.

10. Cazarea deținuților trebuie să aibă loc în condiții de securitate cât mai puțin restrictive, compatibile cu riscul evadării, vătămării celorlalți sau a automutilării.” *EPR, Regula 18 (a se vedea de asemenea Regula 18.6 la 18.9)*

“În anumite țări vizitate de CPT, mai ales în Europa centrală^o i de est, deținuții sunt deseori cazați în încăperi cu dormitoare de mare capacitate, care conțin toate sau cele mai multe dintre spații utilizate zilnic de către persoanele private de libertate, cum ar fi: spațiul de dormit, spațiul de zi^o i utilitățile sanitare. CPT-ul are obiecții în privința

principiului pe care se bazează aceste modalități de locuire în închisorile de tip închis. Aceste obiective se consolidează atunci când, a o cum este cazul în mod frecvent, în dormitoare respective deținuții se află în spații înghesuite și insalubre. Fără îndoială că diferiți factori, inclusiv cei de ordin cultural, fac ca în unele țări să fie preferate locurile de detenție colective în locul celulelor individuale. Totuși, sunt puține lucruri de spus în favoarea lor și multe de spus în defavoarea sistemului în care zeci de deținuți locuiesc și dorm împreună în același dormitor.

Dormitoare mari implică inevitabil o lipsă de intimitate a deținuților în viața de zi cu zi. Mai mult, riscul de intimidare și violență este ridicat. Astfel de modalități de locuire pot facilita dezvoltarea sub-culturilor criminale și menținerea coeziunii organizațiilor criminale. Acestea pot de asemenea face dificil sau chiar imposibil controlul efectuat de personalul instituției. În special, în cazul unor tulburări în închisoare, nu pot fi evitate intervențiile exterioare care implică folosirea considerabilă a forței. Utilizând astfel de încăperi, repartizarea potrivită a deținuților bazată pe evaluarea de la caz la caz a riscurilor și necesităților lor devine, de asemenea, aproape imposibilă. Toate aceste probleme se accentuează atunci când numărul deținuților depășește procentul rezonabil de ocupare. Mai mult, într-o astfel de situație, folosirea excesivă a instalațiilor comune cum ar fi chiuvetele și toaletele și o aerisire insuficientă pentru un număr atât de mare de persoane, va crea condiții deplorabile de detenție.

Totuși, CPT-ul trebuie să sublinieze că trecerea de la dormitoare cu capacitate mare la încăperi mai mici trebuie însoțită de măsuri care să garanteze petrecerea de către deținuți a unei părți rezonabile de zi în afara unității lor și ocuparea lor cu activități motivante și diverse.” *CPT, GR 11, §29*

“Toate încăperile folosite de către sau pentru deținuți trebuie să fie păstrate permanent în curățenie. În general, este obligația deținuților să-și mențină încăperile curate. În acest sens, ei trebuie asigurați cu mijloace și produse necesare pentru îndeplinirea acestei sarcini.” *Rec. 99 a Comitetului de Miniștri*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-11 și IDRCPL, art.11 paragraful 1 și 2, și art. 31.*

Comentarii

În multe contexte, suprapopularea instituțiilor de detenție este o problemă majoră și sursa unui șir de probleme secundare serioase în domeniul tratamentului, sănătății, securității și reabilitării.

În general, standardele internaționale nu specifică care trebuie să fie suprafața minimă a încăperii în m² sau m³ pentru fiecare deținut. În ultimii ani însă, CPT-ul a început să întreprindă unele măsuri în această direcție. Conform recomandărilor Comitetului, o celulă trebuie să fie de cel puțin 7 m². Pentru celulele colective, CPT consideră următoarea formulă acceptabilă: 10 m² pentru 2 deținuți, 21 m² pentru 5 deținuți, 35 m² pentru 7 deținuți și 60 m² pentru 12 deținuți.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să cunoască capacitatea maximă oficială a fiecărei camere din închisoare și modalitatea de calculare a acesteia. De obicei, aceasta reprezintă raportul între suprafața camerei (în metri pătrați) și numărul de persoane care locuiesc în ea. Totuși, vizitatorii nu trebuie să se bazeze doar pe formula matematică; vor exista întotdeauna și alte criterii relevante, precum este numărul de ore petrecute în acel spațiu pe parcursul a 24 de ore și arhitectura specifică a locului de detenție. Fiecare deținut trebuie să aibă cel puțin un pat separat.

Echipa de vizitatori va trebui să formuleze observațiile și recomandările sale privind suprapopularea instituției unui șir de autorități care sunt competente să ia măsuri adecvate. Recomandările privind îmbunătățirea situației vor depinde de context. S-ar putea ca spațiile nefolosite într-o anumită închisoare să fie adaptate pentru a rezolva problema spațiilor mici, însă poate fi necesar ca mecanismele de efectuare a vizitelor să promoveze o reformă legislativă sau juridică privind alternativele la detenție. Organele de vizitare trebuie să fie conștiente că construirea locurilor de detenție suplimentare nu este o

soluție pe termen lung.

Standardele internaționale recomandă celule individuale celor colective. În unele contexte culturale, deținuții ar putea să prefere cazare în camere comune de mărimi proporționale. Celulele colective trebuie să fie populate de un număr limitat de persoane, este important ca aceste persoane să fie selectate astfel încât riscul abuzului între ei să fie limitat.

Vizitatorii trebuie să atragă atenția asupra nivelului de curățenie în

3

Puncte de referință

■ Sunt spațiile de locuit adecvate în ceea ce privește:

- suprafața în m² pentru o persoană?
- numărul de ore pe care deținuții trebuie să le petreacă în celulele lor (numărul de ore petrecute pe parcursul a 24 de ore)?
- aerisirea și volumul de aer disponibil în încăperile închise?
- durata estimativă a detenției?

Dispun toți deținuții de paturile lor?

- Sunt încăperile supuse curățeniei în mod regulat, sunt disponibile mijloacele de curățire?
- În celulele comune: cum sunt formate grupele de persoane care conlocuiesc într-o cameră și care sunt criteriile de repartizare a deținuților pe camere?
- Este spațiul din celulele comune repartizat echitabil și într-un mod nediscriminatoriu?
- În caz de suprapopulare: există spații în afara celulelor sau dormitoarelor care nu sunt folosite și ar putea fi adaptate?

Lectura suplimentara

RPI, Implementarea standardelor, Londra 2001. (Secțiunea III Condiții fizice – necesități de bază, pag.55-68)

UN OHCHR, Drepturile omului în închisorile, Geneva 2003. (Secțiunea 3: Dreptul la un trai decent, pag.34-45)

AI, Combaterea torturii, Londra 2003. (Capitolul 5 - Condiții de detenție, pag. 120-122)

REGIMUL SI ACTIVITĂȚILE

Responsabilitățile autorităților instituțiilor de detenție nu se limitează doar la acordarea unor condiții materiale decente. Autoritățile trebuie de asemenea să încurajeze dezvoltarea personală a deținuților și să faciliteze reintegrarea lor în societate după eliberare. Aceasta este în interesul atât a deținuților, cât și a societății în întregime. Vizitele familiei, accesul la educație, instruirea profesională, munca și activitățile recreative trebuie privite anume din această perspectivă. Aceste activități nu sunt o favoare, ci un drept al tuturor deținuților.

În calitatea lor de reprezentanți ai societății civile și (de obicei) ai comunității locale, mecanismele de efectuare a vizitelor elaborează observații, recomandări și chiar, unde este cazul, oferă susținere practică, care reprezintă o valoare deosebită pentru autoritățile responsabile de executarea acestei sarcini provocatoare.

Pentru bunăstarea fizică și psihică a persoanelor supuse oricăror forme de privațiune de libertate, inclusiv a persoanelor audiate și celor aflate în detenție provizorie, este esențial ca ei să petreacă timp în afara celulelor și să fie angajate în diverse activități folositoare.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să verifice dacă acordarea unui regim variat și corespunzător este privită de către autoritățile instituțiilor penitenciare drept o sarcină importantă și dacă sunt alocate resurse suficiente în acest sens. Vizitatorii trebuie să verifice dacă sunt asigurate aranjamente necesare pentru vizitele familiei, accesul la educație, instruirea profesională și muncă (cea din urmă nu trebuie să fie obligatorie pentru persoanele private de libertate în privința cărora nu a fost pronunțată o sentință).

Este important de luat în considerație faptul dacă activitățile din locul de detenție sunt relevante pentru lumea din afara instituției, spre exemplu, dacă instruirea profesională și munca efectuată corespunde necesităților pieței de muncă din afara instituției și dacă standardele educaționale sunt echivalente cu cele din afara închisorii.

Puncte de referință

- Contactele cu familia °i prietenii
 - Contactele cu lumea exterioară
 - Educația
 - Exercițiile în aer liber
 - Activitățile recreative
 - Religia
 - Munca
-

CONTACTELE CU FAMILIA ȘI PRIETENII

Standarde

“1. Deținuții trebuie să poată comunica cât de des posibil prin intermediul scrisorilor, telefoanelor sau altor forme de comunicare cu familia lor, alte persoane sau reprezentanți ai organizațiilor din afara instituției și să fie vizitate de aceste persoane.

4. Aranjamentele pentru vizite trebuie să permită deținuților să mențină și să dezvolte relații familiale într-un mod cât mai normal posibil.” *EPR, Regula 24* (a se vedea de asemenea Regula 24.2 și 24.3 și 24.5 la 24.9)

“Pedeapsa nu trebuie să includă interzicerea totală a contactelor cu familia.” *EPR, Regula 60.4*

“În pofida excepțiilor care se conțin în principiul 16, paragraful 4 și principiul 18, paragraful 3, comunicarea persoanei private de libertate cu lumea exterioară, în special cu familia sau avocatul său, nu trebuie refuzată pentru o perioadă mai mare de câteva zile.” *BPP, Principiul 15*

“Persoana privată de libertate trebuie să fie asigurată cu dreptul de a fi vizitată și de a corespunde în special cu membrii de familie, precum și cu condiții corespunzătoare pentru comunicarea cu lumea exterioară, respectându-se condițiile și restricțiile rezonabile specificate prin lege sau alte instrucțiuni legale.” *BPP, Principiul 19*

“Deținuții trebuie asigurați cu posibilitatea de a comunica, sub o supraveghere necesară, cu familia și prietenii lor apropiați în mod regulat, atât prin corespondență, cât și prin vizite.” *SMR, Regula 37*

“Persoanele private de libertate care nu au fost aduse în fața unui judecător trebuie să aibă posibilitatea să informeze imediat familia lor

despre detenția lor, să fie asigurate cu toate posibilitățile rezonabile de comunicare cu familia și prietenii săi și să primească vizite din partea lor, care vor fi supuse unor restricții și unei supravegheri doar în măsura în care este necesar în interesul administrării justiției, a securității și bunei ordini a instituției.” *SMR, Regula 92*

4 “Pentru deținuți este foarte important să-și mențină contactele cu lumea exterioară. Mai presus de toate, deținutului trebuie să i se ofere posibilitatea să-și mențină relațiile cu familia și prietenii apropiați. Principiul de bază trebuie să fie promovarea contactelor cu lumea exterioară; orice limitare a acestor contacte trebuie să se bazeze în exclusivitate pe motive apreciabile de securitate sau pe considerente de resurse disponibile.

În acest context, CPT-ul subliniază necesitatea unei abordări flexibile cu privire la regulile de vizitare și contactele telefonice pentru deținuții a căror familii trăiesc departe (care nu pot face vizite în mod regulat). Spre exemplu, astfel de deținuți ar putea acumula timpul de vizitare și/sau să le fie oferite privilegii pentru contactele telefonice cu familiile lor.” *CPT, GR 2, § 51*

“Statele trebuie:

Să asigure tuturor persoanelor private de libertate (..) dreptul de a fi vizitate și de a corespunde cu membrii familiilor lor” *RIG, prevederea 31.*

A se vedea de asemenea *CDD, A-8-b), B-1-f) și B-3-b) și IDRCPL, art. 36 alin. 1 și 2 și art. 38*

Minorii

“Minorii trebuie să poată comunica cu familiile, prietenii lor și alte persoane sau reprezentanți ai unor organizații respectabile din exterior, să părăsească locurile de detenție pentru a-și vizita casele și familiile și

să primească permisiunea specială de a părăsi locul de detenție pentru scopuri educaționale, profesionale sau alte scopuri importante. (.....).” *RPJDL, Regula 59.*

“În temeiul articolului 10, paragraful 3, minorii delicvenți trebuie (...) să beneficieze de un tratament corespunzător vârstei și statutului lor juridic în ceea ce privește condițiile de detenție, precum sunt (...) contactele cu rudele lor, în scopul îndreptării și reabilitării lor.” *GC 21 alin. 13.*

A se vedea de asemenea *RPJDL 60, 61 și 62 și IDRCPDL art. 39.*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să fie conștiente de faptul că accesul deținuților la familiile lor este deosebit de important. Majoritatea deținuților vor reveni într-o zi la libertate. Dacă ei vor avea posibilitatea și vor fi încurajați să mențină cât mai multe contacte posibile cu familia și prietenii lor, acest lucru va facilita reintegrarea lor la eliberare.

Vizitatorii trebuie să monitorizeze dacă este menținut un echilibru sănătos între necesitatea de a asigura securitatea și umanitatea. Contactele cu familia și prietenii nu trebuie să fie privilegiul unor anumiți deținuți, ci un drept al tuturor deținuților. Deținuții nu trebuie privați de dreptul la vizite și comunicare în calitate de măsură disciplinară. Perchezițiile, inclusiv cele corporale, trebuie efectuate cu respect, decență și tact. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie de asemenea să monitorizeze respectarea drepturilor membrilor de familie și ale prietenilor.

Vizitele sunt cele mai bune modalități de a menține relații. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să monitorizeze condițiile în care sunt efectuate vizitele, deoarece acestea reprezintă un indice al respectului autorităților închisorii față de deținuți și familiile lor. Contactul fizic cu deținutul trebuie permis în mod normal. De asemenea, trebuie încurajate vizitele private sau de familie în camere

speciale care permit mai multă intimitate. Mai mult ca atât, este necesar ca deținuților să le fie permise vizite intime (sau conjugale) cu partenerii lor. Pentru a facilita vizitele regulate ale deținuților de către membrii de familie, aceștia trebuie plasați în locuri de detenție aflate în cea mai mare apropiere de casele lor.

Echipele de efectuare a vizitelor trebuie să verifice dacă deținuții au acces la o comunicare corespunzătoare prin telefon (în special pentru cetățenii străini) și dacă deținuții primesc poșta intactă și la timp. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să fie la curent cu sistemul de cenzură sau monitorizare aplicat și dacă acesta este proporțional riscurilor potențiale impuse de anumite persoane. Situația deținuților străini cere o atenție deosebită. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să monitorizeze ce ajutor este disponibil pentru soluționarea problemelor specifice cu care se confruntă deținuții străini în ceea ce privește contactele cu familia și prietenii lor, precum și aranjamentele pentru eliberarea și întoarcerea lor în țările natale.

De asemenea, mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să acorde o atenție deosebită minorilor și femeilor. Din cauza statutului vulnerabil al minorilor și pentru reintegrarea acestora, ei au nevoie în mod deosebit să mențină și să dezvolte relații cu familia și în special cu părinții lor. Femeile în multe culturi au responsabilitatea primară pentru îngrijirea copiilor și de aceea privarea de libertate a mamei afectează și copilul. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să examineze ce prevederi speciale există pentru a acorda asistență familiilor minorilor și femeilor private de libertate, din cauza distanțelor mari pe care acestea trebuie de obicei să le parcurgă pentru a efectua o vizită (locurile de detenție pentru minori și femei sunt mai puține la număr și prin urmare acestea sunt de obicei amplasate departe de casele lor).

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să verifice ce măsuri sunt luate de către administrația închisorii pentru a restabili contactele deținuților care au pierdut legătura cu familia lor din cauza unor conflicte armate sau dezastre naturale. Administrația închisorii trebuie să stabilească legături cu Agenția centrală de urmărire ICRC fie direct, fie prin Crucea Roșie la nivel național sau Societatea Semilună Roșie.

Puncte de referință

Vizitele

- Cât de des sunt autorizate vizitele persoanelor din exterior?
- Care este durata unor asemenea vizite?
- Există restricții la efectuarea vizitelor pentru anumite categorii de deținuți?
- Dacă da, în ce bază sunt aplicate aceste restricții?
- Cum sunt primite familiile în locurile de detenție?
- Ce informații sunt oferite pentru a ajuta familiile să contacteze și să viziteze membrii de familie privați de libertate?
- Există prevederi speciale pentru vizitarea copiilor?
- Există în închisoare sau într-o instituție din exterior o încăpere unde familiile pot să aștepte?
- Care sunt condițiile materiale ale vizitelor?
- Care este nivelul de supraveghere al vizitelor?
- Pregătește instituția penitenciară aranjamente alternative pentru deținuți care niciodată nu primesc vizite din exterior?
- Există aranjamente speciale pentru contactele cetățenilor străini cu familiile lor (în special comunicarea telefonică)?

Correspondența

- Este poșta privată supusă cenzurii?
- Dacă da, care sunt criteriile pentru aplicarea cenzurii, sunt acestea cunoscute personalului închisorii și persoanelor private de libertate?
- Care sunt condițiile de primire a coletelor? Cât de des pot fi primite acestea?

Telefonul

- Au deținuții posibilitatea să telefoneze?
 - Cât de des? Care este sistemul de plată?
 - Este accesul la vizite, corespondență și telefon acordat într-un mod echitabil, transparent și nediscriminatoriu?
-

CONTACTELE CU LUMEA EXTERIOARĂ

Standarde

“1. Persoanele private de libertate trebuie să fie în drept să comunice și să se consulte cu avocatul lor.

2. Persoanele private de libertate trebuie să beneficieze de timp și loc adecvat pentru comunicarea cu avocatul lor.

3. Dreptul unei persoane private de libertate de a fi vizitată, consultată, precum și de a comunica fără întârziere sau cenzură și în mod liber cu avocatul său nu poate fi suspendat sau limitat, decât în cazul unor circumstanțe excepționale, care trebuie să fie specificate prin lege sau alte prevederi legale, atunci când este considerat indispensabil de către o autoritate judecătorească sau de o altă autoritate în vederea menținerii securității și ordinii.

4. Discuțiile între persoana privată de libertate și avocatul său pot avea loc la vederea reprezentantului organului de drept, însă fără ca acesta să le poată auzi.” *BPP, Principiul 18 (a se vedea de asemenea SMR Regula 93 și EPR Regula 23)*

“Deținuții trebuie să fie informați în mod regulat despre cele mai importante știri prin citirea ziarelor, revistelor sau publicațiilor speciale ale instituției, prin ascultarea emisiunilor radio, urmarea unor cursuri sau prin alte mijloace similare, autorizate sau controlate de către administrație.” *SMR, Regula 39 (a se vedea de asemenea EPR, Regula 24.10)*

Minorii

“Trebuie luate toate măsurile pentru a asigura comunicarea corespunzătoare a minorilor cu lumea exterioară, care este o parte integrantă a dreptului la un tratament echitabil și uman și este esențială

pentru pregătirea minorilor pentru revenirea în societate.” *RPJDL, Regula 59*

Cetățenii străini

“1. Deținuții care sunt cetățeni străini trebuie să dispună de un acces rezonabil la comunicarea cu reprezentanții corpului diplomatic și consular al statului căruia îi aparțin.

2. Deținuții care sunt cetățeni ai statelor care nu au o reprezentanță diplomatică sau consulară în țară și apatrizii trebuie să dispună de acces similar la comunicarea cu reprezentanții corpului diplomatic al statului care este responsabil de interesele lor sau orice altă autoritate națională sau internațională a cărei sarcină este de a proteja aceste persoane.” *SMR, Regula 38* (a se vedea de asemenea *EPR, Regula 37*)

“Pentru ca exercitarea funcțiilor consulare cu privire la cetățenii statului trimițător să fie ușurată:

a) funcționarii consulari trebuie să aibă libertatea de a comunica cu cetățenii statului trimițător și de a avea acces la aceștia. Cetățenii statului trimițător trebuie să aibă aceeași libertate de a comunica cu funcționarii consulari și de a avea acces la ei;

b) autoritățile competente ale statului de reședință trebuie să avertizeze fără întârziere postul consular al statului trimițător atunci când, în circumscripția sa consulară, un cetățean al acestui stat este arestat, încarcerat sau pus în stare de detenție preventivă sau reținut în orice altă formă de detenție, dacă cetățeanul în cauză cere aceasta. Orice comunicare adresată postului consular de către persoana arestată, încarcerată sau pusă în stare de detenție preventivă sau reținută în orice altă formă de detenție, trebuie, de asemenea, transmisă fără întârziere de către aceste autorități. Acestea trebuie să informeze fără întârziere persoana în cauză despre drepturile care îi revin în baza prezentului alineat;

c) funcționarii consulari au dreptul de a vizita pe un cetățean al statului trimițător care este încarcerat, în stare de detenție preventivă sau reținut în orice altă formă de detenție, de a se întreține și de a purta corespondența cu el, precum și de a lua măsuri pentru asigurarea reprezentării lui în justiție. De asemenea, ei au dreptul de a vizita pe un cetățean al statului trimițător care se află încarcerat sau deținut în circumscripția lor în executarea unei hotărâri judecătorești. Cu toate acestea, funcționarii consulari trebuie să se abțină de a interveni în favoarea unui cetățean încarcerat sau aflat în stare de detenție preventivă sau reținut în orice altă formă de detenție, dacă cetățeanul în cauză se opune în mod expres la aceasta.

2. Drepturile la care se referă paragraful 1 al prezentului articol trebuie să fie exercitate în conformitate cu legile și regulamentele statului de reședință, cu rezerva totuși ca aceste legi și regulamente trebuie să permită deplina realizare a scopurilor pentru care sunt destinate drepturile acordate în baza prezentului articol.” *Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare, Art. 36.*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor vor discuta cu deținuții despre orice probleme pe care le au la contactarea persoanelor autorizate. Comunicarea cu avocatul, în condiții de confidențialitate și fără nici un amestec, este deosebit de importantă pentru toți deținuții. Deținuții trebuie de asemenea să aibă posibilitatea de a contacta reprezentanții unui cult religios la alegerea lor (a se vedea secțiunea: Religia).

Deținuții străini trebuie să fie în drept să contacteze reprezentanții diplomați ai statului căruia îi aparțin sau, în cazul în care nu există o misiune diplomatică, misiunea statului sau a organizației care îi reprezintă sau îi protejează. Dacă un cetățean străin nu dorește să anunțe misiunea sa diplomatică, această dorință trebuie respectată. Persoanele care solicită statut de refugiat au dreptul să fie vizitate de un reprezentant al oficiului Înaltului Comisariat ONU pentru Refugiați.

Contactele cu lumea exterioară de asemenea implică dreptul

deținuților de a fi la curent cu schimbările din societatea lor. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să monitorizeze dacă deținuții, în special cei privați de libertate pentru perioade îndelungate de timp, au acces la un spectru larg de mijloace de informare în masă, inclusiv ziare, reviste, radio și televiziune.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să cunoască drepturile electorale ale deținuților în baza dreptului național și să verifice dacă aceștia le pot exercita în practică.

Puncte de referință

Acces la un avocat

- Au deținuții posibilitatea să comunice liber și în condiții de confidențialitate cu avocatul lor?
- În ce condiții au loc întâlnirile cu avocatul?

Contactele deținuților străini cu lumea exterioară

- Au contactat deținuții străini misiunea lor?
- Ce s-a întâmplat cu cei care au refuzat contactul?
- Ce se întâmplă dacă misiunea nu răspunde la cererea deținutului - cetățean al statului respectiv (acest lucru este deosebit de important în cazul documentelor naționale pierdute sau expirate)?

Acces la informații externe

- Ce acces au persoanele private de libertate la mijloacele de informare în masă (ziare, televiziune)?
- Există restricții și care sunt criteriile?
- Asigură sau facilitează instituția penitenciară accesul deținuților la radio sau televiziune?
- Asigură autoritățile accesul la ziare, reviste și alte materiale periodice în mod gratuit? Dacă nu, au posibilitate deținuții să le procure sau să le primească?

EDUCAȚIA

Standarde

“1. Deținuții trebuie să aibă posibilitate să-și continue studiile, inclusiv să beneficieze de o instruire religioasă în țările unde aceasta este posibil. Educația deținuților analfabeți și a celor tineri trebuie să fie obligatorie și administrația trebuie să îi acorde o atenție deosebită.

2. În măsura posibilităților, educația deținuților trebuie să fie integrată în sistemul de învățământ al țării, astfel încât după eliberarea lor ei să poată să-și continue studiile fără dificultate.” *SMR, Regula 77*

“Toți deținuții trebuie să fie în drept să participe la activități culturale și educaționale care au drept scop dezvoltarea personalităților lor.” *BPTD, Principiul 6*

“1. În fiecare instituție penitenciară trebuie să existe un program educațional cuprinzător care să ofere posibilitate tuturor deținuților să realizeze cel puțin unele din nevoile și aspirațiile lor individuale.

2. Prioritate se va da deținuților care nu otiu să citească și să numere și care nu au beneficiat de o educație primară sau profesională.

4. În cadrul regimului penitenciar, statutul educației nu trebuie să fie mai prejos decât cel al muncii și deținuții care urmează studiile nu trebuie dezavantajați financiar sau din alt punct de vedere.” *EPR, Regula 28 (a se vedea de asemenea Regula 28.7)*

“Toți deținuții trebuie să aibă acces la educația, care trebuie să includă obiecte de studiu, educația profesională, activități creative și culturale, educația fizică și sport, educația socială și bibliotecă.” *R(89)12, §1*

“h) Ori de câte ori este posibil, deținuții trebuie să poată să participe la studii în afara instituției;

i) În cazul în care studiile au loc în interiorul închisorii, comunitatea din exterior trebuie să fie implicată cât mai mult posibil.” *Rezoluția 1990/20 a Consiliului Economic și Social al ONU privind educația în instituțiile penitenciare.*

A se vedea de asemenea: *textul Recomandării R(89)12, §1 și al Rezoluției ECOSOC 1990/20; SMR, Regula 82; EPR Regulile 79 la 82, precum și Recomandările UNESCO privind educația în cadrul închisorilor.*

4

Detenția provizorie

“Un program satisfăcător de activități (muncă, educație, sport etc.) are o importanță crucială pentru bunăstarea deținuților. Acest lucru este valabil pentru toate instituțiile, fie pentru deținuții care-^oi execută pedeapsa, fie pentru cei aflați în detenție provizorie. CPT-ul a observat că activitățile în multe instituții de detenție provizorie sunt extrem de limitate. Organizarea unor activități de regim în astfel de instituții, care au o rotație destul de frecventă a persoanelor private de libertate, nu este o problemă directă. În mod clar, nu poate fi vorba de programe de tratament individualizat de tipul celor la care se poate aspira într-o instituție pentru persoanele condamnate. Totu^oi, deținuții nu pot fi lăsați fără activități săptămâni întregi, posibil luni de-a rândul, închi^oi în celulele lor, indiferent de faptul cât de bune ar putea fi condițiile din interiorul celulelor. CPT-ul consideră că tendința trebuie să fie ca în instituțiile de detenție provizorie deținuții să-^oi poată petrece o parte rezonabilă din timp (8 ore sau mai mult) în afara celulelor, fiind angajați în diverse activități folositoare. Bineînțeles, regimul în închisori ar trebui să fie^oi mai favorabil.” *CPT, GR 2, §47*

Femeile

“Femeile private de libertate trebuie să aibă acces la activități folositoare (muncă, instruire, studii, sport, etc.) în mod egal cu bărbații. (...) Delegațiile Comitetului întâlnesc prea des femei private de

libertate cărora li se propun activități catalogate drept “potrivite” pentru ele (cum ar fi cusutul sau artizanatul), în timp ce deținuților de sex masculin li se propun instruirii de caracter mai mult profesional. Din punctul de vedere al CPT, o asemenea abordare discriminatorie nu poate decât să întărească stereotipurile depășite cu privire la rolul social al femeilor. Mai mult, în anumite împrejurări refuzarea accesului femeilor la anumite activități poate fi calificată drept tratament degradant.” *CPTGR 10, § 25*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-14-a) și IDRCPL, art. 35*.

Minorii

“Fiecare minor de vârsta de °colarizare obligatorie are dreptul la o educație corespunzătoare nevoilor °i abilităților sale, menită să-l pregătească pentru reîntoarcere în societate. O astfel de educație trebuie oferită în afara instituției de deținție, unde există posibilitate în °coli comunitare, °i, în toate cazurile, de către profesori calificați, prin programe integrate în sistemul educațional al țării, astfel încât după eliberare minorii să poată să-°i continue studiile fără dificultate.(...)” *RPJDL, Regula 38*.

“Minorii trecuți de vârsta de °colarizare obligatorie care doresc să-°i continue studiile trebuie să beneficieze de această posibilitate °i să fie încurajați în acest sens °i trebuie luate toate măsurile pentru a le acorda accesul la programe educaționale corespunzătoare.” *RPJDL, Regula 39*.

“Toți deținuții minori și care trebuie să urmeze școlarizarea obligatorie trebuie să aibă acces la o astfel de educație.” *EPR, Regula 35.2*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să verifice ce educație este oferită °i dacă aceasta ocupă un loc prioritar în sistemul penitenciar.

Educația este un element important în pregătirea deținutului pentru

reintegrarea sa în societate și pentru stimularea dezvoltării sale personale. Mai mult, aceasta poate veni ca răspuns la nevoile specifice ale populației penitenciare, precum este învățarea limbii locale sau învățarea deșinșilor să citească, să scrie sau să numere.

Standardele internaționale plasează educația drept unul din elementele de bază în abordarea integrațională a programelor individuale de reabilitare, care pregătesc deșinșii pentru eliberare, potrivit nevoilor și potențialului lor.

În lumina reintegrării în societate și contactului cu lumea exterioară, este un avantaj dacă activitățile educaționale sunt oferite de către membrii comunității (spre exemplu de către școli sau colegii locale, învățători locali). Activitățile educaționale pot avea loc chiar în comunitate. Calificările primite trebuie să fie cele recunoscute în societatea din afara instituției.

Educația trebuie remunerată în același fel ca și munca.

Puncte de referință

- Ce fel de educație este oferită?
- Care este procentul deșinșilor care participă la activitățile educaționale?
- Au toți deșinșii doritori acces la activitățile educaționale?
- Ce statistică este ținută privind accesul deșinșilor la educație și succesele obținute?
- Este educația oferită compatibilă cu scopul acesteia? Sunt activitățile adaptate nevoilor individuale și nevoilor unor anumite categorii de deșinși (spre exemplu, cetățenii străini)?
- Este educația remunerată?
- Sunt implicați în predare sau instruire învățători sau instructori din afara instituției?
- Unde au loc activitățile educaționale?
- Care sunt condițiile de acces ale deșinșilor la bibliotecă?

- Dispune biblioteca de cărți în diferite limbi vorbite de deținuți?
 - Au femeile acces la aceeași calitate a educației și în aceleași condiții ca și bărbații aflați în detenție?
 - Sunt oportunitățile educaționale ale deținuților comparabile cu cele disponibile în lumea exterioară?
 - Este accesul la educație acordat într-un mod echitabil și nediscriminatoriu?
-

EXERCITIILE ÎN AER LIBER

Standarde

“1. Toți deținuții care nu sunt angajați în muncă în aer liber trebuie să beneficieze zilnic de cel puțin o oră de exerciții în aer liber, dacă timpul de afară permite acest lucru.

2. În timpul exercițiilor în aer liber, deținuții tineri și alți deținuți care au vârstă și condiție fizică corespunzătoare trebuie să beneficieze de antrenament fizic și activități recreative. În acest scop trebuie oferite spații, instalații și echipament.” *SMR, Regula 21*

“1. Fiecare deținut trebuie să beneficieze de acces zilnic la cel puțin o oră de exerciții în aer liber, dacă timpul de afară permite acest lucru.” *EPR, Regula 27.1 (a se vedea de asemenea Regula 27.2)*

“O mențiune specială trebuie făcută cu privire la exercițiile în aer liber. Obligația de a acorda zilnic deținuților cel puțin o oră de exerciții în aer liber este recunoscută pe larg ca o garanție fundamentală (este preferabil ca aceasta să facă parte dintr-un program mai larg de activități). CPT-ul dorește să sublinieze că tuturor deținuților fără excepție (inclusiv celor aflați în carcere) trebuie să li se ofere posibilitatea să facă zilnic exerciții în aer liber. Este evident că dotările pentru exerciții în aer liber trebuie să fie rezonabil de spațioase și să ofere, ori de câte ori este posibil, un adăpost în cazul unui timp nefavorabil.” *CPT, GR 2, §48*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-11 și IDRCPDL, art. 33.*

Minorii

“Fiecare minor trebuie să beneficieze zilnic de exerciții în aer liber, dacă timpul de afară permite acest lucru, în cadrul căroră trebuie oferite instruiți corespunzătoare pentru pregătirea lor fizică. Pentru aceste

activități trebuie acordate spațiu, instalații și echipament. (...)”
RPJDL, Regula 47.

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor vor dori să discute cu deținuții și personalul ca să verifice dacă toți deținuții, fără excepție, beneficiază zilnic de cel puțin o oră de activități fizice. Totuși, timpul petrecut în afara celulei sau dormitoarelor nu trebuie să fie limitat la această perioadă, în special dacă detenția durează mai mult de câteva zile.

În timpul exercițiilor, deținuții trebuie să dispună de acces la spații relativ mari și în mod ideal ar trebui să poată vedea vegetația și urmări creșterea naturală a acesteia. Curțile mici îngrădite – care nu sunt altceva decât niște celule fără acoperiș – nu satisfac obligația de a oferi deținuților oportunitatea de a face mișcare în aer liber.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să dispună de posibilitatea de a urmări exercițiile în aer liber, să viziteze locul prevăzut pentru aceste exerciții și să observe ce activități sunt disponibile deținuților în timpul plimbărilor în aer liber.

Puncte de referință

- Este respectată regula de acordare a cel puțin unei ore pe zi de exerciții fizice în aer liber pentru toți deținuții?
- Care este mărimea și tipul spațiului oferit pentru exerciții?
- În timpul alocat pentru exerciții în aer liber, ce activități pot practica deținuții (sport, plimbare?)
- Care este timpul total petrecut în afara celulei?
- În cazul în care timpul petrecut în afara celulei sau dormitorului este limitat ca durată, ce motive oferă personalul pentru astfel de restricții:

- regimul de detenție excesiv de represiv,

- infrastructura de securitate necorespunzătoare,
 - personal insuficient,
 - spațiul și arhitectura disponibilă,
 - restricții de scurtă durată din cauza unor anumite evenimente,
 - altele.
-

ACTIVITĂȚILE RECREATIVE ȘI CULTURALE

Standarde

“Activitățile recreative și culturale trebuie acordate în toate instituțiile în beneficiul sănătății psihice și fizice a deținuților.” *SMR, Regula 78* (a se vedea de asemenea Regula 82.)

“Persoanele private de libertate trebuie să fie în drept să obțină, în limitele resurselor disponibile dacă sunt acordate din resurse publice, cantități rezonabile de materiale educaționale, culturale și informaționale, cu condiția de asigurare a securității și bunei ordini în locul de detenție.” *BPP, Principiul 28*

„Fiecare instituție trebuie să dispună de o bibliotecă deschisă pentru toate categoriile de persoane private de libertate; aceasta trebuie să fie aprovizionată în mod corespunzător cu cărți recreative și instructive, iar persoanele private de libertate trebuie încurajate să le citească.” *SMR, Regula 40* (a se vedea de asemenea *EPR Regula 28.5 și 28.6*)

“3. Activitățile bine organizate îndreptate spre promovarea condiției fizice, acordarea de exerciții și oportunități recreative adecvate trebuie să formeze o parte integrantă a regimului de detenție.”

6. Deținuții trebuie să beneficieze de activități recreative care să includă sportul, jocurile, activitățile culturale, hobby și alte îndeletniciri, și, în măsura posibilității, trebuie să le poată organiza.

7. Deținuții trebuie să poată să se asocieze împreună în timpul exercițiilor și pentru a lua parte la activitățile recreative. *EPR, Regula 27* (a se vedea de asemenea Regula 27.4 și 27.5)

Minorii

“Structura și atmosfera în locurile de detenție pentru minori trebuie

să corespundă scopului de reabilitare, cu respectarea necesităților minorilor pentru intimitate, stimulare senzorială, oportunități de asociere cu persoanele de vârsta lor și participare la sport, exerciții fizice și alte activități din timpul liber. (...)” *RPJDL, Regula 32*

“Fiecare minor trebuie să dispună zilnic de timp liber suplimentar, o parte din care trebuie dedicat, dacă minorul dorește, dezvoltării abilităților meșteșugărești și abilităților în domeniul artei. Instituția penitenciară trebuie să asigure fiecărui minor posibilitatea să participe în programe de educație fizică. Educația fizică și terapia curativă trebuie oferite sub supravegherea medicului tuturor minorilor care au nevoie de aceasta.” *RPJDL, Regula 47.*

Comentarii

Persoanele private de libertate au nevoie de activități recreative ca și cei din societate. Sportul în mod deosebit poate contribui la bunăstarea persoanelor private de libertate, deoarece acesta le permite să-și consume energia fizică. Prin intermediul sportului, ei pot de asemenea să-și dezvolte relații bune cu celelalte persoane private de libertate sau cu personalul instituției. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să monitorizeze efortul autorităților instituției de a oferi deținuților activități recreative, care pot contribui la sporirea sentimentului lor de satisfacție și respect de sine. Este important de a cunoaște care încăperi sunt disponibile și dacă acestea sunt utilizate pe deplin în folosul deținuților.

Puncte de referință

- Ce activități sportive sunt disponibile pentru deținuți, cât de des și care este durata acestora?
- Ce alte activități, inclusiv activități culturale, sunt oferite?
- Dacă activitățile și timpul alocat pentru acestea sunt limitate, cum instituția motivează aceasta și care credeți că sunt

motivele reale?

- Există în instituție o bibliotecă? Care sunt condițiile de acces la aceasta? Are biblioteca cărți în limbi străine vorbite de deținuți?
 - Există în instituție o cameră sau un spațiu prevăzut pentru activități recreative? Ce fel de activități recreative sunt disponibile?
 - Sunt aceste activități disponibile tuturor deținuților în mod egal și este accesul la aceste activități oferit în mod echitabil, transparent și nediscriminatoriu?
-

RELIGIA

Standarde

“1. Dacă instituția are un număr suficient de deținuți de aceeași religie, trebuie numit sau aprobat un reprezentant calificat al acestei religii. Dacă numărul deținuților o justifică și condițiile permit, reprezentantul trebuie numit sau aprobat cu normă întreagă.

2. Reprezentantul calificat numit sau aprobat potrivit paragrafului 1 trebuie să aibă posibilitatea de a organiza servicii regulate și vizite pastorale confidențiale deținuților din religia sa la ore corespunzătoare.

3. Nici unui deținut nu i se poate refuza accesul la un reprezentant calificat indiferent de apartenența lui religioasă. Pe de altă parte, dacă deținutul refuză vizita reprezentantului, opinia acestuia trebuie respectată.” *SMR, Regula 41*

“În măsura posibilităților, fiecare deținut trebuie să aibă posibilitatea de a practica religia sa prin participarea la serviciile organizate în cadrul instituției și posibilitatea de a deține cărți și literatura care se referă la religia lor.” *SMR, Regula 42*

“De fiecare dată când condițiile locale permit, este preferabil să fie respectate convingerile religioase și principiile culturale ale grupului la care aparțin deținuții.” *BPTD, Principiul 3*

“1. Libertatea de opinie, conștiință și religie trebuie respectată.

2. În măsura posibilităților, regimul penitenciar trebuie organizat în așa fel încât să permită deținuților să-și practice religia și să-și urmeze convingerile, să fie vizitați în condiții private de reprezentanți ai cultului lor și să dețină cărți și literatura care se referă la religia lor.

3. Deținuții nu pot fi obligați să practice o religie sau anumite convingeri, să participe la serviciile și întâlnirile religioase, să ia parte la practicile religioase sau să accepte vizita reprezentantului oricărui

cult.” *EPR, Regula 29*

A se vedea de asemenea *ACPRA-11 și IDRCPDL art. 43.*

Comentarii

Libertatea religiei este un drept fundamental al omului și deținuții trebuie să poată exercita acest drept, inclusiv dreptul colectiv de a participa la serviciile religioase. Aceasta nu este însă o obligație. Deținuții care nu împărtășesc nici o convingere religioasă și care nu doresc să practice religia, nu trebuie obligați să o facă sau să fie tratați în mod discriminatoriu.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să se asigure că dreptul de a practica o religie nu este limitat doar pentru membrii religiei majoritare sau de stat și că drepturile grupurilor minoritare nu sunt uitate.

Deținuții trebuie să aibă acces la vizite din partea reprezentanților religioși, iar astfel de contacte trebuie să fie private, sau cel puțin să nu poată fi auzite de colaboratorii instituției penitenciare.

Puncte de referință

- Care sunt criteriile de numire a unui reprezentant religios la locul de detenție (spre exemplu, să fie un număr minim de credincioși)?
- Ce religii sunt reprezentate de către slujitorii numiți sau de serviciile sau întrunirile organizate? Corespund acestea religiilor practicate de toți deținuții?
- Sunt impuse condiții deținuților pentru a avea acces la reprezentanții religioși?
- Când (inclusiv cât de frecvent) și unde sunt organizate serviciile religioase? Este totul aranjat și pregătit pentru a permite tuturor doritorilor să participe? Care este numărul mediu al participanților?

- Sunt luate măsurile necesare pentru a permite deținuților să respecte practicile religioase cu privire la mâncare, îmbrăcăminte, igienă și timp de rugăciune personală?
-

MUNCA

Standarde

“Trebuie create condiții pentru a asigura deținuții cu munca remunerată, care va facilita reintegrarea lor pe piața de muncă a țării și le va permite să contribuie la susținerea sa financiară proprie și a familiilor lor” *BPTP, Principiul 8*

“1. Munca în locul de detenție nu trebuie să aibă un caracter chinuitor.

2. Toate persoanele private de libertate în baza unei sentințe trebuie să lucreze dacă au o condiție fizică și psihică corespunzătoare, confirmată de un medic.

3. Deținuții trebuie să beneficieze de posibilități suficiente de muncă folositoare, astfel ca toți deținuții să fie implicați activ în muncă cu norma întreagă.

4. În măsura posibilității, munca trebuie să fie de o aºa natură încât să permită deținuților să mențină sau să sporească abilitățile lor de a-ºi asigura un trai decent după eliberarea sa.

5. Instruirea profesională în profesii folositoare trebuie acordată tuturor deținuților care pot beneficia de această instruire și mai ales deținuților tineri.

6. În limitele compatibile cu profesia aleasă și cu posibilitățile administrației instituției și ale disciplinei, deținuții trebuie să poată să aleagă tipul de muncă pe care doresc să-l îndeplinească.” *SMR, Regula 71*

“1. Munca în penitenciar trebuie considerată drept un element pozitiv al regimului penitenciar și nu trebuie folosită în nici un caz în calitate de pedeapsă.

2. Autoritățile penitenciare trebuie să ofere deținuților posibilități suficiente de muncă folositoare.

4. În măsura posibilității, munca trebuie să fie de o a^o natură încât să permită deținuților să-și mențină sau să-și sporească capacitatea de a câștiga un trai decent după eliberare.” *EPR Regula 26 (a se vedea de asemenea Regula 26.4 la 26.9)*

“Nimeni nu va fi impus să îndeplinească o muncă forțată sau obligatorie.” *ICCPR, Articolul 8.3 (a)*.

4 “1. Organizarea și metodele de muncă în locurile de detenție trebuie să fie cât mai similare cu cele din afara instituției, astfel încât să ajute la pregătirea deținuților pentru condițiile de viață profesională normală.

2. Interesul deținuților și instruirea lor profesională nu trebuie subordonată scopului de a face un profit financiar din munca lor în cadrul instituției.” *SMR, Regula 72 (expunere similară în EPR Regula 72)*

“1. Orele maxime de muncă zilnică și săptămânală ale deținuților trebuie stabilite prin lege sau prin decizii administrative, luând în considerație reguli sau obiceiuri locale în privința angajării muncitorilor liberi.

2. Orele astfel stabilite trebuie să permită o zi liberă pe săptămână și timp suficient pentru educație și alte activități obligatorii care fac parte din tratamentul sau reabilitarea deținuților.” *SMR, Regula 75 (expunere similară în EPR Regula 26.15 și 26.16; a se vedea de asemenea EPR Regula 26.13 și 26.14)*

„1. Trebuie să existe un sistem echitabil de remunerare a muncii deținuților. În cadrul sistemului, deținuții trebuie să poată cheltui cel puțin o parte din câștigul lor pe articolele aprobate pentru folosința lor personală și să trimită o parte din câștig familiei lor.

Sistemul trebuie de asemenea să prevadă ca o parte din câștig să fie pus de o parte de către administrație ca să reprezinte un fond de economii care să fie transmis deținutului la eliberarea sa din detenție”.

SMR, Regula 76 (expunere similară în *EPR Regula 26.10, 26.11 și 26.12*)

A se vedea de asemenea *SMR, Regulile 73, 74, ACPR, A-15 și IDRCPDL, art. 34 para. 1.*

Minorii

“În temeiul articolului 10, paragraful 3, delicvenții minori trebuie (...) să beneficieze de un tratament corespunzător vârstei și statutului lor juridic în ceea ce privește condițiile lor de detenție, cum ar fi programul de muncă mai scurt (...) cu scopul de a contribui la îndreptarea și reabilitarea lor.” *GC 21, para. 13*

“Luând în considerație alegerea profesională și cerințele administrației instituției, minorii trebuie să poată alege singuri tipul de muncă pe care doresc să îl îndeplinească.” *RPJDL, Regula 43.*

“Ori de câte ori este posibil, minorii trebuie să poată îndeplini o muncă remunerată, dacă este posibil în cadrul comunității lor locale, care trebuie să fie acordată suplimentar la instruirea lor profesională menită să sporească posibilitățile lor de a găsi un serviciu potrivit la întoarcerea în comunitățile lor. Tipul de muncă îndeplinit trebuie să ofere minorilor o instruire corespunzătoare care să le fie folosită la eliberarea lor. Organizarea muncii și metodele de muncă din cadrul locului de detenție trebuie să fie cât mai asemănătoare celor din cadrul comunității, astfel încât să pregătească minorii pentru condițiile unei vieți profesionale obișnuite.” *RPJDL, Regula 45*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să se asigure că prioritate pentru administrația instituției este instruirea și nu exploatarea forței de muncă din închisoare pentru realizarea unui profit.

Standardele în privința muncii deținuților au drept scop garantarea pentru fiecare deținut a posibilității de angajare în activități folositoare și remunerate, fără ca aceștia – pe de altă parte – să fie exploatați în calitate de forță de muncă ieftină.

Munca regulată și folositoare este privită drept un element esențial în pregătirea deținuților pentru reintegrare în societate și pentru angajare la locul de muncă din afara închisorii. În vederea reintegrării lor, deținuții trebuie să poată obține abilități care să sporească posibilitatea lor de a-și găsi o ocupație legală în viitor. Instruiri de sporire a abilităților profesionale adaptate la cerințele pieței de muncă vor juca un rol major în acest sens.

Persoanele private de libertate potrivit unei sentințe pot fi obligate să muncească doar în baza unor anumite condiții. Munca obligatorie sau forțată este interzisă, însă nu orice muncă obligatorie îndeplinită de către deținuți se include în această categorie.

În unele țări, munca grea continuă să fie impusă în calitate de pedeapsă de către instanțele judecătorești, ceea ce încalcă prevederile Convenției OIM privind munca forțată.

Persoanele aflate în detenție provizorie nu pot fi impuse să muncească, însă în cazul în care doresc, lor trebuie să li se ofere această posibilitate. Trebuie să muncească doar deținuții care sunt capabili să muncească. În cazul în care un deținut-muncitor se îmbolnăvește, medicul trebuie să-l examineze și dacă este necesar să-i elibereze un certificat medical pentru a-i asigura că nu-și va pierde salariul.

Femeile private de libertate trebuie să beneficieze de oportunități egale de muncă care să le permită să-și câștige traiul la eliberarea lor; femeile nu trebuie limitate doar la activități de felul cusutului și artizanatului.

Cele mai importante condiții sunt:

- Munca nu trebuie să aibă un caracter de pedeapsă;
- Munca trebuie remunerată (în unele țări deținuții beneficiază

de mic^o orarea sentinței lor pentru fiecare zi de lucru);

- Orele de muncă nu trebuie să depășească orele de muncă obișnuite din societatea exterioară;
- La locul de munca trebuie aplicate standarde naționale de sănătate și securitate.

Puncte de referință

- Care sunt posibilitățile de muncă în locul de detenție și cum acestea se compară cu munca din afara instituției?
 - Există posibilități de a munci în afara locului de detenție (în special pentru tinerii și persoanele care se apropie de data eliberării)?
 - În cazul în care nu există locuri de muncă suficiente pentru toți deținuții, cum se selectează cei cărora li se oferă munca? Este procesul de repartizare a muncii echitabil, transparent și nediscriminatoriu?
 - Ce fel de instruire profesională este oferită?
 - Este munca voluntară?
 - Care sunt condițiile de muncă și cum acestea se compară cu condițiile de muncă din afara instituției?
 - Sunt ocrotite drepturile celor care lucrează în afara locului de detenție?
 - Sunt veniturile obținute împărțite între persoana privată de libertate, autoritățile locului de detenție și statul? Dacă da, cum ele se împart și sunt aceste criterii transparente?
 - Ce posibilități are deținutul să cheltuiască și să pună la o parte venitul său?
-

Lectura suplimentară

Andrew Coyle, Administrarea închisorilor din perspectiva drepturilor omului, 2003. (Capitolul 7: Activități constructive și reintegrarea socială; Capitolul 8: Contactele cu lumea exterioară, pag. 83-104)

RPI, Implementarea standardelor, Londra 2001. (Secțiunea V - Contactele deținuților cu lumea exterioară, pag. 101-115; Secțiunea VI – Programe pentru deținuți, pag. 7-149)

UN HCHR, Drepturile omului și închisorile, Geneva 2003. (Secțiunea 6: Folosind închisorile; Secțiunea 7: Contactele deținuților cu lumea exterioară, pag. 76-102)

Peter Sutton, (ed.) Educația de bază în închisori: Raportul final, publicația comună a Națiunilor Unite / Institutului UNESCO pentru Educație (UIE).

SERVICIILE MEDICALE

Sănătatea fizică și psihică a deținuților este deosebit de importantă, deoarece închisoarea îi privează de posibilitatea de a se îngriji singuri de sănătatea lor și acest fapt poate avea un efect negativ asupra sănătății fizice și psihice a deținuților. Autoritățile instituțiilor de detenție își asumă responsabilitatea de a asigura deținuților o sănătate satisfăcătoare, condiții sănătoase de viață și lucruri în îngrijire medicală corespunzătoare. Asistența medicală acordată în închisoare trebuie să fie echivalentă cu cea disponibilă în afara locului de detenție.

Mecanismul de efectuare a vizitelor trebuie să atragă o atenție deosebită existenței consimțământului și asigurării confidențialității. Este esențial ca între pacient și medic să existe o relație bazată pe încredere. Mai mult ca atât, regulile internaționale prevăd că o persoană deținută nu poate fi subiectul unor experimente medicale care ar putea să-i afecteze integritatea fizică sau psihică.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să fie la curent cu cele mai importante probleme de sănătate cu care se confruntă deținuții în țara sau regiunea lor. Acestea pot include: tuberculoza, HIV/SIDA și narcomania. Trebuie să existe programe speciale pentru persoanele bolnave, precum și sisteme de referință la eliberare.

Serviciile medicale

- Accesul la asistenta medicala
- Asistenta medicala speciala pentru femei (si copii)
- Asistenta medicala speciala pentru detinutii alienati mintal
- Personalul medical

ACCESUL LA ASISTENȚĂ MEDICALĂ

Standarde

„Medicul trebuie să consulte °i să examineze fiecare deținut cât de repede posibil după admiterea acestuia în instituție °i după aceasta să-l examineze la necesitate cu scopul de a descoperi boli fizice sau psihice °i a lua toate măsurile necesare; a separa deținuți bănuți de boli infecțioase sau contagioase; a depista defectele fizice sau psihice care ar putea dăuna procesului de reabilitare °i a determina capacitatea fizică de lucru a fiecărui deținut.” *SMR, Regula 24*

5

“Medicul are datoria să îngrijească de sănătatea tuturor deținuților aflați sub supravegherea sa.” *EPR Regula 39*

“1. Medicul sau asistenta medicală calificată subordonată medicului trebuie să-i consulte °i să-i examineze pe toți deținuții cât de repede posibil după admiterea lor în instituție, în afara cazului când în mod vădit acest lucru nu este necesar.

2. Medicul sau asistenta medicală calificată subordonată medicului trebuie să examineze deținuții la eliberare când există o solicitare în acest sens, °i în alte cazuri la necesitate.” *EPR, Regula 42 (a se vedea de asemenea Regula 42.3)*

“Persoana privată de libertate trebuie să beneficieze de o examinare medicală corespunzătoare cât de repede posibil după admiterea sa în izolator sau închisoare °i după aceasta trebuie să beneficieze de asistență medicală °i tratament, la necesitate. Asistența medicală °i tratamentul trebuie acordate gratuit.” *BPP, Principiul 24*

“La admiterea în instituție toți deținuții trebuie, fără întârziere, să fie consultați de un membru al serviciului de asistență medicală. În rapoartele sale de până acum, CPT-ul a recomandat ca fiecare deținut nou venit să fie consultat de un medic °i, dacă este necesar, examinat fizic cât de repede posibil după admiterea sa în instituție. Trebuie de

menționat că în unele țări examinarea medicală la sosire se face de o asistentă medicală calificată subordonată medicului. Această practică are ca efect utilizarea mai eficientă a resurselor disponibile.

De asemenea, ar fi binevenit ca la sosire fiecare deținut să primească o broșură care să conțină informații despre existența și funcționarea serviciului de asistență medicală și regulile elementare de igienă.” *CPT, GR3, § 33*

2. Deținuții bolnavi care au nevoie de un tratament specializat trebuie transferați la instituții specializate sau la spitale civile. În cazul în care instituția dispune de utilitățile spitalicești, echipamentul, mobilierul și obiectele farmaceutice ale acestora trebuie să fie corespunzătoare asistenței medicale și tratamentului deținuților bolnavi și trebuie să existe o echipă de medici calificați.

3. Fiecare deținut trebuie să beneficieze de acces la serviciile unui dentist calificat.” *SMR, Regula 22*

”1. Medicul trebuie să se îngrijească de sănătatea fizică și psihică a deținuților și să examineze zilnic pe toți deținuții bolnavi, pe toți cei care acuză probleme de sănătate și toți cei care se află sub supravegherea acestuia. *SMR, Regula 25* (a se vedea de asemenea *EPR, Regula 43.1*)

”Reprezentanții organelor de drept trebuie să asigure ocrotirea sănătății persoanelor aflate în detenția lor și, în special, să ia măsuri imediate pentru a acorda asistență medicală la necesitate.” *Codul deontologic al funcționarilor din cadrul organelor de drept, articolul 6.*

”În timpul detenției provizorii, deținuții trebuie să beneficieze oricând de acces la un medic, indiferent de regimul de detenție la care sunt supuși (în ceea ce privește accesul la medic al deținuților aflați în încarcerare solitară, a se vedea paragraful 56 din cel de-al 2-lea Raport General: *CPT/Inf (92) 3*). Serviciul de asistență medicală trebuie

organizat astfel încât să permită răspunderea imediată la solicitările deținuților de a consulta un medic.

Deținuții trebuie să poată apela în mod confidențial la serviciile de asistență medicală, de exemplu prin intermediul unui mesaj trimis în plic închis. Personalul închisorii nu trebuie să verifice solicitările de consultare a medicului.” *CPT, GR3, § 34*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-4 și IDRCPL, art. 25.*

Comentarii

5

Mecanismul de efectuare a vizitelor trebuie să dispună de informații necesare pentru a putea compara nivelul de asistență medicală acordat în închisoare cu cel „civil”. Calitatea asistenței medicale acordate persoanelor private de libertate trebuie să fie identică cu cea acordată în afara sistemului (principiul de egalitate).

Un deținut nou venit trebuie să fie consultat de un medic sau de o asistentă medicală calificată la admiterea sa în închisoare. O astfel de examinare permite personalului medical să descopere eventuale boli, precum și vătămări care au fost cauzate deținutului în timpul detenției sale în instituția precedentă. Procesul de examinare este de asemenea important în vederea protecției deținuților și personalului împotriva bolilor transmisibile.

Accesul la un medic trebuie să fie acordat tuturor deținuților fără întârzieri inutile (dacă nu este o urgență, timp de o zi). Condițiile de examinare a deținuților trebuie să respecte demnitatea lor. Prin urmare, consultația medicului trebuie să aibă loc fără martori sau cel puțin la o distanță la care personalul închisorii și alți deținuți să nu poată auzi. Personalul locului de detenție trebuie să acorde deținutului accesul la medic fără a-l întreba despre motivele pentru care solicită o consultație.

Deținuții care solicită un tratament specializat trebuie să beneficieze de acces la un astfel de tratament, fie prin intermediul consultației unui medic specialist din cadrul locului de detenție, fie prin

transferul la un asemenea specialist. Fiecare loc de detenție trebuie să dispună de proceduri speciale de evacuare urgentă la spital.

Refuzul accesului la tratamentul medical poate constitui o maltratare.

Deținuții nu trebuie să plătească pentru serviciile de asistență medicală.

Dacă echipa de efectuare a vizitelor nu include un medic calificat, membrii echipei trebuie să solicite informații generale despre starea de sănătate a persoanelor private de libertate: bolile cele mai răspândite, bolile transmisibile și contagioase, cazuri de deces. Ei trebuie de asemenea să examineze sistemul de acces al deținuților la asistența medicală.

Puncte de referință

- Care sunt problemele medicale predominante?
 - Are închisoarea o strategie pentru soluționarea acestora?
 - Este inclusă închisoarea în strategiile naționale pentru combaterea tuberculozei, HIV/SIDA și altor maladii?
 - Unde și în ce condiții au loc consultațiile medicului?
 - Cât de ușor pot persoanele private de libertate să obțină acces la serviciile medicale (cât timp ei trebuie să aștepte consultația medicului, a unui specialist din afara instituției)?
 - la cererea lor proprie: care este procedura?
 - prin personalul medical: cât de des ei vizitează instituția?
 - prin personalul de gardă: care sunt procedurile?
 - Este personalul medical de serviciu 24 de ore?
 - Există un set de proceduri pentru evacuarea medicală de urgență în timpul zilei/noptii?
 - Cum este organizat accesul la psiholog?
 - Există plângeri privind unele practici discriminatorii în ceea ce privește acordarea accesului la medic sau administrarea tratamentului?
-

Medicamentele

- Cât de adecvată este depozitarea (spre exemplu, la temperaturi joase) medicamentelor?
 - Care este procedura de achiziționare a medicamentelor?
 - Cum se exercită controlul asupra depozitării medicamentelor?
-

PERSONALUL MEDICAL

Standarde

“1. Medicul trebuie să îngrijească de sănătatea fizică și psihică a deținuților și să examineze zilnic pe toți deținuții bolnavi, pe toți cei care acuză probleme de sănătate și care se află sub supravegherea lui.

2. Medicul trebuie să raporteze directorului fiecare caz în care consideră că sănătatea fizică sau psihică a deținutului a fost sau va fi afectată serios de aflarea sa prelungită în detenție sau de orice alte condiții de detenție.” *SMR, Regula 25* (a se vedea de asemenea *EPR, Regula 43*)

“1. Fiecare deținut trebuie să beneficieze de acces la serviciile cel puțin a unui medic calificat.

2. Trebuie să fie luate toate măsurile pentru a asigura prezența în orice moment și fără întârziere a unui medic calificat pentru cazurile de urgență.

3. În cazurile în care deținuții nu au acces la un medic cu normă întreagă de lucru, un medic cu jumătate de normă trebuie să viziteze instituția în mod regulat.

4. Fiecare deținut trebuie să beneficieze de acces la un personal bine instruit în domeniul asistenței medicale.

5. Deținuții trebuie să beneficieze de acces la serviciile unui dentist și oftalmolog calificați.” *EPR, Regula 41*

“1. Fiecare instituție trebuie să dispună de serviciile cel puțin a unui medic calificat, care trebuie de asemenea să posede cunoștințe în psihiatrie. Serviciile medicale trebuie oferite în colaborare cu autoritățile în domeniul sănătății din cadrul comunității sau la nivel central. Serviciile medicale trebuie să includă serviciile de psihiatrie în scop diagnostic și, în cazuri necesare, tratamentul anomaliilor psihice.

2. Deținuți bolnavi care au nevoie de un tratament specializat trebuie transferați la instituții specializate sau la spitale civile. În cazul în care instituția dispune de utilitățile spitalicești, echipamentul, mobilierul și obiectele farmaceutice ale acestora trebuie să fie corespunzătoare asistenței medicale și tratamentului deținuților bolnavi și trebuie să existe o echipă de medici calificați.” *SMR, Regula 22* (expunere similară în *EPR, Regula 26*)

“Serviciul de asistență medicală dintr-o închisoare trebuie să ofere cel puțin consultații ambulatorii în mod regulat și tratamentul în caz de urgență (suplimentar la aceasta se poate adăuga o unitate cu paturi de tip spitalicesc). Serviciile unui dentist calificat trebuie să fie disponibile fiecărui deținut. Medicii din închisoare trebuie să aibă posibilitatea să apeleze la serviciile medicilor specialiști.

În ceea ce privește tratamentul de urgență, locul de detenție trebuie să dispună întotdeauna de un medic de serviciu. Mai mult decât atât, în locul de detenție trebuie să fie mereu prezente persoane calificate să acorde primul ajutor. În măsura posibilității aceste persoane trebuie să dispună de o calificare de asistenți medicali.

Tratamentul ambulatoriu trebuie supravegheat de personalul medical; în multe cazuri nu este suficient ca supravegherea medicală să fie lăsată la inițiativa deținutului.” *CPT, GR3, § 35*

“Este o încălcare a deontologiei medicale în cazul în care personalul medical, în special medicii:

(b) aprobă sau participă la aprobarea supunerii persoanelor private de libertate la orice formă de tratament sau pedeapsă care contravine instrumentelor internaționale relevante și care ar putea să afecteze negativ sănătatea lor fizică sau psihică, sau participă la aplicarea unui asemenea tratament sau pedeapsă care contravine instrumentelor internaționale relevante.” *Principiile ONU ale deontologiei medicale cu privire la rolul personalului medical, în special al medicilor, în ocrotirea persoanelor private de libertate împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, Principiul 4.*

“Personalul medical din orice închisoare este potențial un contingent de risc. Datoria lor de a îngriji pacienții (deținuți bolnavi) poate deseori să contravină regulilor de securitate și de administrare a închisorii. Acest lucru poate duce la apariția unor întrebări și alegeri etice dificile. Pentru a garanta independența personalului medical în probleme de asistență medicală, CPT-ul consideră important ca statutul acestui personal să fie cât mai strâns aliniat la cel din comunitatea locală.” *CPT, GR3, § 71*

A se vedea de asemenea *SMR, Regulile 23-25 și IDRCPL, art. 29.*

Comentarii

La examinarea serviciilor de asistență medicală în locurile de detenție, mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să atragă o atenție deosebită asupra rolului personalului medical și independența acestuia în luarea deciziilor medicale. De obicei, ei au următoarele sarcini:

- să asigure ca condițiile generale de detenție să creeze un mediu sănătos, raportând autorităților relevante despre impactul posibil al tratamentului și condițiilor de detenție asupra sănătății;
- să descopere bolile transmisibile și să propună măsuri pentru evitarea răspândirii acestora;
- să asigure accesul deținuților la consultații individuale și tratament;
- să transmită cazurile individuale relevante medicilor specialiști.

Aceste sarcini multiple înseamnă că medicul dintr-o instituție de detenție este atât un medic personal pentru deținuți, cât și un consultant pentru administrația locului de detenție. Aceasta ar putea crea conflicte de interese. Rolul de consultant al administrației închisorii trebuie limitat la oferirea de sfaturi în ceea ce privește îmbunătățirea condițiilor generale și individuale ce țin de sănătate. Sub nici o formă medicul sau asistenta medicală nu trebuie să participe la administrarea pedepsei. Acest lucru vine în contradicție cu etica medicală și interpretarea contemporană a SMR.

La luarea deciziilor medicale, personalul medical trebuie să se bucure de o independență maximă față de autoritățile instituției de detenție. Acest lucru poate fi realizat cel mai eficient dacă personalul medical este integrat în sistemul general național de sănătate și nu depinde de autoritatea responsabilă de locul de detenție.

Personalul medical este obligat să respecte principiul confidențialității.

Competența personalului medical, independența acestuia, etica profesională și calitatea asistenței medicale acordate poate fi evaluată doar de către medici specialiști. Prin urmare, se recomandă ca echipele care efectuează vizite să includă în componența lor sau să dispună de acces la medici calificați.

5

Puncte de referință

- Care este componența echipei medicale (care este numărul de medici, asistente medicale, psihologi, psihiatri, alții)?
 - Dispun ei de calificări profesionale corespunzătoare?
 - Cât de integrați sunt ei în serviciul de sănătate publică, inclusiv în accesul la bunuri, servicii, informații și instruire?
 - Corespund orele lor de lucru cu necesitățile închisorii?
 - Care sunt sarcinile lor?
-

ASISTENȚA MEDICALĂ SPECIALĂ PENTRU FEMEI ȘI COPII

Standarde

“(…) În ceea ce privește femeile private de libertate, pentru ca acest principiu de egalitate să fie respectat, asistența medicală trebuie să fie acordată de medici sau asistenți medicali calificați în probleme de sănătate specifice femeilor, inclusiv în ginecologie. Mai mult, în măsura în care asistența medicală preventivă specifică femeilor există în comunitatea din afara instituției, precum depistarea cancerului mamar și a colului uterin, aceasta trebuie de asemenea oferită femeilor private de libertate.” *CPT, GR 10, §32*

“1. Este necesar ca în instituțiile unde se află femeile private de libertate să existe încăperi speciale pentru acordarea asistenței și tratamentului pre-natal și post-natal. Este necesar ca să fie făcute aranjamente speciale în cazul în care copiii trebuie să se nască într-un spital în afara instituției. În cazul în care copilul se naște în închisoare, acest fapt nu trebuie menționat în certificatul său de naștere.

2. În cazul în care copiilor sugari li se permite să rămână în instituție împreună cu mamele lor, trebuie să fie amenajată o cameră specială pentru copii, care să fie administrată de un personal calificat și în care vor fi plasați copiii atunci când nu se vor afla la îngrijirea mamelor lor.” *SMR, Regula 23 (a se vedea de asemenea EPR, Regula 36)*

„Este evident faptul că copiii nu trebuie să se nască în închisoare și în statele membre ale Consiliului Europei este o practică obișnuită ca la momentul potrivit femeile însărcinate să fie transferate în spitale din exteriorul instituției. Totuși, în unele cazuri, CPT-ul s-a confruntat cu situații în care femeile însărcinate purtau cătușe sau erau legate de un pat sau o altă piesă de mobilier în timpul unui examen ginecologic și/sau la naștere. O astfel de abordare este total inacceptabilă și poate fi calificată drept tratament inuman sau degradant. Trebuie puse în practică alte mijloace de menținere a securității.” *CPT, GR 10, §27.*

A se vedea de asemenea *ACPR, B-2b), c), d) și e)* și *IDRCPDL, art. 20*.

Comentarii

Reprezentanții mecanismelor de efectuare a vizitelor trebuie să fie conștienți de faptul că închisorile deseori nu sunt adaptate nevoilor speciale ale femeilor și această situație afectează atât sănătatea lor fizică cât și psihică. În afara de aceasta, există posibilitatea ca femeile să fi fost abuzate înainte de detenție, inclusiv sexual. În multe țări ele rămân vulnerabile chiar și după detenția lor.

Asistența medicală ginecologică trebuie garantată. Necesitățile femeilor însărcinate și ale mamelor trebuie tratate în mod prioritar.

5

Puncte de referință

- Există un ginecolog în echipa de medici și care sunt orele de lucru ale ginecologului?
- Care sunt condițiile de acces la ginecolog?
- Sunt împlinite nevoile speciale ale femeilor însărcinate?
- Sunt împlinite nevoile speciale ale mamelor cu copii?
- Unde nasc femeile?
- Unde locuiesc copiii mici cu mamele lor private de libertate, au ei acces la medici pediatri?
- Beneficiază femeile de aceleași standarde de asistență medicală ca și bărbații?

ASISTENȚA MEDICALĂ SPECIALĂ PENTRU DEȚINUȚII ALIENAȚI MINTAL

Standarde

“1. Persoanele în privința cărora s-a constatat că sunt alienate mintal nu trebuie ținute în închisori și trebuie luate măsurile necesare pentru transferarea lor cât de repede posibil la instituții psihiatrice.

2. Este necesar ca deținuții care suferă de alte boli sau anomalii psihice să fie examinați și tratați în instituții medicale specializate;

3. În timpul aflării în închisoare, aceste persoane trebuie să se afle sub supravegherea specială a medicului;

4. Serviciul medical sau psihiatric al instituției de detenție trebuie să ofere tratament psihiatric tuturor celorlalți deținuți care au nevoie de un astfel de tratament.” *SMR, Regula 82*

“1. Persoanele care suferă de boli psihice și starea de sănătate psihică a cărora este incompatibilă cu detenția într-o instituție penitenciară, trebuie plasate într-o instituție special desemnată pentru acest scop.” *EPR, Regula 12*

“1. Pentru supravegherea și tratarea deținuților care suferă de dereglări sau anomalii psihice, care nu cad în mod necesar sub incidența Regulii 12, trebuie să fie disponibile închisori sau secții specializate aflate sub supravegherea medicilor.

2. Serviciul medical din cadrul instituției penitenciare trebuie să ofere tratament psihiatric tuturor deținuților care au nevoie de acesta și trebuie să acorde o atenție deosebită prevenirii cazurilor de sinucidere.” *EPR, Regula 47*

“Deținuții care suferă de tulburări psihice severe trebuie să fie plasați și tratați într-un spital echipat în mod adecvat, care trebuie să dispună de un personal bine instruit. Decizia cu privire la admiterea deținutului într-un spital public va fi luată de către medic-psihiatru, cu autorizația prealabilă a autorităților competente.” *R(98)7, alin. 55.*

“Pe de o parte, deseori se afirmă că din punct de vedere etic este bine ca deținuții alienați mintal să fie spitalizați în afara sistemului penitenciar, în instituții din cadrul sistemului sănătății publice. Pe de altă parte, se poate argumenta că dotările psihiatrice în interiorul instituțiilor penitenciare permit asigurarea asistenței medicale în condiții de securitate optimă, și activitățile serviciilor medicale și sociale s-au intensificat în cadrul acestui sistem.” *CPT GR3 § 43.*

A se vedea de asemenea *ACPR, B-5-b), c) și d)* și *IDRCPDL, art. 17.*

Comentarii

5

Raportul deținuților care suferă de boli psihice este de obicei mai înalt decât cel în rândurile populației generale, prin urmare mecanismul de efectuare a vizitelor va trebui să monitorizeze în ce măsură deținuții care suferă de boli psihice beneficiază de tratament și asistență adecvată. Acest tratament trebuie prescris și administrarea lui trebuie supravegheată doar de către medicii psihiatri.

În cazul în care este necesar, asistența medicală trebuie acordată într-o încăpere specializată. Majoritatea standardelor internaționale consideră că spitalele de psihiatrie sunt cele mai potrivite pentru acordarea unor astfel de tratamente specializate și, prin urmare, recomandă transferarea deținuților cu boli psihice serioase la spitalele de psihiatrie.

Pe de altă parte, potrivit celui de-al 3-lea Raport General al CPT, pot să existe de asemenea avantaje în crearea unor unități de psihiatrie specializate în cadrul sistemului penitenciar. CPT speră că acestea vor putea ridica nivelul de profesionalism în tratarea deținuților alienați mintal.

Pentru a aprecia dacă serviciile psihiatrice acordate într-un loc de detenție sunt suficiente, echipa care efectuează vizite va trebui să includă în rândurile sale, cel puțin ocazional, un psihiatru de o înaltă calificare. Dacă un astfel de specialist nu este disponibil, echipa care efectuează vizite trebuie să determine ce politici de asistență psihiatrică

există și dacă aceste politici au fost bine formulate și coordonate cu serviciile corespunzătoare de asistență medicală din afara închisorii.

Un subiect similar, dar totuși diferit, se referă la persoanele aflate în spitalele de psihiatrie în temeiul unor hotărâri judecătorești obligatorii. Unele din mecanismele de efectuare a vizitelor, precum este CPT-ul sau mecanismele create în baza OPCAT, ar putea să includă în mandatul lor monitorizarea condițiilor de detenție a acestei categorii de persoane. Acest manual nu acoperă subiectul respectiv, însă include referințe la literatura corespunzătoare.

Puncte de referință

- Au fost admisi în instituție în ultimele 12 luni deținuți diagnosticați cu boli sau dereglări psihice?
- În cazul unor astfel de diagnoze, ce se întâmplă cu deținutul (de ex., el este transferat la un spital de psihiatrie din afara instituției, la o secție specială din cadrul instituției, sau nu se face nici un transfer special)?
- Cine este responsabil de tratamentul acestor detinuti (psihiatrul, medicul)?
- Cati psihiatri lucreaza in cadrul institutiei, cat de des sunt ei prezenti la serviciu?
- De ce fel de tratament beneficiază deținuții alienați mintal (medical, activități de reabilitare, etc.)?

Lectura suplimentară

RPI, Implementarea standardelor, Londra 2001. (Secțiunea IV - Sănătatea psihică și fizică a deținuților, pag.69-98).

Andrew Coyle, Administrarea închisorilor din perspectiva drepturilor omului, 2003. (Deținuți și asistență medicală, pag.49-58)

RPI, Implementarea standardelor, Londra 2001. (Secțiunea V - Contactele deținuților cu lumea exterioară, pag. 101-115; Secțiunea VI – Programe pentru deținuți, pag. 17-149)

UN HCHR, Drepturile omului în închisorile, Geneva 2003. (Secțiunea 4: Asistența medicală acordată deținuților, pag. 46-63).

Standarde specifice

Cel de-al 3-lea Raport General al CPT despre activități, Serviciile de asistență medicală în închisori, CPT/Inf (93)12 § 30-77.

Cel de-al 10-lea Raport General al CPT despre activități, Femeile private de libertate, CPT/Inf(2000)13, §26-33).

Cel de-al 8-lea Raport General al CPT despre activități, Plasamentul involuntar în instituțiile psihiatrice, CPT/Inf (98)12, §25-58).

Consiliul internațional al serviciilor medicale în cadrul instituțiilor penitenciare, Jurământul Atenei pentru medicii din cadrul închisorilor, 1979. www.icpms.interfree.

Principiile ONU privind protecția persoanelor alienate mintal, 1991.

PERSONALUL

Personalul responsabil de persoanele private de libertate nu trebuie neglijat de către mecanismele de efectuare a vizitelor în procesul de monitorizare a condițiilor de detenție, deoarece acesta determină într-o mare măsură modul în care sunt tratați deținuții. Cheia unui loc de detenție uman constă în calitatea relației dintre personal și deținuții.

Următorii factori joacă un rol important în determinarea calității personalului:

- Organizarea (mărimea personalului, numărul femeilor în cadrul personalului, proporția personalului care este în contact direct cu deținuții, orele și condițiile de lucru)
- Recrutarea și instruirea inițială
- Aptitudinile profesionale și atitudinea
- Condițiile de muncă și statutul
- Specializarea
- Utilizarea forței
- Atitudinea față de gen și diferite culturi
- Directorul

Personalul poate fi grupat în următoarele categorii (de și anumite sfere de responsabilitate pot fi util combinate):

- administrația
- supravegherea internă
- supravegherea/securitatea externă (nu întotdeauna sub autoritatea directă a directorului închisorii)
- personalul medical
- personalul social (responsabil de viața zilnică a unui anumit grup de deținuți)

- personalul responsabil de transport
- personalul responsabil de instruire (educație, activități, munca)
- personalul responsabil de aprovizionări

Măsura în care instituțiile care efectuează vizite sunt împuternicite să monitorizeze problemele personalului variază. Totuși, este important ca membrii acestora să discute cu personalul. Condițiile de detenție ale deținuților sunt de asemenea condițiile de lucru ale personalului și viziunea acestuia cu privire la funcționarea instituției și îmbunătățirile care trebuie introduse sunt extrem de relevante.

Personalul

- Principii generale
 - Instruirea personalului închisorii.
-

PRINCIPII GENERALE

Standarde

„1. Administrația închisorii trebuie să selecteze cu atenție toate categoriile de personal, deoarece administrarea corespunzătoare a acestor instituții depinde de integritatea, umanitatea, capacitatea profesională și compatibilitatea personală a personalului cu munca efectuată.

2. Administrația închisorii trebuie să ajute publicul larg și personalul închisorii să conștientizeze că această muncă reprezintă un serviciu social de o importanță majoră și în acest sens trebuie folosite toate mijloacele corespunzătoare de informare a publicului.

3. Pentru a asigura rezultatele menționate mai sus, personalul trebuie angajat pe o normă întreagă în calitate de ofițeri profesioniști din cadrul sistemului penitenciar și să dețină statutul de funcționar public, cu posibilitatea de a menține această funcție în cazul unui comportament bun, al eficienței și pregătirii fizice bune. Salariile trebuie să fie corespunzătoare, astfel încât să atragă și să mențină în aceste poziții bărbați și femei bine pregătiți; beneficiile și condițiile de muncă trebuie să fie favorabile, având în vedere natura exigentă a lucrului.” *SMR, Regula 46* (a se vedea de asemenea *Regula 54*.)

“Personalul închisorii îndeplinește un serviciu public important și recrutarea, instruirea și condițiile de muncă ale acestuia trebuie să le permită să mențină standarde înalte de îngrijire a deținuților”. *EPR, Regula 8*

“Autoritățile instituțiilor penitenciare trebuie să dea prioritate respectării regulilor cu privire la personal.” *EPR, Regula 73*

“(…) Personalul mixt reprezintă o garanție importantă împotriva relelor tratamente în locurile de detenție. Prezența bărbaților și femeilor

în rândurile personalului poate avea efecte benefice atât din punct de vedere etic, cât și pentru a favoriza condiții normale într-un loc de detenție.” *CPT, GR10, § 23*

“Temelia unui sistem penitenciar uman va fi întotdeauna un personal bine recrutat și instruit, care trebuie cum să adopte o atitudine corespunzătoare în relațiile cu deținuții și care să perceapă munca ca pe o vocație decât o simplă slujbă. Stabilirea unor relații pozitive cu deținuții trebuie să fie recunoscută ca o trăsătură principală a acestei vocații.

Din păcate, CPT-ul constată adesea că relațiile dintre personal și deținuții sunt formale și distante, personalul adoptând o atitudine foarte rigidă față de deținuți și considerând comunicarea verbală cu ei ca un aspect marginal al muncii lor. Următoarele practici frecvent observate de CPT sunt simptomatice pentru o astfel de atitudine: obligarea deținuților să se întoarcă cu fața la perete în timp ce așteaptă ca personalul închisorii să se ocupe de ei sau să treacă vizitatorii, obligarea deținuților să lase capul în jos și să țină mâinile încrucișate la spate în timp ce se deplasează în interiorul instituției, purtarea bastoanelor de către gardieni într-un mod vizibil și chiar provocator. Astfel de practici nu sunt necesare din punct de vedere al securității și nu vor contribui la dezvoltarea relațiilor pozitive dintre personal și deținuți.

Adevăratul profesionalism al personalului penitenciarelor cere ca ei să fie capabili să trateze deținuții într-o manieră decentă și umană, în timp ce să acorde de asemenea atenție problemelor de ordine și securitate. În această privință administrația penitenciarelor trebuie să încurajeze personalul să dea dovadă de o anumită încredere că deținuții sunt pregătiți să se comporte decent. Dezvoltarea relațiilor constructive și pozitive dintre personal și deținuți nu doar va reduce riscul relelor tratamente, dar va intensifica de asemenea controlul și securitatea. Ca urmare, munca personalului va aduce mai multă satisfacție.

Asigurarea relațiilor pozitive între personal și deținuți va depinde la fel în mare măsură de prezența permanentă a unui număr adecvat de personal în diferite zone ale instituției de detenție și în locurile de

activitate ale deținuților. Delegațiile CPT-ului au constatat adesea că aceasta nu este cazul. Efectivele cu un număr redus de personal °i / sau sisteme specifice de prezență a personalului care diminuează posibilitățile de contact direct cu deținuții vor împiedica în mod cert dezvoltarea relațiilor pozitive. Acestea vor genera un mediu care nu va oferi securitatea dorită nici personalului °i nici deținuților.

Trebuie, de asemenea, de notat că atunci când efectivele de personal nu sunt suficiente, poate fi necesar ca personalul să lucreze ore suplimentare pentru a menține un nivel minim de securitate °i programe de activitate în instituție. O astfel de stare de lucruri poate u°or crea situații de stres °i o epuizare profesională prematură a personalului, ceea ce riscă să sporească tensiunea inerentă tuturor mediilor penitenciarului.” *CPT, GR 11, § 26*

A se vedea de asemenea *IDRCPDL, art. 7 para 1.*

Minorii

“Este necesar ca personalul să fie calificat °i să includă un număr suficient de speciali°ti, precum sunt educatorii, instructorii profesioni°ti, consilierii, lucrătorii sociali, psihiatrii °i psihologii. Ace°ti speciali°ti precum °i alt personal specializat trebuie angajați în bază permanentă.(...)” *RPJDL, Regula 81.1*

“Administrația trebuie să asigure o selectare °i recrutare minuțioasă a tuturor gradelor °i tipurilor de personal, deoarece administrarea corespunzătoare a locurilor de detenție depinde de integritatea, bunătatea, abilitatea °i capacitatea lor profesională de a lucra cu minorii, precum °i potrivirea personală cu lucrul efectuat.” *RPJDL, Regula 82.3*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să acorde o atenție

deosebită comportamentului personalului, deoarece rolul acestuia este crucial în crearea atmosferei în locul de detenție. Din acest motiv, este deosebit de important ca personalul să fie recrutat potrivit unor criterii clare, în baza calităților și abilităților lor personale. Forța de muncă trebuie să fie suficientă ca număr, astfel încât să fie asigurată siguranța fizică și să fie create relații umane dintre personal și deținuți. Echilibrul între bărbați și femei în rândurile personalului trebuie să reflecte pe cel din societate.

Condițiile de muncă și statutul personalului influențează direct atitudinea lor față de deținuți. Remunerarea lor, orele de lucru, cariera și oportunitățile de a-și schimba obligațiile de serviciu și de a fi promovat sunt domenii importante care trebuie luate în considerație.

În vederea protecției deținuților, personalul închisorii trebuie să respecte disciplina și să dispună de o structură clară de raportare. Totuși, nu există nici un motiv operațional ca serviciul închisorii să fie o structură militară, cu grade militare.

Comportamentul personalului față de deținuți depinde de instrucțiunile formale și neformale existente. Personalul este influențat de abordarea și comportamentul ierarhiei proprii, de declarațiile politicianilor și de atitudinea cetățenilor față de deținuți. Influența directorului este deosebit de importantă în toate locurile de detenție.

Echipa care efectuează vizite trebuie să monitorizeze îndeaproape calitatea relației între personal și deținuți, care se exprimă prin alegerea vocabularului, tonului vocii, limbajului trupului, precum și răspunsului lor în situații specifice.

Puncte de referință

Echipa care efectuează vizite trebuie să dispună de următoarele informații:

- numărul personalului și raportul proporțional al celor care se află în contact direct cu deținuți;
- criterii de recrutare – nivelul de educație și biografia personală;

- instruire inițială și continuă;
 - salariul mediu;
 - numărul personalului feminin și nivelul lor de autoritate;
 - comportamentul personalului față de deținuți și a deținuților față de personal;
 - relațiile dintre personal și deținuți;
 - atitudinea personalului față de obligațiile de serviciu, deținuți și administrație;
 - accesibilitatea directorului pentru deținuți;
 - frecvența vizitelor directorului în toate încăperile locului de detenție.
-

INSTRUIREA PERSONALULUI

Standarde

“1. Personalul trebuie să corespundă standardelor adecvate de educație și inteligență.

Înainte de preluarea funcției sale, personalul trebuie să beneficieze de un curs de instruire în privința sarcinilor sale generale și specifice și să treacă teste teoretice și practice.

După preluarea funcției și în timpul îndeplinirii acesteia, personalul trebuie să-și mențină și să-și îmbunătățească cunoștințele și capacitatea profesională, prin urmarea unor cursuri de instruire în serviciu, care trebuie organizate cu regularitate.” *SMR, Regula 47*

6

“1. Înainte de preluarea funcției sale, personalul trebuie să beneficieze de un curs de instruire în privința sarcinilor sale generale și specifice și să treacă teste teoretice și practice.

2. Administrația trebuie să asigure ca, în timpul îndeplinirii funcțiilor lor, personalul să-și mențină și să-și îmbunătățească cunoștințele și capacitățile profesionale prin urmarea unor cursuri continue, care trebuie organizate cu regularitate. *EPR, Regula 81* (a se vedea de asemenea Regula 81.3 și 81.4)

“Personalul din organele de drept, personalul medical, ofițerii de poliție și orice alte persoane implicate în detenția sau tratamentul persoanelor supuse vreunei forme de arest, detenție sau încarcerare trebuie să beneficieze de instruire corespunzătoare”. *GC 20, para. 10*

“În final, CPT-ul dorește să sublinieze deosebita importanță pe care o acordă instruirii personalului organelor de drept (aceasta trebuie să includă educația în materia drepturilor omului și de asemenea articolul 10 al Convenției Națiunilor Unite împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante). Nu există o

garanție mai bună împotriva relelor tratamente decât un ofițer de poliție sau un colaborator al instituției penitenciare bine instruit. Ofițerii calificați vor fi în măsură să-și îndeplinească cu succes responsabilitățile fără a recurge la rele tratamente și respectând garanțiile fundamentale asigurate deținuților.” *CPT, GR 2, § 59*

“În acest sens, CPT-ul consideră că aptitudinile de comunicare interpersonală trebuie să fie un factor important în procesul de recrutare a personalului organelor de drept și că, în timpul instruirii, trebuie acordată o atenție deosebită dezvoltării aptitudinilor de comunicare interpersonală, bazate pe respectarea demnității umane. Aceste aptitudini vor permite unui ofițer de poliție sau unui colaborator al instituției penitenciare să dezamorseze o situație care altfel ar putea să degenereze în violență și, în general, vor contribui la atenuarea tensiunilor și ameliorarea calității vieții în comisariatele de poliție și instituțiile penitenciare, în beneficiul tuturor celor implicați.” *CPT, GR 2, § 60*

A se vedea de asemenea *IDRCPDL. art. 7 alin. 2.*

Minorii

“Personalul trebuie să beneficieze de o instruire care să le permită să-și îndeplinească sarcinile eficient, în special de instruire în domeniul psihologiei și bunăstării copilului, standardelor și normelor internaționale în domeniul drepturilor omului și drepturilor copilului, inclusiv aceste Reguli. Personalul trebuie să-și mențină și să-și îmbunătățească nivelul de cunoștințe și capacități profesionale prin urmarea unor cursuri de instruire, care trebuie organizate la intervale corespunzătoare de timp pe parcursul carierei lor.” *RPJDL, Regula 85*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să conștientizeze că

personalul calificat, cu un nivel înalt de instruire, reprezintă temelia unui sistem penal uman și trebuie să se informeze despre instruirea de care a beneficiat personalul și relevanța acesteia. Instruirea trebuie să accentueze valorile etice fundamentale care sunt necesare pentru realizarea sarcinilor de lucru într-un mod uman și doar după aceasta să se concentreze asupra abilităților tehnice necesare (precum sunt securitatea și utilizarea forței). Instruirea trebuie să includă domenii, precum sunt comunicarea interpersonală, prevenirea dezordinii, soluționarea non-violentă a conflictelor și managementul stresului.

De instruire continuă trebuie să beneficieze întregul personal, fără nici o discriminare bazată pe sex, vârsta sau rang.

Personalul trebuie să beneficieze de acces la asistență psihologică, sprijin și posibilitatea de a raporta mai ales după incidentele violente.

Puncte de referință

Care sunt criteriile actuale de recrutare?

- De ce fel de instruire inițială beneficiază persoanele nou recrutate (tip, durata, domeniu, complexitate)? Care sunt posibilitățile pentru a beneficia de o instruire continuă? Sunt aceste posibilități valorificate?
- A beneficiat personalul care lucrează cu categorii speciale de deținuți, spre exemplu minori, de o instruire specială?
- Include instruirea personalului aspecte legate de plângerile, inspecțiile și monitorizările (inclusiv monitorizarea externă de către mecanismele de efectuare a vizitelor)?

Lectura suplimentară

RPI, Implementarea standardelor, Londra 2001. (Secțiunea VII – Personalul închisorilor pag. 151 – 166)

Andrew Coyle, Administrarea închisorilor din perspectiva drepturilor omului, 2003. (Personalul și administrația închisorilor, pag.13- 30)

UN HCHR, Drepturile omului și închisorile, Geneva 2003. (Secțiunea 12, Personalul și administrația închisorilor, pag.162-171)

DETENȚIA PROVIZORIE DE CĂTRE ORGANELE DE POLIȚIE

Unele mecanisme de efectuare a vizitelor vor fi împuternicite să examineze toate locurile de detenție sau doar locurile de detenție ale organelor de poliție. Chiar și mecanismele, mandatul cărora acoperă monitorizarea altor tipuri de detenție, ar putea să primească plângeri privind aplicarea torturii și reținerii de către poliție. Aceasta ar putea fi prima dată când deținuții depun plângeri, deoarece adeseori ei se tem să le depună până la eliberarea lor din detenția poliției. Astfel de plângeri trebuie să fie reflectate obligatoriu în activitățile și rapoartele tuturor mecanismelor care efectuează vizite, indiferent de mandatul lor specific. Dacă există o instituție separată responsabilă de monitorizarea izolatoarelor de poliție sau a activității poliției în general, mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să examineze posibilitatea cooperării cu aceste instituții.

Vizitele efectuate la secțiile de poliție se deosebesc de vizitele la închisori. Contactele cu lumea exterioară sunt de obicei deosebit de limitate; prin urmare deținuții se pot simți mai vulnerabili în discuțiile lor cu membrii delegației. Alte diferențe includ condiții materiale de detenție, care nu sunt prevăzute pentru o detenție îndelungată și prin urmare sunt limitate. Garanțiile oferite deținuților, inclusiv garanțiile procedurale, au o importanță deosebită, iar mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să se asigure că sunt bine informate despre procedurile care trebuie respectate.

Organul care efectuează vizitele trebuie să fie bine informat despre legislația națională care reglementează durata privării persoanei de libertate de către poliție și rolul judecătorului în autorizarea detenției continue. Privarea de libertate de către poliție trebuie să fie de o durată scurtă. După această perioadă scurtă (de obicei între 24 și 72 de ore), persoana aflată în detenția poliției trebuie să fie eliberată sau adusă în

fără unui judecător (personal) pentru pronunțarea unei încheieri privind arestarea sau eliberarea sa.

În unele cazuri însă aceste restricții nu sunt limitate și/sau judecătorul poate pronunța încheierea sa fără a vedea deținutul. De obicei în orele imediat după arest riscul relelor tratamente este cel mai mare. Prin urmare, secțiunea: Tratamentul/ Tortura și rele tratamente este deosebit de relevantă acestui tip de detenție.

GARANȚIILE FUNDAMENTALE

Standarde

„Protecția deținuților cere accesul prompt și regulat al medicilor și juriștilor și, când investigarea cauzei o cere și sub o supraveghere corespunzătoare, a membrilor de familie.” *GC 20, alin. 11 în final*

“CPT-ul consideră următoarele trei drepturi ale persoanelor reținute de poliție drept deosebit de importante: dreptul la informarea despre detenția sa a unei persoane terțe la alegerea sa (un membru de familie, un prieten, consulatul), dreptul de acces la un avocat și dreptul de a fi examinat de către un medic ales de persoana reținută (suplimentar la examinarea medicală efectuată de un medic invitat de organele de poliție). În opinia CPT-ului, aceste drepturi constituie trei garanții fundamentale împotriva maltratării deținuților, care trebuie aplicate de la începutul privării de libertate a persoanei, indiferent cum este aceasta numită în sistemul juridic în cauză (arestare etc.).” *CPT, GR2, § 36*

“CPT-ul a subliniat în repetate rânduri că, în conformitate cu experiența sa, perioada imediat următoare privării de libertate este cea în care riscul de intimidare și rele tratamente este cel mai mare. În consecință, posibilitatea pentru persoanele aflate în custodia poliției de a avea acces la un avocat în această perioadă reprezintă o garanție fundamentală împotriva relelor tratamente. Existența acestei posibilități va avea un efect preventiv împotriva celor care intenționează să maltrateze persoanele deținute. Mai mult, un avocat este în poziție să ia măsurile necesare dacă deținuții sunt efectiv maltratați. CPT-ul recunoaște că pentru a proteja interesele legitime ale urmăririi penale efectuate de organele de poliție, poate fi necesar, în mod excepțional, ca accesul deținutului la un avocat ales de el să fie amânat pentru o anumită perioadă. Totuși, aceasta nu trebuie să determine un refuz total în realizarea dreptului de acces la un avocat în

timpul perioadei respective. În asemenea cazuri, poate fi asigurat dreptul de acces la un alt avocat independent.

Dreptul de acces la un avocat trebuie să includă dreptul de a vorbi cu el în condiții de confidențialitate. În principiu, persoana trebuie să beneficieze de un avocat în timpul audierilor efectuate de poliție. În mod normal acest fapt nu trebuie să împiedice poliția să audieze un deținut în cazuri de urgență chiar și în absența unui avocat (care nu poate fi disponibil imediat) și nici să excludă posibilitatea înlocuirii unui avocat care împiedică buna desfășurare a procesului de audieri.

De asemenea, CPT-ul a subliniat că dreptul de acces la un avocat nu trebuie să fie limitat doar persoanelor bănuite de comiterea unei infracțiuni, ci trebuie să se extindă asupra tuturor persoanelor care se află sub obligația legală de a se prezenta sau de a rămâne la secția de poliție, spre exemplu în calitate de “martor”.

Mai mult ca atât, pentru ca dreptul de acces la un avocat să fie pe deplin realizat, trebuie luate măsuri adecvate pentru persoanele care nu și permit să plătească un avocat.” *CPT GR 12, § 41*

“Persoanele din custodia poliției trebuie să se bucure de dreptul recunoscut de acces la un medic. Altfel spus, dacă o persoană solicită un examen medical, medicul trebuie apelat fără întârziere. Colaboratorii de poliție nu trebuie să încerce să filtreze astfel de solicitări. Mai mult, dreptul de acces la un medic trebuie să includă și dreptul de a beneficia, dacă deținutul dorește, de un examen efectuat de un medic la alegerea sa (suplimentar la orice alt examen efectuat de medicul invitat de poliție).

Toate examenele medicale ale persoanelor din custodia poliției trebuie să aibă loc fără ca ele să poată fi auzite de reprezentanții organelor de drept și, cu excepția cazului în care medicul solicită, fără ca să poată fi văzute de organele de drept.

De asemenea, este important ca persoanele din custodia poliției puse în libertate și care nu au ajuns în fața unui judecător să aibă dreptul de a solicita în mod direct un examen /certificat al unui medic legist cu

drept de semnătură.” *CPT GR 12, §42*

“Dreptul unei persoane din custodia poliției de a informa o persoană apropiată sau o persoană terță despre situația sa trebuie garantat, în principiu, chiar de la începutul detenției. În mod evident, CPT-ul recunoaște că exercitarea acestui drept poate fi supusă unor anumite excepții, menite să protejeze interesele legitime ale urmăririi penale desfășurate de organele de poliție. Totuși, astfel de excepții trebuie clar definite și strict limitate în timp, iar recurgerea la astfel de excepții trebuie să fie însoțită de garanții adecvate (spre exemplu, orice întârziere în informarea unei persoane apropiate sau a unei persoane terțe trebuie consemnată în scris împreună cu motivele care au dus la aceasta și supusă aprobării unui funcționar superior din organele de poliție care nu are nici o legătură cu acest caz sau a unui procuror).” *CPT GR 12, § 43*

“Persoana privată de libertate de către poliție trebuie să beneficieze de dreptul de a informa o persoană la alegerea sa despre faptul privării sale de libertate, de dreptul la asistență juridică și la o examinare medicală, când este posibil, de către un medic la alegerea sa.” *Codul European deontologic al poliției, 2001, art. 57*

A se vedea de asemenea *ACPR, A-17-b) și B-1 h) și g)*, și *IDRCPL, art. 36 alin. 1.*

Minorii

A se vedea *IDRCPL, art. 36 alin. 4.*

Comentarii

Persoanele reținute se află în cea mai vulnerabilă situație și riscul ca persoanele responsabile de îngrijirea și detenția lor să facă abuz de putere este cel mai mare în primele ore după reținerea lor. Prin urmare,

este important ca dreptul poliției de a reține temporar persoanele să fie însoțit de garanții corespunzătoare. CPT a identificat următoarele garanții care sunt deosebit de importante începând cu prima perioadă a privării de libertate:

- informarea unei persoane terțe;
- acces la un avocat;
- acces la un medic.

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să pună următoarele întrebări:

Puncte de referință

- A avut posibilitate persoana reținută să-și informeze familia sau o persoană terță?
 - A avut el/ea contacte cu un avocat?
 - A fost el/ea examinat de un medic?
 - A fost respectată perioada maximă de reținere a unei persoane stabilită de lege?
 - A fost adusă persoana reținută înaintea unui judecător (personal)?
 - A depus persoana reținută plângeri privind actele de tortură și care a fost reacția?
 - Sunt bărbații și femeile deținute separat? Sunt minorii și adulții deținuți separat?
 - Există vreo protecție împotriva altor persoane private de libertate care ar putea să reprezinte o amenințare pentru persoana reținută?
 - Sunt ofițerii identificați responsabili de lucru cu minorii și femeile?
-

REGISTRELE

Standarde

“CPT-ul consideră că protecția fundamentală oferită persoanelor aflate în custodia poliției ar fi consolidată (și munca ofițerilor de poliție ar fi ușurată) dacă pentru fiecare deținut ar exista un registru cuprinzător al detenției, în care să fie înregistrate toate aspectele privind custodia sa și măsurile luate în privința sa (când a fost persoana privată de libertate și temeiurile pentru această măsură, când a fost informată despre drepturile sale, dacă există pe corpul persoanei semne de vătămare, dacă persoana suferă de boli psihice etc., când a fost persoana vizitată și contactată de rude, consulat și avocat, când i s-a oferit hrana, când a fost audiată, când a fost transferată sau eliberată etc.). Pentru diferite scopuri (spre exemplu: pentru obiectele aflate în posesia persoanei, pentru faptul informării persoanei despre drepturile sale, pentru faptul invocării drepturilor sau renunțări la acestea) trebuie obținută semnătura deținutului și, dacă este necesar, absența semnăturii trebuie explicată. Mai mult, avocatul deținutului trebuie să beneficieze de acces la un astfel de dosar.” CPT, GR 2, § 40

Comentarii

Înregistrarea reprezintă o garanție esențială, deoarece ea lasă o urmă scrisă a informației importante privind tratamentul persoanei și procedurile urmate. Există diferite tipuri de informații care trebuie înregistrate și acestea de obicei se conțin în diferite registre. Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să fie familiarizate cu registrele și capabile să identifice locul unde documentele au fost completate în mod neadecvat. Informația cheie include numele persoanei reținute, temeiul reținerii, durata reținerii, audierea, transferul și transmiterea informației unor persoane terțe. Este important de investigat dacă persoana a avut posibilitatea să conteste decizia aflându-se încă în detenție și dacă da, în ce mod această informație a fost înregistrată.

Puncte de referință

- Este înregistrată următoarea informație: data când persoana a fost reținută, când a fost audiată, când a fost transferată sau eliberată; când o persoană terță a fost informată; când și cum a fost informată persoana despre drepturile sale; când a fost examinată de un medic; vizitată de un avocat sau o altă persoană terță; dacă i-a fost oferită hrană; ce fel de hrană și când?
 - Este informația înregistrată într-un mod sistematic și riguros?
 - Potrivit înregistrărilor, a fost respectată durata maximă de detenție?
 - Au fost înregistrate vătămări fizice sau plângeri privind aplicarea torturii sau altor rele tratamente?
-

PROCESUL DE AUDIERE

Standarde

„1. Durata audierii unei persoane private de libertate ^oi a intervalelor între audieri, precum ^oi identitatea persoanelor care au efectuat audierile ^oi a celorlalte persoane prezente, trebuie înregistrată ^oi certificată într-o formă prevăzută de lege.

2. Persoanele private de libertate, sau avocatul acestora când este prevăzut de lege, trebuie să beneficieze de acces la informația descrisă în paragraful 1 al acestui principiu.” *BPP, Principiul 23*

“În ceea ce privește procesul de audiere, CPT-ul consideră că trebuie să existe un set de reguli sau principii clare privind modul de efectuare a audierii de organele de poliție. Acestea ar trebui să facă referire, printre altele, la următoarele probleme: informarea deținutului despre identitatea (numele sau ^oi numărul) celor prezenți la audiere, durata admisibilă a audierii, perioadele de odihnă între audieri ^oi pauzele pe parcursul procesului de audiere, locurile în care persoanele ar putea fi audiate, dacă deținutului i se va solicita să stea în picioare în timpul audierii, audierea persoanelor aflate sub influența drogurilor, alcoolului etc. Trebuie făcute înregistrări sistematice a orei la care începe ^oi sfârșește audierea, a oricărei solicitări făcute de deținut în timpul audierii ^oi a persoanelor prezente la fiecare audiere.

CPT-ul subliniază că înregistrarea electronică a audierilor efectuate de poliție reprezintă o altă garanție utilă împotriva relexor tratamentelor asupra deținuturilor (constituind ^oi un avantaj semnificativ pentru poliție).” *CPT, GR2, §39*

“Înregistrarea electronică (audio ^oi/sau video) a declarațiilor făcute în timpul audierilor efectuate de poliție reprezintă pentru deținuturi o garanție suplimentară importantă împotriva relexor tratamentelor. CPT-ul notează cu satisfacție că introducerea unor astfel de sisteme este luată în considerare într-un număr din ce în ce mai mare de țări. Aceste

sisteme pot furniza o înregistrare completă și autentică a procesului de audiere, înlesnindu-se astfel foarte mult investigarea oricăror declarații privind relele tratamente. Aceasta este atât în interesul persoanelor care au fost maltratate de poliție cât și al ofițerilor de poliție care se confruntă cu declarațiile nefondate privind aplicarea relelor tratamente fizice sau a presiunilor psihologice. Înregistrarea electronică a audierilor efectuate de poliție reduce, de asemenea, posibilitatea pentru persoanele implicate de a nega în mod fals ceea ce declaraseră.” *CPT, GR12, § 36*

7 “Audierea persoanelor bănuite de comiterea unor infracțiuni reprezintă o activitate specializată care necesită o pregătire specială pentru a putea fi implementată într-o manieră satisfăcătoare. Înainte de toate, obiectivul unei audieri trebuie să fie clar explicat: scopul trebuie să fie acela de a obține informații exacte și de încredere pentru a descoperi adevărul despre problemele investigate și nu de a obține o confesiune de la cineva deja bănuț, de către persoanele care efectuează audierea, de comiterea infracțiunii. În afară de o pregătire adecvată, elaborarea unui cod deontologic cu privire la audierea persoanelor bănuite va facilita considerabil respectarea de către organele de drept a acestui obiectiv.” *CPT, GR12, §34*

“Trebuie de notat că revizuirea în mod sistematic a regulilor, instrucțiunilor, metodelor și practicilor de audiere, precum și reglementarea procesului de reținere și tratamentului persoanelor supuse vreunei forme de arest, detenție sau privațiune de libertate este o metodă eficientă de prevenire a cauzelor de tortură și maltratare.” *GC 20, alin. 11*

“Pentru a garanta protecția eficientă a persoanelor deținute (...), timpul și locul tuturor audierilor, precum și numele tuturor celor prezenți trebuie să fie înregistrate, iar această informație trebuie să fie de asemenea accesibilă în scopurile procedurilor judiciare sau administrative.” *GC 20 alin.11*

“Trebuie stabilite niște instrucțiuni clare privind efectuarea corespunzătoare a audierilor efectuate de către poliție și integritatea acestora (...). Ofițerii de poliție trebuie, în special, să asigure audieri echitabile în cadrul cărora persoana audiată să cunoască motivele audierii precum și alte informații relevante. Trebuie păstrată o înregistrare sistematică a audierilor efectuate de poliție.” *Codul European deontologic al poliției, § 50*

Comentarii

Audierea reprezintă un moment critic când deținutul este deosebit de vulnerabil la rele tratamente sau tortură. În sistemele unde se efectuează urmărirea penală, unde accentul se pune mai mult pe recunoaștere decât pe acumularea sânguincioasă de probe, riscul ca ofițerii de poliție să recurgă la rele tratamente sau tortură este deosebit de înalt. Acest risc este sporit acolo unde promovarea ofițerilor de poliție se face în baza numărului de persoane condamnate.

Atunci când echipa care efectuează vizite se întâlnește cu deținuții care au trecut prin procesul de audieri sau trec prin acest proces, membrii acesteia trebuie să fie conștienți că operează într-o situație deosebită. Membrii trebuie să fie sensibili față de starea emoțională a deținutului și securitatea acestuia. Este deosebit de important de stabilit un echilibru între dorința echipei de a acumula informații și nevoile și frica deținutului.

Atunci când persoana reținută de poliție dorește să facă declarații în adresa mecanismului de efectuare a vizitelor despre abuzul fizic sau verbal la care a fost supusă (fiind conștientă de toate riscurile cu care s-ar putea confrunta), vizitatorii trebuie să acumuleze informații „neutre” despre audierile efectuate, care ar putea fi utile pentru a confirma (sau a nega) orice declarații, precum este timpul, durata și locul unde a avut loc audierea și numele sau aspectul fizic al celor prezenți.

Puncte de referință

- Pretinde persoana că a fost supusă violenței fizice?
- În timpul arestării? În timpul audierilor?
- A suferit persoana sau suferă el/ea de violența psihologică: abuz, amenințări?
- Care au fost circumstanțele audierilor?
- Este menționat în registru numele persoanei care a efectuat audierea, durata audierii, pauzele?

(a se vedea de asemenea: Capitolul IV, Tratatment/Tortura și rele tratamente)

INFORMAREA

Standarde

“Orice persoană arestată trebuie să fie informată la momentul arestării sale despre motivele arestării și despre orice învinuire adusă la adresa sa.” *BPP, Principiul 10*

“Orice persoană, la momentul arestării sale și la momentul începerii perioadei de detenție sau imediat după aceasta, trebuie să obțină de la autoritatea responsabilă de arestarea sau detenția sa, informații și explicații privind drepturile sale și modul în care ea poate beneficia de aceste drepturi.” *BPP, Principiul 13*

“Drepturile persoanelor private de libertate nu vor avea nici o valoare dacă nu vor fi cunoscute de către deținuți. În consecință, este imperativ ca persoanele reținute de poliție să fie în mod expres și fără întârziere informate cu privire la drepturile lor, într-o limbă pe care o înțeleg. Pentru a asigura aceasta, persoanele aflate în detenția poliției trebuie să primească, de la începutul detenției, un formular care într-o manieră simplă să explice aceste drepturi. Mai mult, persoanele în cauză vor trebui să semneze o declarație care să ateste că au fost bine informate despre drepturile lor.” *CPT, GR12, § 44*

“În măsura posibilității și în conformitate cu legislația națională, poliția trebuie să informeze prompt persoanele private de libertate despre motivele privării lor de libertate și despre învinuirile ce le-au fost aduse, și trebuie, de asemenea, să informeze fără întârziere persoanele private de libertate despre procedura aplicabilă în cauza lor.” *Codul European deontologic al poliției, § 55*

Comentarii

Mecanismele de efectuare a vizitelor trebuie să țină seama de informațiile

are nevoie să primească fiecare persoană arestată ȳi să monitorizeze dacȳ ei o primesc. Deȳinuȳii trebuie sȳ fie informaȳi despre motivele arestȳrii lor. De asemenea, ei au dreptul sȳ fie informaȳi despre drepturile lor (spre exemplu de a contacta o persoanȳ terȳȳ, un avocat etc.). Aceastȳ informaȳie trebuie transmisȳ ȳntr-o limbȳ pe care ei o ȳnȳeleg, fie ȳn scris ȳn baza unui formular, fie oral dacȳ persoana este analfabetȳ.

Puncte de referinȳȳ

- A fost persoana informatȳ prompt despre motivele arestȳrii sale?
 - A fost persoana informatȳ despre drepturile sale? Oral? ȳn scris?
 - ȳntr-o limbȳ pe care o ȳnȳeleg? A fost traducerea asiguratȳ?
 - Cum sunt trataȳi deȳinuȳii vulnerabili?
-

CONDIȚIILE MATERIALE

Standarde

“Toate celulele din izolatoarele de poliție trebuie să fie curate și de o mărime rezonabilă având în vedere numărul persoanelor care pot fi plasate în ele, acestea trebuie de asemenea să beneficieze de o iluminare adecvată (suficientă pentru a citi în afara orelor de somn), de preferință celulele trebuie să beneficieze de lumina de zi. Mai mult, celulele trebuie să fie amenajate astfel încât să ofere condiții de odihnă (de exemplu un scaun sau o banchetă fixă), iar persoanele obligate să petreacă noaptea în detenție trebuie să dispună de o saltea și o pătură curată. Persoanele din detenția poliției trebuie să beneficieze de acces la toalete curate, în condiții decente și să dispună de posibilități adecvate pentru a se spăla. Ele trebuie să aibă permanent acces la apă potabilă și să primească alimente la momente adecvate, inclusiv o masă completă cel puțin o dată pe zi (adică, ceva mai substanțial decât un sandwich). Persoanele care se află în detenția poliției o perioadă de 24 ore sau mai mult trebuie, în măsura posibilității, să dispună zilnic de acces la exerciții în aer liber.” *CPT, GR12, § 47*

“Întrebarea referitoare la dimensiunea rezonabilă a unei celule din izolatoarele de poliție (sau a unui alt tip de încăpere pentru deținut/prizonier) este dificilă. Când se face o asemenea analiză trebuie luată în considerație mai mulți factori. În orice caz, delegațiile CPT-ului consideră că sunt necesare a fi elaborate principii generale în acest domeniu. Următoarele dimensiuni (care reprezintă un nivel dorit și nu un standard minim) sunt utilizate în prezent pentru celulele din izolatoarele de poliție pentru o singură persoană care se află acolo mai mult de câteva ore: 7 m² având cel puțin 2 m între pereți și 2,5 m între podea și tavan.” *CPT, GR 2, §43*

“Poliția trebuie să asigure securitatea, sănătatea și igiena, precum și alimentarea corespunzătoare a tuturor persoanelor aflate în detenția

sa. Celulele din izolatoarele de poliție trebuie să fie de mărimi rezonabile, să dispună de iluminare și aerisire adecvată și să fie echipate cu mijloacele corespunzătoare pentru odihnă”. *Codul European deontologic al poliției, articolul 56*

Comentarii

Detenția în poliție este, în principiu, de durată relativ scurtă, în consecință, condițiile de detenție sunt elementare. Totuși, izolatoarele din subordinea organelor de poliție trebuie să dispună de lumină de zi și aerisire și o temperatură corespunzătoare climei și anotimpului. Dacă persoanele trebuie să stea în izolator peste noapte, acesta trebuie să fie dotat cu o saltea și pături. Accesul la toaletă nu trebuie să fie limitat. Totuși, mecanismul de efectuare a vizitelor trebuie să fie conștient că aceste utilități sunt uneori folosite perioade mai îndelungate de timp și deseori sunt necorespunzătoare în acest sens.

Cu cât camera din izolator este mai mică, cu atât mai puțin timp se poate afla acolo. CPT-ul folosește următorul criteriu pentru a aprecia posibilitatea aflării persoanelor în camerele individuale din izolatoarele de poliție o perioadă mai mare de câteva ore: suprafața de 7 metri pătrați (cu 2 metri sau mai mult între pereți și 2.5 metri între podea și tavan).

Puncte de referință

- Care este suprafața celulei, capacitatea ei oficială și numărul de persoane aflate în ea? Este aceasta suprapopulată?
- Au celulele acces la lumina de zi?
- Este temperatura adecvată pentru anotimpul respectiv?
- Dispun celulele de scaune/bănci și saltele?
- A primit persoana hrană? O hrană caldă?
- Are acces persoana la apă potabilă?
- Care sunt condițiile de acces la toalete?

Lectura suplimentară

AI, *Combaterea torturii*, Londra 2003. (capitolul 4 Garanțiile în cadrul detenției în poliție, pag. 89-109)

Standarde specifice

Cel de-al 2-lea Raport General al CPT despre activități, *Detenția în poliție* (CPT/Inf 92) 3, § 36-41

Annexes

- 1 CHESTIONAR
- 2 EXEMPLUL NOTITELOR INTERNE ASUPRA VIZITEI
- 3 PROTOCOLUL OPTIONAL LA CONVENTIA IMPOTRIVA
TORTURII SI A PEDEPSELOR SAU TRATAMENTELOR
INUMANE SAU DEGRADANTE
- 4 LISTA STANDARDELOR RELEVANTE
- 5 LECTURA SUPLIMENTAR
- 6 ADRESE UTILE

Anexa 1

Chestionar

TRATAMENTUL

- Sesizări privind aplicarea torturii și reținerii
- Utilizarea forței sau altor mijloace de constrângere
- Folosirea închisorii solitare

MĂSURILE DE PROTECȚIE

Informarea deținuților

- Informarea la sosire
- Posibilitatea de a informa o persoană terță
- Accesibilitatea regulilor și procedurilor interne

Procedurile și sancțiunile disciplinare

- Descrierea scurtă a procedurii
- Structura autorității disciplinare
- Posibilitățile de contestare, inclusiv prin reprezentare
- Tipurile de sancțiuni și frecvența aplicării acestora (proporționalitatea)
- Examinarea persoanei la arestare de către un medic
- Statistica sancțiunilor pe tip și temei
- Carcere

Procedurile de depunere a plângerilor și inspecțiile

- Existența procedurilor de depunere a plângerilor °i a inspecțiilor
- Independența procedurilor
- Accesibilitatea procedurilor (acces simplificat °i efectiv?)

Separarea categoriilor de deținuți

Registre

CONDIȚIILE MATERIALE

Capacitatea și nivelul de ocupare a încăperilor (la momentul efectuării vizitelor)

- Numărul de deținuți pe categorii
- Procentajul cetățenilor străini
- Separarea pe sex °i vârstă

Celulele (pe secțiuni geografice)

- Mărimea °i nivele de ocupare / numărul mediu efectiv pe celulă
- Condiții materiale: iluminare, aerisire, mobilă, utilitățile sanitare
- Condiții igienice

Regimul alimentar

- Alimentația (calitatea, cantitatea, varietatea, frecvența)
- Regimuri alimentare speciale (din motive medicale, culturale sau religioase)

Igiena personală

- Accesul la dușuri (numărul dușurilor, nivelul de curățenie, starea de reparație, frecvența accesului la duș pentru deținuții care lucrează, pentru ceilalți)
- utilitățile sanitare (în interiorul celulelor, afară, accesul, nivelul de curățenie)
- lenjeria de pat (calitatea, nivelul de curățenie, frecvența schimbării)
- posibilitatea de a spăla hainele

REGIMUL ȘI ACTIVITĂȚILE

Administrarea timpului

- Timpul petrecut zilnic în celulă
- Timpul folosit pentru exerciții zilnice
- Timpul folosit zilnic pentru lucru
- Timpul petrecut zilnic în afara celulei
- Timpul folosit pentru sport în timpul săptămânii
- Timpul folosit pentru alte activități

Activitățile oferite

- Munca: accesul la muncă; tipul de muncă; % de deținuți aflați la muncă; obligația de a munci; remunerarea; asigurarea socială; descrierea încăperilor de lucru
- Educația: accesul la studii, tipurile de studii oferite (educația elementară, liceu, studii vocaționale, universitare), frecvența cursurilor, organizatorii cursurilor, învățătorii/instructorii, % deținuților care învață, descrierea sălilor de studii

- Timpul liber: tipuri de activități în timpul liber, accesul la aceste activități, descrierea încăperilor pentru petrecerea timpului liber și a unităților de sport; biblioteca
- Activități religioase: reprezentanți ai diferitor religii (religiile reprezentate, condițiile de acces; frecvența și durata vizitelor); serviciile religioase (accesul, încăperile); oportunitatea de a respecta practicile religioase, precum sunt spălarea și regimul alimentar.

Contactele cu lumea exterioară

- Vizitele: accesul, frecvența, condițiile de efectuare a vizitelor, durata și regularitatea vizitelor, vizitele efectuate de rude/copii/soți, descrierea camerelor unde se desfășoară vizitele
- Corespondența și transmiterea pachetelor: frecvența, cenzura
- Conversațiile telefonice: frecvența, condiții, cetățenii străini

SERVICIILE MEDICALE

Accesul la asistența medicală

- Examinarea de către un medic la sosirea în instituție
- Procedura de acces la asistența medicală
- Spitalul: numărul de paturi, echipament, medicamente
- Numărul de deținuți care primesc tratament

Personalul medical

- Numărul și disponibilitatea medicilor, asistentelor medicale, psihiatrilor și psihologilor, a altui personal

PERSONALUL ÎNCHISORII

- Numărul personalului (pe categorii)
- Relația între gardieni și deținuți; relația între administrația și deținuți
- Instruirea personalului (inițială și continuă)

A n e x a 2

Exemplul notițelor interne asupra vizitei

INFORMAȚII GENERALE DESPRE INSTITUȚIE

- Denumirea instituției:
- Tipul instituției:
- Adresa:

AUTORITĂȚILE INSTITUȚIEI

- numele persoanei responsabile de locul de detenție:
- numele adjunctului sau adjuncților:

INFORMAȚII GENERALE DESPRE VIZITĂ

- data efectuării vizitei:
- tipul °i/sau scopul vizitei:
- data vizitei anterioare:
- numele membrilor echipei de efectuare a vizitei:

INFORMAȚII DESPRE INSTITUȚIE

Capacitatea instituției

- capacitatea administrativă:
- capacitatea medie:
- numărul persoanelor private de libertate la prima zi de efectuare a vizitei (pe categorii/sex/naționalitate):

- procentul deținuților străini:
- originea deținuților străini:
- distribuția deținuților pe criterii de sex:
- deținuți minori:
- deținuți vârstnici:

Structura instituției

- descrierea instituției (numărul clădirilor, vechimea, statutul, nivelul de întreținere al acestora, condiții de securitate):
- descrierea celulelor și utilităților obișnuite:

INFORMAȚII DESPRE VIZITA

Discuția de la începutul vizitei - chestiunile discutate

Aspecte ale detenției și recomandările

- potrivit persoanelor private de libertate:
- potrivit directorului și personalului:
- potrivit faptelor observate de către echipa de efectuare a vizitelor:

Discuția de la sfârșitul vizitei

- chestiunile discutate:
- răspunsurile primite:

Acțiunile ce trebuie întreprinse

- pe termen scurt:
- pe termen mediu:

Contactele înregistrate:**Frecvența efectuării vizitelor:****Chestiunile ce trebuie verificate la efectuarea următoarei vizite:**

Anexa 3 Protocolul optional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

Preambul

Statele-părți la prezentul protocol,

reafirmând faptul că tortura și pedepsele sau tratamentele inumane sau degradante sunt interzise și constituie încălcări grave ale drepturilor omului,

cu convingerea că este în continuare necesară luarea de măsuri pentru a realiza scopurile convenției împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (denumită în continuare convenția) și a consolida protecția persoanelor private de libertate, împotriva torturii și a tratamentelor sau pedepselor inumane sau degradante,

reamintind că articolele 2 și 16 din convenție obligă pe fiecare stat-parte să ia măsuri efective în vederea prevenirii actelor de tortură și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante pe orice teritoriu aflat în raza proprie de competență teritorială,

recunoscând faptul că statele sunt primele care răspund de punerea în practică a acelor articole, că consolidarea protecției oferite persoanelor private de libertate și respectarea integrală a drepturilor omului față de acestea este o responsabilitate comună a tuturor și că organele internaționale de implementare completează și consolidează măsurile luate la nivel național,

reamintind că prevenirea efectivă a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante presupune educare și o combinație de diverse măsuri legislative, administrative, judiciare și de altă natură,

reamintind de asemenea că conferința mondială privind drepturile

omului a declarat ferm că eforturile de eradicare a torturii ar trebui să se concentreze mai întâi asupra prevenirii și a solicitat adoptarea unui protocol opțional la convenție, menit să stabilească un sistem preventiv de vizite regulate la locurile de detenție,

având convingerea că protecția persoanelor private de libertate, împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante poate fi consolidată prin mijloace nejudiciare de natură preventivă, bazate pe vizitele regulate la locurile de detenție,

Au convenit după cum urmează:

PARTEA I - PRINCIPII GENERALE

Articolul 1

obiectivul prezentului protocol este stabilirea unui sistem de vizite regulate întreprinse de către organe independente internaționale și naționale la locurile în care persoanele sunt private de libertate, în vederea prevenirii torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Articolul 2

1. Prin prezentul protocol se înființează un subcomitet de prevenire a torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, în cadrul comitetului împotriva torturii (denumit în continuare *subcomitetul de prevenire*), care va avea atribuțiile prevăzute de prezentul protocol.

2. Subcomitetul de prevenire își desfășoară activitatea în cadrul reprezentat de carta națiunilor unite și va fi călăuzit de scopurile și principiile exprimate în aceasta, precum și de normele organizației națiunilor unite referitoare la tratamentul persoanelor private de libertate.

3. În egală măsură, subcomitetul de prevenire va fi călăuzit de principiile confidențialității, imparțialității, non-selectivității,

universalității și obiectivității.

4. Subcomitetul de prevenire și statele-părți cooperează în vederea punerii în aplicare a prezentului protocol.

Articolul 3

Fiecare stat-parte înființează, desemnează sau menține la nivel național unul sau mai multe organe de vizitare pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (denumite în continuare *mecanisme naționale de prevenire*).

Articolul 4

1. Fiecare stat-parte va permite efectuarea vizitelor, în conformitate cu prezentul protocol, de către mecanismele prevăzute la articolele 2 și 3, la orice loc aflat în raza sa de competență teritorială și control și în care persoanele sunt sau ar putea fi private de libertate, fie în baza unui ordin al unei autorități publice sau la cererea acesteia sau cu acordul exprimat sau tacit al acesteia (denumite în continuare *locuri de detenție*). Aceste vizite se întreprind în scopul consolidării, dacă este necesar, a protecției acestor persoane împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

2. În sensul prezentului protocol, privarea de libertate înseamnă orice formă de detenție sau închisoare sau plasarea unei persoane într-un mediu public sau privat de reținere din care nu îi este permis să plece după voia sa, prin ordinul oricărei autorități judiciare, administrative sau de altă natură.

PARTEA II - SUBCOMITETUL DE PREVENIRE

Articolul 5

1. Subcomitetul de prevenire va fi compus din zece membri. După cea de-a cincizecea ratificare sau aderare la prezentul protocol, numărul membrilor subcomitetului de prevenire va crește până la douăzeci și cinci.

2. Membrii subcomitetului de prevenire vor fi aleși din rândul persoanelor cu înalt caracter moral, cu experiență profesională dovedită în domeniul administrării justiției, mai ales în domeniul dreptului penal, administrării penitenciarelor sau a poliției, sau în alte domenii pertinente pentru tratamentul persoanelor private de libertate.

3. La stabilirea componenței subcomitetului de prevenire vor fi avute în vedere distribuția geografică echitabilă și reprezentarea diverselor forme de civilizație și a sistemelor juridice ale statelor-părți.

4. De asemenea, se va lua în considerare și reprezentarea echilibrată din punctul de vedere al sexelor pe baza principiilor egalității și nediscriminării.

5. Subcomitetul de prevenire nu poate avea în componența sa doi membri care sunt cetățeni ai aceluiași stat.

6. Membrii subcomitetului de prevenire își vor desfășura activitatea în calitate de persoane fizice, vor fi independenți și imparțiali și vor sta la dispoziția subcomitetului de prevenire pentru a-l servi în mod eficient.

Articolul 6

1. Fiecare stat-parte poate desemna, în conformitate cu alineatul 2 din prezentul articol, până la doi candidați care posedă calificările și îndeplinesc cerințele prevăzute la articolul 5, asigurând în același timp informații detaliate privind calificările celor desemnați.

2. (a) desemnații trebuie să aibă cetățenia unui stat-parte la prezentul protocol;

(b) cel puțin unul dintre cei doi candidați trebuie să aibă cetățenia statului-parte care l-a desemnat;

(c) nu pot fi desemnați mai mult de doi cetățeni ai unui singur stat-parte;

(d) orice stat-parte este obligat ca, înainte să desemneze un cetățean al altui stat-parte, să solicite și să obțină acordul acelui stat-parte.

3. Cu cel puțin cinci luni înainte de data reuniunii statelor-părți, în cadrul căreia vor avea loc alegerile, secretarul general al națiunilor unite va trimite o scrisoare fiecărui stat-parte, invitându-l să depună desemnările în termen de trei luni. Secretarul general va depune o listă alfabetică a tuturor persoanelor astfel desemnate, specificând statele-părți care le-au desemnat.

Articolul 7

1. Membrii subcomitetului de prevenire vor fi aleși în următorul mod:

(a) în primul rând se va lua în considerare îndeplinirea cerințelor și criteriilor de la articolul 5 din prezentul protocol;

(b) alegerile inițiale vor avea loc nu mai târziu de oase luni de la intrarea în vigoare a prezentului protocol;

(c) statele-părți vor alege prin vot secret membrii subcomitetului de prevenire;

(d) alegerea membrilor subcomitetului de prevenire va avea loc în cadrul reuniunilor bienale ale statelor-părți, convocate de către secretarul general al națiunilor unite. În cadrul acestor reuniuni, la care prezența a două treimi dintre statele-părți va fi considerată cvorum, persoanele alese ca membri ai subcomitetului de prevenire vor fi cele care au obținut cel mai mare număr de voturi și majoritatea absolută a voturilor reprezentanților statelor-părți care sunt prezenți și votează.

2. Dacă, în cadrul procesului de alegere, doi cetățeni ai aceluiași stat-parte au devenit eligibili ca membri ai subcomitetului de prevenire, candidatul care a primit cel mai mare număr de voturi va fi ales ca membru al subcomitetului de prevenire. Dacă cei doi cetățeni au primit același număr de voturi, se aplică următoarea procedură:

(a) dacă numai unul dintre ei a fost desemnat de către statul-parte al cărui cetățean este, acel cetățean va fi ales ca membru al subcomitetului de prevenire;

(b) dacă ambii candidați au fost desemnați de către statul-parte ai

căruia cetățeni sunt, se va desfășura un al doilea vot secret separat pentru a stabili care dintre aceștia va deveni membru;

(c) dacă nici unul dintre cei doi candidați nu a fost desemnat de către statul-parte al căruia cetățean este, se va desfășura un vot secret separat pentru a stabili care candidat va fi membru.

Articolul 8

Dacă un membru al subcomitetului de prevenire decedează sau demisionează sau din orice alt motiv nu își mai poate îndeplini atribuțiile, statul-parte care l-a desemnat va desemna o altă persoană eligibilă care posedă calificările și îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 5, ținând cont de necesitatea existenței unui echilibru adecvat în rândul diverselor domenii de competență. Această persoană va îndeplini funcția de membru până la următoarea reuniune a statelor-părți, sub rezerva aprobării de către majoritatea statelor-părți. Aprobarea se consideră acordată cu excepția cazului în care jumătate sau mai multe dintre statele-părți răspund negativ în termen de oase săptămâni de la momentul când au fost informate de către secretarul general al națiunilor unite despre propunerea de numire.

Articolul 9

Membrii subcomitetului de prevenire vor fi aleși pentru un mandat de patru ani. Ei pot fi realeși o singură dată, dacă sunt desemnați din nou. Mandatele a jumătate dintre membrii aleși în cadrul primelor alegeri vor expira după doi ani; imediat după primele alegeri, numele membrilor respectivi vor fi alese prin tragere la sorți de către președintele reuniunii la care se referă articolul 7, alineatul 1 (d).

Articolul 10

1. Subcomitetul de prevenire își alege biroul pentru o perioadă de doi ani. Membrii biroului pot fi realeși.

2. Subcomitetul de prevenire își stabilește propriile reguli de procedură. Aceste reguli trebuie să prevadă, printre altele, că:

- (a) jumătate plus unu din totalul membrilor constituie cvorumul;
- (b) deciziile subcomitetului de prevenire se iau cu votul majorității membrilor prezenți;
- (c) subcomitetul de prevenire se reunește cu ușile închise.

3. Secretarul general al națiunilor unite convoacă reuniunea inițială a subcomitetului de prevenire. După reuniunea inițială, subcomitetul de prevenire se reunește conform orarului prevăzut de regulile de procedură proprii. Subcomitetul de prevenire și comitetul împotriva torturii se reunesc simultan cel puțin o dată pe an.

PARTEA III - ATRIBUȚIILE SUBCOMITETULUI DE PREVENIRE

Articolul 11

1. Subcomitetul de prevenire va avea următoarele atribuții:

(a) vizitarea locurilor la care se referă articolul 4 și emiterea de recomandări către statele-părți referitor la protecția persoanelor private de libertate, împotriva torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

(b) în ceea ce privește mecanismele naționale de prevenire:

(i) asigură consiliere și asistență statelor-părți, atunci când este necesar, în vederea stabilirii acestor mecanisme;

(ii) menține contactul direct și, dacă este necesar, confidențial, cu mecanismele naționale de prevenire și le oferă pregătire și asistență tehnică pentru a le consolida capacitățile;

(iii) le îndrumă și asistă în cadrul activității de evaluare a necesităților și a mijloacelor necesare de consolidare a protecției persoanelor private de libertate, împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

(iv) face recomandări și observații către statele-părți în vederea consolidării capacității și a atribuțiilor mecanismelor naționale de

prevenire pentru prevenirea torturii și pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

(c) cooperează, pentru prevenirea torturii în general, cu organele și mecanismele competente ale națiunilor unite, precum și cu instituțiile sau organizațiile internaționale, regionale și naționale care activează în domeniul consolidării protecției persoanelor împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.

Articolul 12

pentru a permite subcomitetului de prevenire să își îndeplinească atribuțiile conform prevederilor articolului 11, statele-părți se angajează:

(a) să primească subcomitetul de prevenire pe teritoriul lor și să îi acorde acces la locurile de detenție în sensul articolului 4 din prezentul protocol;

(b) să furnizeze toate informațiile pertinente pe care le solicită subcomitetul de prevenire cu scopul de a evalua necesitățile și măsurile de adoptat pentru consolidarea protecției persoanelor private de libertate, împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

(c) să încurajeze și să faciliteze legăturile dintre subcomitetul de prevenire și mecanismele naționale de prevenire;

(d) să examineze recomandările subcomitetului de prevenire și să dialogheze cu acesta pe tema eventualelor măsuri de punere în aplicare.

Articolul 13

1. Subcomitetul de prevenire stabilește, mai întâi prin tragere la sorți, un program de vizite regulate în statele-părți în vederea îndeplinirii atribuțiilor prevăzute la articolul 11.

2. După consultări, subcomitetul de prevenire notifică programul său statelor-părți, pentru ca acestea să poată neîntârziat să facă aranjamentele practice necesare pentru desfășurarea vizitelor.

3. Vizitele se întreprind de către cel puțin doi membri ai subcomitetului de prevenire. Acești membri pot fi însoțiți, după caz, de către experți cu experiență profesională dovedită și care posedă cunoștințe în domeniile cu care se ocupă prezentul protocol. Acești experți vor fi selectați dintr-un nomenclator al experților întocmit pe baza propunerilor statelor-părți, ale oficiului înaltului comisariat pentru drepturile omului al națiunilor unite și ale centrului națiunilor unite pentru prevenirea criminalității internaționale. La pregătirea nomenclatorului, statele-părți interesate propun nu mai mult de cinci experți naționali. Statul-parte interesat se poate opune includerii în vizită a unui anumit expert, caz în care subcomitetul de prevenire va propune un alt expert.

4. Dacă se consideră că este adecvat, subcomitetul de prevenire poate propune efectuarea unei scurte vizite de urmărire, după vizita propriu-zisă.

Articolul 14

1. Pentru a permite subcomitetului de prevenire să își îndeplinească atribuțiile, statele-părți la prezentul protocol se angajează să îi acorde:

(a) acces nelimitat la toate informațiile referitoare la numărul persoanelor private de libertate în locurile de detenție în sensul articolului 4, precum și la numărul acestor locuri și amplasarea acestora;

(b) acces nelimitat la toate informațiile ce privesc tratamentul aplicat acelor persoane, precum și condițiile de detenție;

(c) sub rezerva alineatului 2 de mai jos, accesul neîngrădit la toate locurile de detenție și la instalațiile și amenajările acestora;

(d) posibilitatea de a avea întrevederi cu persoanele private de libertate, fără martori, fie personal, fie cu un interpret dacă se consideră necesar, precum și cu orice altă persoană despre care subcomitetul de prevenire consideră că poate furniza informații pertinente;

(e) libertatea de a alege locurile pe care dorește să le viziteze și persoanele cu care dorește să aibă întrevederi.

2. Orice obiecție referitoare la vizitarea unui anumit loc de detenție se poate formula numai din motive urgente și imperative ce țin de apărarea națională, siguranța publică, calamități sau tulburări grave la locul de vizitat, care împiedică în mod temporar desfășurarea vizitei. Existența unei stări de urgență declarate nu poate fi invocată de către un stat-parte ca motiv de a obiecta la efectuarea unei vizite.

Articolul 15

Nici o autoritate și nici un funcționar nu va dispune, aplica, permite sau tolera vreo sancțiune împotriva vreunei persoane sau organizații pentru faptul de a fi comunicat subcomitetului de prevenire sau delegaților acestuia orice informație, fie ea adevărată sau falsă, și nici una dintre aceste persoane sau organizații nu poate fi prejudiciată în vreun alt mod.

Articolul 16

1. Subcomitetul de prevenire comunică în mod confidențial recomandările și observațiile sale statului-parte și, dacă este cazul, mecanismului național de prevenire.

2. Subcomitetul de prevenire publică raportul său, împreună cu orice comentarii ale statului-parte interesat, la cererea aceluia stat-parte. Dacă statul-parte face publică o parte din raport, subcomitetul de prevenire poate publica raportul, integral sau parțial. Totuși, nu se pot publica date cu caracter personal fără consimțământul expres al persoanei respective.

3. Subcomitetul de prevenire prezintă un raport public anual referitor la activitățile sale comitetului împotriva torturii.

4. Dacă statul-parte refuză să coopereze cu subcomitetul de prevenire conform articolelor 12 și 14, sau să ia măsuri pentru îmbunătățirea situației în lumina recomandărilor subcomitetului de prevenire, comitetul împotriva torturii poate, la cererea subcomitetului

de prevenire, să decidă, cu majoritatea membrilor, după ce statul-parte a avut posibilitatea de a-^oi exprima opinia, să facă o declarație publică în această privință sau să publice raportul subcomitetului de prevenire.

PARTEA IV - MECANISMELE NAȚIONALE DE PREVENIRE

Articolul 17

Fiecare stat-parte va menține, desemna sau înființa, cel târziu la un an de la intrarea în vigoare a prezentului protocol sau de la ratificarea sau aderarea la acesta, unul sau mai multe mecanisme naționale de prevenire, independente, pentru prevenirea torturii la nivel național. Mecanismele înființate de către unități descentralizate pot fi desemnate ca mecanisme naționale de prevenire în sensul prezentului protocol dacă se conformează prevederilor acestuia.

Articolul 18

1. Statele-părți garantează independența funcțională a mecanismelor naționale de prevenire, precum ^oi independența personalului acestora.

2. Statele-părți iau măsurile necesare pentru a se asigura că experți din cadrul mecanismului național de prevenire au aptitudinile ^oi cunoștințele profesionale necesare. Ele se vor strădui să asigure echilibrul în ceea ce privește reprezentarea sexelor ^oi reprezentarea adecvată a grupurilor etnice ^oi minoritare din țară.

3. Statele-părți se angajează să pună la dispoziție resursele necesare funcționării mecanismelor naționale de prevenire.

4. La înființarea mecanismelor naționale de prevenire, statele-părți iau în considerare principiile referitoare la statutul instituțiilor naționale de promovare ^oi apărare a drepturilor omului.

Articolul 19

Mecanismele naționale de prevenire vor avea cel puțin

următoarele atribuții:

(a) examinarea în mod regulat a tratamentului aplicat persoanelor private de libertate în locurile de detenție în sensul articolului 4, în vederea consolidării, dacă este cazul, a protecției asigurate acestora împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante;

(b) formularea de recomandări către autoritățile competente, în vederea îmbunătățirii tratamentului și condițiilor persoanelor private de libertate și a prevenirii torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, luând în considerare normele pertinente ale națiunilor unite;

(c) formularea de propuneri și observații privind legislația existentă sau proiectele legislative.

Articolul 20

Pentru a permite mecanismelor naționale de prevenire să își îndeplinească atribuțiile, statele-părți la prezentul protocol se angajează să le acorde acestora:

(a) acces la toate informațiile referitoare la numărul persoanelor private de libertate în locurile de detenție în sensul articolului 4, precum și la numărul acestor locuri și amplasarea acestora;

(b) acces la toate informațiile ce privesc tratamentul aplicat acelor persoane, precum și condițiile de detenție;

(c) acces la toate locurile de detenție și la instalațiile și amenajările acestora;

(d) posibilitatea de a avea întrevederi cu persoanele private de libertate, fără martori, fie personal, fie cu un interpret dacă se consideră necesar, precum și cu orice altă persoană despre care mecanismul național de prevenire consideră că poate furniza informații pertinente;

(e) libertatea de a alege locurile pe care doresc să le viziteze și persoanele cu care doresc să aibă întrevederi;

(f) dreptul de a menține legătura cu subcomitetul de prevenire, de a-i trimite acestuia informații și de a se întâlni cu acesta.

Articolul 21

1. Nici o autoritate și nici un funcționar nu va dispune, aplica, permite sau tolera vreo sancțiune împotriva vreunei persoane sau organizații pentru fapta de a fi comunicat mecanismului național de prevenire sau delegaților acestuia orice informație, fie ea adevărată sau falsă și nici una dintre aceste persoane sau organizații nu poate fi prejudiciată în vreun alt mod.

2. Informațiile confidențiale strânse de către mecanismul național de prevenire sunt privilegiate. Datele cu caracter personal nu se pot publica fără consimțământul expres al persoanei respective.

Articolul 22

Autoritățile competente ale statului-parte interesat examinează recomandările mecanismului național de prevenire și dialoghează cu acesta în vederea eventualelor măsuri de punere în aplicare.

Articolul 23

Statele-părți la prezentul protocol se angajează să publice și să disemineze rapoartele anuale ale mecanismelor naționale de prevenire.

PARTEA V - DECLARAȚIA

Articolul 24

1. La momentul ratificării, statele-părți pot face o declarație prin care amână punerea în aplicare a obligațiilor lor prevăzute fie în partea iii, fie în partea iv din prezentul protocol.

2. Această amânare este valabilă pe o perioadă maximă de trei ani. După prezentarea argumentelor de către statul-parte și în urma

consultării cu subcomitetul de prevenire, comitetul împotriva torturii poate prelungi această perioadă cu încă doi ani.

PARTEA VI - PREVEDERI FINANCIARE

Articolul 25

1. Cheltuielile efectuate de subcomitetul de prevenire în legătură cu punerea în aplicare a prezentului protocol se suportă de către națiunile unite.

2. Secretarul general al națiunilor unite asigură personalul și spațiile necesare îndeplinirii efective a atribuțiilor de către subcomitetul de prevenire, conform prevederilor prezentului protocol.

Articolul 26

1. Se înființează un fond special potrivit procedurilor pertinente ale adunării generale, care va fi administrat în conformitate cu reglementările financiare și regulile națiunilor unite, cu scopul de a ajuta la finanțarea punerii în aplicare a recomandărilor subcomitetului de prevenire formulate în urma unei vizite într-un stat-parte, precum și la finanțarea unor programe educaționale ale mecanismelor naționale de prevenire.

2. Fondul special poate fi finanțat din contribuții voluntare făcute de guverne, organizații interguvernamentale sau neguvernamentale și alte entități private sau publice.

Partea VII - prevederi finale

Articolul 27

1. Prezentul protocol este deschis spre semnarea de către orice stat care a semnat convenția.

2. Prezentul protocol este supus ratificării de către oricare stat care

a ratificat sau a aderat la convenție. Instrumentele de ratificare se depun la secretarul general al națiunilor unite.

3. Prezentul protocol este deschis spre aderare de către orice stat care a ratificat sau a aderat la convenție.

4. Aderarea se face prin depunerea la secretarul general al națiunilor unite a instrumentului de aderare.

5. Secretarul general al națiunilor unite aduce la cunoștință tuturor statelor semnatare ale prezentului protocol sau care au aderat la acesta, depunerea fiecărui instrument de ratificare sau aderare.

Articolul 28

1. Prezentul protocol intră în vigoare în cea de-a treizecea zi de după data depunerii la secretarul general al națiunilor unite a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare.

2. Pentru fiecare stat care ratifică prezentul protocol sau aderă la acesta după depunerea la secretarul general al națiunilor unite a celui de-al douăzecilea instrument de ratificare sau aderare, prezentul protocol intră în vigoare în cea de-a treizecea zi de după data depunerii propriului instrument de ratificare sau aderare.

Articolul 29

Prevederile prezentului protocol se aplică tuturor părților statelor federale, fără limitări sau excepții.

Articolul 30

Nu se pot formula rezerve privind prezentul protocol.

Articolul 31

Prevederile prezentului protocol nu afectează obligațiile statelor-părți a°a cum decurg din orice convenție regională care instituie un sistem de vizitare a locurilor de detenție. Subcomitetul de prevenire °i organele înființate în baza acestor convenții regionale sunt încurajate să

se consulte ȳi sȳ coopereze pentru a evita paralelismele ȳi pentru a promova ȳn mod eficient obiectivele prezentului protocol.

Articolul 32

Prevederile prezentului protocol nu afecteazȳ obligaȳiile statelor-pȳrȳi aȳa cum decurg din cele patru convenȳii de la Geneva din 12 august 1949 ȳi din protocoalele adiȳionale la acestea din 8 iunie 1977, ȳi nici posibilitatea oricȳrui stat-parte de a autoriza comitetul internaȳional al crucii roȳii sȳ viziteze locurile de detenȳie ȳn situaȳii care nu sunt prevȳzute de dreptul umanitar internaȳional.

Articolul 33

1. Oricare stat-parte poate denunȳa prezentul protocol ȳn orice moment, prin notificare scrisȳ cȳtre secretarul general al naȳiunilor unite, care informeazȳ ulterior pe toate celelalte state-pȳrȳi la prezentul protocol ȳi la convenȳie. Denunȳarea intrȳ ȳn vigoare dupȳ un an de la data primirii notificȳrii de cȳtre secretarul general.

2. Aceastȳ denunȳare nu produce efectul de a scuti statul-parte de obligaȳiile sale prevȳzute de prezentul protocol ȳn legȳturȳ cu orice act sau situaȳie care poate avea loc ȳnainte de data la care denunȳarea intrȳ ȳn vigoare sau cu acȳiunile pe care subcomitetul de prevenire a decis sau poate decide sȳ le ȳntreprindȳ cu privire la respectivul stat-parte. De asemenea, denunȳarea nu prejudiciazȳ ȳn nici un mod continuarea consideraȳiilor asupra oricȳrei chestiuni luate deja ȳn considerare de cȳtre subcomitetul de prevenire ȳnainte de data la care denunȳarea intrȳ ȳn vigoare.

3. Dupȳ data la care intrȳ ȳn vigoare denunȳarea de cȳtre statul-parte, subcomitetul de prevenire nu poate ȳncepe sȳ ia ȳn considerare nici o chestiune nouȳ legatȳ de acel stat.

Articolul 34

1. Oricare stat-parte la prezentul protocol poate propune o modificare pe care o depune la secretarul general al naȳiunilor unite.

Secretarul general comunică apoi statelor-părți la prezentul protocol modificarea propusă, solicitându-le să îi notifice dacă sunt pentru desfășurarea unei conferințe a statelor-părți în scopul examinării și votului asupra propunerii. În cazul în care, în termen de patru luni de la data acestei comunicări cel puțin o treime dintre statele-părți sunt pentru desfășurarea unei astfel de conferințe, secretarul general convoacă conferința sub auspiciile națiunilor unite. Orice modificare adoptată de către majoritatea de două treimi din statele-părți prezente și care votează la conferință va fi trimisă de către secretarul general al națiunilor unite statelor-părți spre acceptare.

2. O modificare adoptată în conformitate cu alineatul 1 al prezentului articol intră în vigoare atunci când a fost acceptată de către o majoritate de două treimi din statele-părți la prezentul protocol în conformitate cu procesele constituționale ale acestora.

3. După ce intră în vigoare, modificările sunt obligatorii pentru statele-părți care le-au acceptat, iar celelalte state-părți sunt obligate numai de prevederile prezentului protocol și de eventualele modificări anterioare pe care le-au acceptat.

Articolul 35

Membrilor subcomitetului de prevenire și ai mecanismelor naționale de prevenire li se acordă privilegiile și imunitățile necesare pentru a-și exercita atribuțiile în mod independent. Membrilor subcomitetului de prevenire li se acordă privilegiile și imunitățile specificate la secțiunea 22 din convenția privind privilegiile și imunitățile națiunilor unite din 13 februarie 1946, sub rezerva prevederilor secțiunii 23 din respectiva convenție.

Articolul 36

Când vizitează un stat-parte, membrii subcomitetului de prevenire sunt obligați, fără a afecta prevederile și scopurile prezentului protocol și privilegiile și imunitățile de care se bucură:

(a) să respecte legile și reglementările statului vizitat;

(b) să se abțină de la orice acțiune sau activitate incompatibilă cu natura imparțială și internațională a îndatoririlor lor.

Articolul 37

1. Prezentul protocol, ale cărui versiuni în limbile arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă sunt egal autentice, se depune la secretarul general al națiunilor unite.

2. Secretarul general al națiunilor unite transmite tuturor statelor copii certificate ale prezentului protocol.

Anexa 4

LISTA STANDARDELOR RELEVANTE

1. ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE

1.1. Convențiile ONU și instituțiile create în baza tratatelor

A fi găsite la: www.unhchr.ch fi Tratatetele și instituțiile de monitorizare a implementării tratatelor

- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, 1966

Instituția creată în baza tratatului: Comitetul pentru drepturile omului

- Convenția împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane sau degradante, 1984

Instituția creată în baza tratatului: Comitetul împotriva torturii

- Protocolul opțional la Convenția împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, 2002

Informația suplimentară poate fi găsită la: www.apt.ch fi UN & Legal fi Information on the Optional Protocol

- Convenția cu privire la drepturile copilului, 1989

Instituția creată în baza tratatului: Comitetul pentru drepturile copilului

- Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare, 1967

A fi găsită la: www1.umn.edu/humanrts

1.2. Documentele ONU cu caracter facultativ

A fi găsite la: www.unhchr.ch fi Treaties

- Set de Principii privind protecția tuturor persoanelor aflate sub orice formă de arest sau detenție, adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 43/173 din 9 Decembrie 1988
- Principiile fundamentale privind tratamentul deținuților, adoptate prin Rezoluția Adunării Generale 45/111 din 14 decembrie 1990;
- Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 45/113 din 14 decembrie 1990
- Regulile minime standard ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (“Regulile de la Beijing”), adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 40/33 din 29 noiembrie 1985
- Regulile minime standard pentru tratamentul deținuților, aprobate de ECOSOC prin rezoluțiile sale nr. 633 C (XXIV) din 31 iulie 1957 și 2076 (LXII) din 13 mai 1977
- Principiile deontologiei medicale privind rolul personalului medical, în special al medicilor, în protecția persoanelor aflate în detenție sau închisoare împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, adoptate de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 37/194 din 18 decembrie 1982
- Principiile de bază privind utilizarea forței și armelor de foc de către reprezentanții organelor de drept, adoptate la cel de-al 8-ea Congres al Națiunilor Unite pentru prevenirea crimei și tratamentul aplicat delicvenților, Havana, Cuba, 27 august la 7 septembrie 1990
- *Codul deontologic al funcționarilor din cadrul organelor de drept*, adoptat prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 34/169 din 17 decembrie 1979

- Principiile ONU privind protecția persoanelor alienate mintal și îmbunătățirea asistenței în domeniul sănătății mintale, adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU 46/119 din 17 decembrie 1991
- Principiile revizuite ale UNHCR privind criteriile și standardele aplicate detenției solicitanților de azil, 1999
A fi găsită la www.unhcr.ch
- Declarația privind pechezițiile corporale ale deținuților, adoptată la cea de-a 45-a Adunare Medicală Mondială – Budapesta, Ungaria, octombrie 1993
A fi găsită la: www.wma.net/e/policy/b5.htm
- Regulile minime standard ale ONU pentru aplicarea măsurilor non-privative de libertate (regulile de la Tokio), adoptate de către Adunarea Generală prin Rezoluția nr. 45/110, 1990

2. UNIUNEA AFRICANĂ

- Carta Africană pentru drepturile omului și a popoarelor, adoptată de *Organizația pentru Unitatea Africană* la 27 iunie 1981
A fi găsită la: www.africa-union.org fi Official Documents fi Treaties, Conventions & Protocols
- Proiectul Cartei Africane privind drepturile deținuților, adoptat la cea de-a 5-ea Conferință a Țefilor serviciilor de corecție din Africa centrală, de est și de sud, Windhoek Namibia, 4 – 7 septembrie 2001, și discutat la Conferința Pan-africană privind reforma penală și penitenciară din Africa, Ouagadougou, 18 – 20 septembrie 2002, Informații suplimentare disponibile la www.penalreform.org.
- Directive și măsuri pentru interzicerea și prevenirea torturii, a tratamentelor sau pedepselor crude, inumane sau degradante în Africa (Directivele de pe Insula Robben), 2002
A fi găsită la: www.apr.ch fi Africa

- Declarația Kampala privind condițiile de detenție din Africa, adoptată la o conferință cu privire la condițiile de detenție din Africa, 1996.
A fi găsită la: www.penalreform.org/english/pana-declarationkampala.htm

3. ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE

A fi găsită la: www.cidh.oas.org fi Basic Documents

- *Convenția americană pentru drepturile omului* (pactul de la San Jose), adoptată la Conferința specializată inter-americană privind drepturile omului ale Organizației Statelor Americane, San José, Costa Rica, 22 noiembrie 1969
- Declarația americană pentru drepturile și obligațiile omului, adoptată la cea de-a 9-a Conferință internațională a statelor americane, 2 mai 1948
- Convenția inter-americană pentru prevenirea și sancționarea torturii, adoptată în cadrul celei de-a 15-ea sesiuni ordinare a Adunării Generale a Organizației Statelor Americane, Cartagena de India, Columbia, 9 decembrie 1985.
- Proiectul Declarației inter-americane privind drepturile și îngrijirea persoanelor private de libertate, sponsorizat de Guvernul Costa Rica și elaborat de Reforma Penală Internațională în 2001, pentru a fi prezentat Adunării Generale a Organizației Statelor Americane, disponibil la www.penalreform.org

4. CONSILIUL EUROPEI

4.1. Convențiile Consiliului Europei

- Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului, ETS Nr. 005, 1950

A fi găsită la: www.coe.int fi Human Rights

- *Convenția europeană pentru prevenirea torturii* ^oi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante, ETS Nr. 126, 1987
A fi găsită la: www.cpt.coe.int fi Documents fi Reference Documents

Toate standardele CPT pot fi găsite la www.cpt.coe.com

4.2. Documentele Consiliului Europei cu caracter facultativ

A fi găsite la www.coe.int fi Committee of Ministers fi Advanced Search (introduce date and reference)

- Recomandarea R(87)3 Regulile europene pentru instituțiile penitenciare, adoptate de către Comitetul de Mini^otri al CoE la 12 februarie 1987, referin^ă: Rec(87)3
- Recomandarea R(89)12 privind educația în cadrul închisorilor, adoptată de către Comitetul de Mini^otri al CoE la 13 octombrie 1989, referin^ă: Rec(89)12
- Recomandarea R(98)7 privind aspectele deontologice ^oi organizatorice ale asistenței medicale în cadrul închisorilor, adoptată de către Comitetul de Mini^otri al CoE la 8 aprilie 1998, referin^ă: Rec(98)7
- Recomandarea R(80)11 cu privire la detenția provizorie, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 27 iunie 1980, referin^ă: Rec(80)11
- Recomandarea R(82) 16 cu privire la plecarea din închisoare, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 24 septembrie 1982, referin^ă: Rec(82)16
- Recomandarea R(82)17 cu privire la detenția provizorie ^oi tratamentul dețin^uților periculo^oi, adoptată de către Comitetul de

Mini^otri la 24 septembrie 1982, referin^ă: Rec(82)17

- Recomandarea R (84) 12 cu privire la de^linu^și străini, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 21 iunie 1984, referin^ă: Rec(84)12

Recomandarea R(89)14 cu privire la probleme de etică în domeniul infec^{ției} HIV în cadrul serviciilor sociale ^oi de îngrijire, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 24 octombrie 1989, referin^ă: Rec(89)14

- Recomandarea R(92)16 cu privire la regulile europene privind măsurile ^oi sanc^{ți}unile comunitare, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 19 octombrie 1992, referin^ă: Rec(92)16
- Recomandarea R(93)6 cu privire la aspectele penitenciare ^oi criminologice ale controlului bolilor transmisibile, inclusiv HIV/SIDA, ^oi alte probleme legate de sănătate în penitenciare, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 18 octombrie 1993, referin^ă: Rec(93)6
- Recomandarea R(98)7 privind aspectele organizatorice ^oi deontologice ale asisten^{ței} medicale în cadrul închisorilor, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 8 aprilie 1998; referin^ă: Rec(98)7
- Recomandarea R(98)8 privind aspectele organizatorice ^oi deontologice ale asisten^{ței} medicale în cadrul închisorilor, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 8 aprilie 1998, referin^ă: Rec(98)8
- Recomandarea R(99)22 cu privire la suprapopularea în închisori ^oi infla^{ția} popula^{ției} penitenciare, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 30 septembrie 1999, referin^ă: Rec(99)22
- Recomandarea Rec(2001)10 cu privire la Codul European deontologic al poli^{ției}, adoptată de către Comitetul de Mini^otri la 19 septembrie 2001; referin^ă: Rec(2001)10

Anexa 5

LECTURA SUPLIMENTARA

1. PRIVIND MONITORIZAREA LOCURILOR DE DETENȚIE

APT/OSCE-ODHIR, *Monitorizarea locurilor de detenție: ghid practic pentru organizații neguvernamentale*, Geneva, decembrie 2002, disponibil la www.apr.ch în limbile engleză și rusă.

Reforma Penală Internațională, *Monitorizarea condițiilor din închisorile din Europa: Raportul Seminarului European organizat la Marly-le-Roi, Franța, Paris, 1997*.

2. PRIVIND OPCAT

APT, *Protocolul Opțional la Convenția împotriva torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante: Manual pentru prevenire*, Geneva, 2004, disponibil în limba engleză (va urma în limbile franceză, spaniolă și portugheză).

APT, *Implementarea Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva torturii, Instituirea și desemnarea mecanismelor naționale de prevenire*, Geneva, aprilie 2003, disponibil la www.apr.ch în limbile engleză, franceză, spaniolă și rusă.

3. PRIVIND TORTURA

Camille Giffard, *Manualul privind raportarea cazurilor de tortură, documentarea și reacționarea la cazurile de tortură în cadrul sistemului internațional pentru protecția drepturilor omului*, Centrul pentru drepturile omului, Universitatea din Essex, 2000. Disponibilă în limbile arabă, engleză, franceză, spaniolă și rusă.

Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, *Protocolul de la Istambul, Manualul privind investigarea și documentarea eficientă a torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, Seria de instruiți profesionale nr. 7*, New York, Geneva, 2001

Amnesty International, *Combaterea torturii: un manual practic*, Londra, 2003, disponibil la www.amnesty.org în limba engleză.

OSCE/ODIHR, *Prevenirea torturii – un manual pentru personalul OSCE*, Varșovia 1999, disponibil la www.osce.org în limbile engleză și rusă.

4. PRIVIND IMPLEMENTAREA STANDARDELOR ÎN INSTITUȚIILE PENITENCIARE

Andrew Coyle, *Administrarea închisorilor din perspectiva drepturilor omului. Manual pentru personalul închisorilor*. Centrul internațional pentru studii în domeniul penitenciarelor, 2003, disponibil la www.prisonstudies.org în limbile arabă, portugheza braziliană, chineză, engleză, rusă, spaniolă și turcă.

Reforma Penală Internațională, *Implementarea standardelor, manual internațional privind bunele practici în închisori*. Londra, 2001, disponibil în limbile engleză, franceză, rusă și spaniolă, pentru descărcare la www.penalreform.org în limbile engleză și franceză.

Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, *Drepturile omului și închisorile – manual privind instruirea personalului închisorilor în domeniul drepturilor omului*, Seria de instruiți profesionale nr. 9, Geneva, 2003.

Nigel S. Rodley, *Tratamentul deținuților în baza dreptului internațional*, A doua ediție, Oxford, 1999.

Vivien Stern, *Un păcat împotriva viitorului – privare de libertate*

în lume. Penguin Books, 1998

Peter Sutton, (ed.), *Educația de bază în închisori: Raportul Final*, publicația combinată a Națiunilor Unite și a Institutului UNESCO pentru Educație (UIE), versiunea engleză disponibilă gratuit la UIE, versiunea franceză și spaniolă disponibilă pe pagina web a UIE: <http://www.unesco.org/education/uie/online/prifr/prifr.pdf> Others

5. PRIVIND MONITORIZAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN GENERAL

Fundația Helsinki pentru Drepturile Omului, *Monitorizarea drepturilor omului*, Varșovia, 2001.

Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului, *Seria de instruire profesională nr. 7, Manual de instruire privind monitorizarea drepturilor omului*, New York, Geneva, 2001

6. PRIVIND INSTITUȚIILE CARE VIZITEAZĂ LOCURILE DE DETENȚIE

APT, *Vizitarea locurilor de detenție: Practicile și lecțiile învățate de către instituțiile naționale alese, Raportul seminarului*, Geneva, 2004.

APT, *Impactul vizitelor externe la comisariatele de poliție asupra prevenirii torturii și a relelor tratamente, Studiu*, Geneva, 1999.

APT, *Procedurile standard de operare ale mecanismelor internaționale de efectuare a vizitelor la locurile de detenție, Raportul seminarului*, Geneva, 1997.

Comitetul Internațional al Crucii Roșii, *Privat de libertate*, Geneva, 2002.

Malcolm D. Evans și Morgan Rod, *Prevenirea torturii, un studiu asupra Convenției Europene pentru prevenirea torturii și a pedepselor*

sau tratamentelor inumane sau degradante, Oxford, 1998.

Rod Morgan și Malcolm D. Evans, *Apărarea deținuților; standardele Comitetului European pentru Prevenirea Torturii în context*, Oxford, 1999.

Rod Morgan și Malcolm D. Evans, *Combaterea torturii în Europa*, Editura Consiliului Europei, 2001.

Seriile APT privind *Prevenirea torturii în Europa* (în limbile franceză și engleză)

Broșura nr. 3 – Barbara Bernath, *Istoria, mandatul și structura CPT*, Geneva, decembrie 1999.

Broșura nr. 4 – Ursula Kriebaum, *Modul de funcționare a CPT*, Geneva, mai 2002.

APT/Consiliul Europei, *Vizita CPT – în ce constă aceasta?*¹⁵ întrebări și răspunsuri pentru poliție, mai 1999.

A n e x a 6

Adrese utile

1. ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE

Comitetul Internațional al Crucii Roșii

19 Avenue de la Paix, 1211 Geneva, Elveția

Telefon: +41 (0)22 734 60 01 Fax: +41 (0)22 733 20 57

E-mail: webmaster.gva@icrc.org

Website: www.icrc.org

Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului

Palais des Nations, 8-14 Avenue de la Paix, 1211 Geneva 10, Elveția

Telefon: +41 (0)22 917 90 00 Fax: +41 (0)22 917 90 12

E-mail: webadmin.hchr@unog.ch

Website: www.unhchr.ch

Oficiul ONU pentru Prevenirea Crimei și Combaterea Drogurilor

Centrul internațional de la Viena

Wagramerstr. 5 P.O. Box 500, 1400 Viena, Austria

Telefon: +43 1 260 60 0 Fax +43 1 260 60 58 66

E-mail: unodcnodc.org

Website: www.unvienna.org

Înaltul Comisar ONU pentru Refugiați

Departamentul protecției internaționale

P.O Box 2500, 1211 Geneva 2, Elveția

Telefon: +41 (0)22 739 84 77 Fax: +41 (0)22 739 73 54

Website: www.unhcr.ch

Secretariatul Comunității

Departamentul Drepturilor Omului

Marlborough House, Pall Mall, London SW1Y 5HX, Marea Britanie

Telefon +44 207 747 64 08 Fax +44 207 747 64 18

Website www.thecommonwealth.org

2. ORGANIZAȚIILE REGIONALE**EUROPA****Consiliul Europei**

67075 Strasbourg Cedex, Franța

Website: www.coe.int

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Telefon: +33 3 88 41 20 32 Fax: +33 3 88 41 27 91

Website: www.echr.coe.int

Comitetul European pentru Prevenirea Torturii (CPT)

Telefon: +33 3 88 41 23 88 Fax: +33 3 88 41 27 72

E-mail: cpt.doc@coe.int

Website: www.cpt.coe.int

Parlamentul European

L-2929, Luxemburg

Telefon: +352 4300-1 Fax: +352 43 70 09

Website: www.europa.eu.int

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

Oficiul Instituțiilor Democratice și a Drepturilor Omului

Aleje Ujazdowskie 19, 00557 Varșovia, Polonia

Telefon: +48 22 520 06 00 Fax: +48 22 520 06 05

E-mail: office@odhir.pl

Website: www.osce.org/inst/odihhr

**Institutul European pentru Prevenirea și Controlul Crimelor,
afiliat la ONU (HEUNI)**

POB 157 Uudenmaankatu 37, 00121 Helsinki, Finlanda

Telefon: +358 9 1606 78 80 Fax: +358 9 16 06 78 90

E-mail: heuni@om.fi

Website: www.heuni.fi

AFRICA

Comisia Africană pentru Drepturile Omului și a Popoarelor

90 Kairaba Avenue, P.O. Box 673, Banjul, Gambia

Telefon: +220 392962; Fax: +220 390764

Website: www.achpr.org

Uniunea Africană

P.O. Box 3234, Roosevelt Street, W21K19 Addis Abeba, Etiopia

Telefon: (251-1) 51 77 00, Fax (251-1) 51 78 44

Website: www.africa-union.org

**Institutul African al ONU pentru Prevenirea Crimei și
Tratamentul Delincvenților**

P.O. Box 10590, Kampala, Uganda

Telefon (256) 41 22 11 19, Fax: (256) 41 22 26 23

E-mail: unafri@unafri.or.ug

Website: www.unafri.or.ug

AMERICA DE NORD ȘI DE SUD

**Comisia Inter-americană pentru Drepturile Omului
Organizația Statelor Americane (OAS)**

1889 F Street, N.W., Washington D.C: 2006, SUA

Telefon (1 202) 458-6002 Fax: (1 202) 458-3992

Website www.cidh.org

Institutul ONU al Americii Latine pentru Prevenirea Crimei și Tratatului Delincvenților (ILANUD)

Edificio Plaza de la Justicia, 3er piso, Apartado Postal 10071-1000

San José, Costa Rica

Telefon +506.257.5826 Fax: +506.233.7175

E-mail: ilanud@ilanud.or.cr

Website www.ilanud.or.cr

ASIA

Institutul ONU al Asiei și Extremului Orient pentru Prevenirea Crimei și Tratatului Delincvenților (UNAFEI)

1-26 Harumi-cho, Fuchu-shi, Tokio 183-0057, Japonia

Telefon: +81.42.333.7021, Fax : +81.42.333.7024

E-mail: unafei@moj.go.jp

Website: www.unafei.or.jp

3. ORGANIZAȚIILE NEGUVERNAMENTALE

Organizațiile neguvernamentale internaționale

Amnesty International (Secretariatul Internațional)

1 Easton Street, Londra WC1X 8 DJ, Marea Britanie

Telefon: +44 171 413 55 00 Fax: +44 171 956 11 57

E-mail: amnestyis@amnesty.org

Website: www.amnesty.org

Asociația pentru Prevenirea Torturii (APT)

10 Route de Ferney, P.O. Box 2267, 1211 Geneva 2, Elveția

Telefon: +41 22 919 21 70 Fax: +41 22 919 21 80

E-mail: apt@apt.ch

Website: www.apt.ch

Human Rights Watch (HRW)

485 Fifth Avenue, 3rd Floor, New York, NY 10017, SUA

Telefon: +1 212 290 47 00 Fax: +1 212 736 13 00

E-mail: hrwny@hrw.org

Website: www.hrw.org

Centrul Internațional pentru Studii în domeniul Penitenciarelor (ICPS)

King's College London School of Law 3rd Floor

26-29 Drury Lane Londra WC2B 5RL, Marea Britanie

Telefon: +44 (0) 207 848 1922 Fax: +44 (0) 207 848 1901

E-mail: icps@kcl.ac.uk

Website: www.prisonstudies.org

Comisia Internațională a Juriștilor (ICJ)

26 Chemin de Joinville, P.O Box 160, 1216 Geneva, Elveția

Telefon: +41 22 979 38 00 Fax: +41 22 979 38 01

E-mail: info@icj.org

Website: www.icj.org

Federația Internațională a Ligii pentru Drepturile Omului

17 Passage de la Main d'Or, 75011 Paris, Franța

Telefon: +33 1 43 55 25 18 Fax: +33 1 43 55 18 80

E-mail: fidh@csi.com

Website: www.fidh.imaginet.fr

Federația Internațională de Acțiune a Creștinilor pentru Abolirea Torturii

27 Rue de Maubeuge, 75009 Paris, Franța

Telefon: (33) 1 42 80 01 60 Fax: (33) 1 42 80 20 89

E-mail: fi.acat@wanadoo.fr

Uniunea Inter-Parlamentară

Place du Petit-Saconnex, P.O. Box 438

1211 Geneva 19, Elveția

Telefon: +41 (0)22 734 41 50 Fax: +41 (0)22 733 31 41

E-mail: postbox@mail.ipu.org

Website: www.ipu.org

Consiliul Internațional de Reabilitare a Victimelor Torturii

Borgergade 13, P.O. Box 2107, 1014 Copenhaga, Danemarca

Telefon: +45 33 76 06 00 Fax: +45 33 76 05 00

E-mail: irct@irct.org

Website: www.irct.org

Serviciul Internațional pentru Drepturile Omului

1 rue de Varembe, P.O. Box 16, 1211 Geneva 20, Elveția

Telefon: +41 (0)22 733 51 23 Fax: +41 (0)22 733 08 26

E-mail: dir@ishr-sidh.ch

Website: www.ishr.ch

Organizația Mondială împotriva Torturii (OMCT—SOS Torture)

8, rue du Vieux-Billard, P.O. Box 21, 1211 Geneva 8, Elveția

Telefon: +41 (0)22 809 49 39 Fax: +41 (0)22 809 49 29

E-mail: omct@omct.org

Website: www.omct.org

Reforma Penală Internațională

The Bon Marché Centre 241-251 Ferndale Road London SW9 8BJ

Telefon: +44 207 721 76 78 Fax: +44 207 721 87 85

E-mail: Headofsecretariat@penalreform.org

Website: www.penalreform.org

The Redress Trust

6 Queen Square, London WC1N 3AR, Marea Britanie

Telefon: +44 171 278 9502 Fax: +44 171 278 9410

E-mail: redresstrust@gn.apc.org

Website: www.redress.org

ORGANIZAȚIILE NEGUVERNAMENTALE REGIONALE

Centrul African pentru Studii în domeniul Democrației și Drepturilor Omului

P. O. Box 2728, Serrekunda, Zoe Tembo Building, Kerr Sereign, Gambia

Telefon: +220 462341/2 Fax: +220 462338/9

Website: www.acdhrs.org

Rețeaua Drepturilor Omului din Regiunea Asiei-Pacifice

B – 6/6 Safdarjung Enclave Extension, 110029 New Delhi, India

Telefon: +91 11 619 2717/06 Fax: +91 11 619 11 20

Website www.hrdc.net/sahrdc

Centrul Inter-american pentru Justiție și Drept Internațional

1630 Connecticut Ave. N.W. Suite 555, Washington D.C. 20009-1053, SUA

Telefon: +1 202 319-3000 Fax +1 202 319-3019

Website www.cejil.org

Institutul Inter-american pentru Drepturile Omului

P.O. Box 10.081-1000, San José, Costa Rica

Telefon: +506 234-0404 Fax: +506 234-0955

Website: www.iidh.ed.cr

Federația Internațională Helsinki pentru Drepturile Omului

Wickenburggasse 14/7, 1080 Viena, Austria

Telefon: +43 1 408 88 22 Fax: +43 1 408 88 22 50

E-mail: office@ihf-hr.org

Website: www.ihf-hr.org

Monitorizarea locurilor de detenție: ghid practic

Monitorizarea locurilor de detenție prin efectuarea unor vizite regulate și neanunțate reprezintă una din cele mai efective căi de prevenire a torturii și maltratării persoanelor private de libertate. Există câteva tipuri de mecanisme implicate în monitorizarea locurilor de detenție precum: instituțiile naționale în domeniul drepturilor omului, instituțiile specializate de experți, vizitatorii laici, reprezentanții sistemului judiciar, parlamentarii și organizațiile societății civile.

Monitorizarea în scopul prevenirii torturii și relelor tratamente a fost încurajată în mod esențial odată cu adoptarea Protocolului Opțional la Convenția ONU împotriva Torturii (UNCAT). Acest document internațional propune un sistem global de efectuare a vizitelor preventive atât la nivel internațional cât și național. Statele-părți la acest instrument vor coopera cu Subcomitetul Internațional și se vor angaja să creeze, să desemneze și să mențină mecanismele naționale de prevenire independente.

Asociația de Prevenire a Torturii (APT), care a fost o forță motrice în ultimii 27 de ani în domeniul monitorizării preventive a locurilor de detenție, a primit tot mai multe solicitări pentru elaborarea unor ghiduri practice care ar veni în ajutorul instituțiilor de efectuare a vizitelor dar și pentru elaborarea și implementarea unor programe de monitorizare, precum și pentru instruirea membrilor acestora.

Acest ghid practic al APT tratează următoarele teme:

- cine monitorizează locurile de detenție;
- care sunt principiile de monitorizare;
- cum trebuie pregătită o vizită;
- cum se efectuează o vizită;
- care sunt acțiunile după efectuarea vizitei;
- ce aspecte ale detenției trebuie examinate;
- care sunt standardele relevante.

Asociația pentru Prevenirea Torturii

Route de Ferney 10 - P.O. Box 2267

1211 Geneva 2 - ELVEȚIA

Tel: + 41 22 919 2170 - Fax: + 41 22 919 2180

www.apr.ch - apr@apr.ch